

OSMANLI KÜLTÜR MİRASIMIZ

MÜDAFAA

-II-

AHMET MİTHAT EFENDİ

HAZIRLAYAN
BASRİ KABASOY

MÜDAFAA

- Müdafaya Mukabele ve Mukabeleye Müdafaa -

- II -

Ahmet Mithat Efendi

Hazırlayan

Basri Kabasoy

Proje	:	Osmanlı Kültür Mirasımız
Proje Genel Yönetmeni	:	Doç. Dr. Feyza Betül Köse
Proje Editörü	:	Asım Sarıkaya
Kitap Adı	:	Müdafaa - Müdafaya Mukabele ve Mukabeleye Müdafaa -
Müellif	:	Ahmet Mithat Efendi
Hazırlayan	:	Basri Kabasoy
ISBN	:	978-625-7617-08-6 (Tk) : 978-625-7617-10-9 (2.c)
SAMER Yayınları	:	82
Proje Kitaplığı	:	29
Dizgi & Kapak	:	SAMER

KS Siyer-i Nebi Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi

SAMER Yayınları

Adres : KS Avşar Kampüsü

Onikişubat/Kahramanmaraş

İletişim : 0344 300 47 59

e-posta : samer@ksu.edu.tr

Kahramanmaraş-2021

İÇİNDEKİLER

Giriş	5
A. Misyoner Dwight'ın Önsözü: Hıristiyanlığın Mahiyeti	8
B. Misyoner Dwight'ın Önsözüne Savunma	9
C. Misyoner Dwight'ın <i>Savunma</i> 'ya Cevaplarının Ayrıntıları	12
D. Kırkanbar Dergisinde İnciller Hakkında Verilen Bilgiler: İnciller Meselesi	123
Sonuç	150

GİRİŞ

Müslümanları kendi dinî inançlarında güya hatalı olduklarını göstererek Hıristiyanlığı kabul ettirmeye çalışan misyonerlere karşı Müslümanları uyarmak ve savunmak için kaleme alınarak dizi halinde *Tercüman-ı Hakikat*'te yayımladıktan sonra ayrıca kitap şeklinde de basılmış olan aciz eserim nasıl olduysa Hıristiyanlardan birçoklarının öfkelenmesine sebep olmuştur.

Öfkelenmelerinin sebebi; *Savunma*'nın Hıristiyanlığı kendi konuşma yöntemleri içinde hatalarını ve tutarsızlıklarını ortaya koyduğundan dolayı en ciddi bir savunma olarak görmüş olmalarıdır. Bunun için o saldırıyı reddetmeye acele ettiklerini anlayınca istemeyerek de olsa kalbimde bir övünç duygusu bulmuşumdur.

Savunma'nın ortaya çıkmasından rahatsız olan bazı Hıristiyanların İstanbul'da Rumca ve diğer dillerde basılan gazetelere hatta Rumca ve Osmanlıca olarak çıkan yayınlara yazdıkları yazılar o kadar aşağılarcasına ve saygısızca görülmüştür ki bunlara edep sahibi olan pek çok Hıristiyan da şaşırmıştır. Özellikle *Savunma*'nın benim eserim olduğunu herkes bildiği halde bazı Ortodokslar bilmezlikten gelerek *Savunma*'yı yazan kişinin Yahudi olduğunu hatta dinsiz olduğunu söylemişlerdir.

Bu saygısızca hakaret, ancak karşı tarafın savunmayı reddetmedeki yetersizliğinden kaynaklanmıştır. Bu da yazar için ayrıca bir övünç kaynağıdır. Bunların birçoğu *Tercüman-ı Hakikat*'te yazılıp duyuruldu. Bir kısmı da sonra tamamı bu kitaba alınmak için saklanmıştı. Fakat bunlar arasında insanın

midesini bulandıracak şeyler olduğundan bu gibi pisliklerle temiz sayfamızın kirletilmemesi bazıları tarafından hatırlatılarak bunlardan vaz geçilmiştir.

İstanbul'dan Avrupa basınına ve Atina gazetelerine de savunma aleyhinde yazılar gönderilmiş ise de hiç birisi savunmaya ret biçiminde kaleme alınmamıştır. Yalnız *Tercüman-ı Hakikat* yazarının Hıristiyanlık aleyhine şöyle küfürlü şeyler yazdığı, böyle şiddetler gösterdiği ve hâlbuki İslâmiyet'in de Hıristiyanları Ehl-i kitaptan tanınmasına karşı bu küfürlü şeylerin uygun olmayacağı tarzında anlatım ve düşüncelerden ibaretti. Bundan dolayı önem vermeye değer görülmemiştir.

Bible Haus¹ adıyla İstanbul'da bir şubesi bulunan Amerika Misyoner Cemiyeti'nin başkanı Sayın Dwight,² *Savunma*'mıza diğer Hıristiyanlardan daha farklı bir düşünce ile yani savunmayı cevapsız bırakırsa Hıristiyanlardan pek çok kimsenin dinî inançlarına çöküntü geleceği düşüncesiyle nezaket içerisinde bir cevap yazmaya başladıklarını işittik. Bizi de bu cevabı görmek için merak sarmıştı. Hatta bazı Protestan Hıristiyanlar: "*Savunma*'nın bildirdiği hâller doğru ve gerçek ise Hıristiyanlığın gerçekte hak din diye kabul edilmesinde kararsız kalınır. Bunun için buna mutlaka bir reddiye yazmalıdır." diye Dwight'i teşvik etmişlerdi.

Dwight, *Savunma*'mızdan reddedilmesini ve düzeltilmesini uygun gördüğü konular üzerine yazdığı cevabın önce bir kısmını gazete yönetimimize

¹ Amerikan Misyoner Cemiyeti'nin İstanbul'da açtığı şubesidir. Şu anda bu şube Tahtakale'de Telekom karşısında Bible Haus İmmanuel Kilisesi adıyla faaliyette bulunmaktadır. (www.Türkkilise.com).

² Henry Otis Dwight (Stanbul1843–New Jersey 1917) Amerikalı yazar ve misyoner, 1867–1874 yılları arasında İstanbul'da Bible House adıyla bir şubesi olan Misyoner cemiyetinin başkanlığını, 1872–1892 yılları arasında Newyork Tribune'un İstanbul muhabirliğini yaptı. İstanbulda misyonerlik yaptı (1867–1874). Eserleri: *Turkish Life in War Time (Harpte Türkler'in yaşayışları)*, *Treaty Rights of American Missionaries in Turkey (Türkiye deki Amerikan Misyonerlerine Tanınan Haklar)*, *Constantinople and its Problems (İstanbul ve Meseleleri)*. "Dwight", *The Encyclopedia Americana*, New York 1968, IX, 447. (Mustafa Göregen, Ahmet Mithat Efendinin Hıristiyanlıkla İlgili Görüşleri, *Kafkas ÜİFD*, Sayı:2, Kars 2014, 165.

göndererek yayımlanıp yayımlanmayacağı hakkında bilgi edinmek istemiştir. Düşünce özgürlüğüne çok fazla saygı göstermeye çalıştığımızdan dolayı yazmış olduğu cevabı bizim de kendi görüşümüzle beraber yazıp yayımlayacağımıza söz verdik. Bunun üzerine Dwight hem hayretle ve hem de teşekkür ederek cevabının tamamını da matbaamıza göndermişlerdir.

İşte bu defa seçtiğimiz başlığın birinci kısmı yani “Savunmaya Cevap (Müdafaaya Mukabele)” ifadesi Dwight’in reddiyesine başlık alınmıştır. İkinci kısmı yani “Cevaba Savunma (Mukabeleye Müdafaa)” ifadesi de bizim o reddiyeye karşı ortaya koyacağımız karşı görüşlerimize başlık yapılmıştır.

Dwight’in cevaplarına kendi koyduğu genel başlık; “Hıristiyanlığın Mahiyeti” şeklindedir. Bu genel başlık aynen korunarak giriş kısmı aşağıda olduğu gibi verilmiştir.

A. MİSYOER DWİGHİT'İN ÖNSÖZÜ: HİRİSTİYANLIĞIN MAHİYETİ

“Savunma” başlığıyla değerli gazetenizin birçok sayılarında yazılmış olan fikirsel tartışmalar, Hıristiyanlığa dair sayın yazarın ortaya koyacağı yeni haberleri bilmek merakıyla çok dikkatli incelenmiştir. Fakat doğru bilgiler gibi gösterilmiş bazı tuhaf hayallerden başka yeni bir şey görülememiştir. Çünkü belirtilen konularda ortaya konan birkaç doğru tarihî olaylar bile tarihe asla benzemeyecek bir şekilde yazılmıştır.

Hıristiyanlığın kuruluş ve yayılışı tarihi bütün halk tarafından bilinen bir memlekette *Savunma* konuları belki şaka gibi anlaşılabilirdi. Fakat *Savunma*'nın çok ciddi zannedilecek bir şekilde yazılması, bu memlekette gerçek tarih ilmi diye anlaşılabilir. Hem de Osmanlı ülkelerinde bulunan çeşitli milletlerin ilişkilerine kötü etkisi olabilir. Bu sebeptendir ki *Savunma*'nın tarih konusunda ne derecede güvenilir olduğunu özetleyerek göstermeyi kendimize bir görev sayarız. *Savunma*, birkaç konunun ispatına kalkışmıştır ki onlar da özet olarak aşağıda belirtilmiştir:

1. Havariler cahil ve özellikle hain idiler. Hem de mucize gösteremediler.

2. Miladın ilk üç asrında Hıristiyanlığın yayılması hiç yokmuş gibiydi.
3. İlk üç asırda Hıristiyanlık yalnız iki defa zulme uğrayarak engellendi.
4. İmparator Kostantin, Hıristiyanlığı kılıç kuvvetiyle Roma memleketlerine yayıp yerleştirdi.
5. Tarih ilmi Hıristiyanlığın barbarlık olduğunu ispat ediyor.
6. Hıristiyanlığın temeli yalan, ayrıntıları yalan ve kutsal saydığı İncil ise düzme ve uydurma bir şeydir.

Savunma'nın tarihle ilgi bildirdiği konularda güvenilir olmadığını ve Hıristiyanlığın kendi atalarının dinine sevgiyle sarılmalarına yeterli sebep bulunduğunu göstermek için yukarıda belirtilen noktaların her birinden söz etmek niyetindeyiz. Şimdi edep ve nezakete bağlı kalarak hakarete hakaretle karşılık vermeyeceğimizden aşağıdaki bölümü Sayın *Savunma* yazarının yazmama sebep olduğu cevaplardan küçük bir şey olarak gazetenizde yazmanızı adalet ve haktan yana olmanıza bağlarız.

B. MİSYONER DWIGHT'IN ÖNSÖZÜNE SAVUNMA

Savunma'mızın çok dikkatli incelendiğini işitmek bizim için mutluluk sebebidir. Üzülerek belirtelim ki Dwight'ın Önsöz'deki sözleri *Savunma*'mızı o kadar dikkatli okumamış olduğunu gösteriyor.

Dwight'in eserimizi dikkatle incelememiş olduğunu ispat eden yazıdan evvel bir endişesini görüyoruz ki ilk önce bu endişelerini gidermeliyiz.

Sayın Dwight, *Savunma*'mızın Osmanlı ülkelerinde bulunan çeşitli milletlerin ilişkilerine olumsuz etkisi olabileceğinden söz ediyorlar. Emin olsunlar ki bu endişelerine yer yoktur. Böyle bir endişe olsa olsa İslâm'ı çiğneyerek ortadan kaldırma amacıyla Hıristiyanlığa davet edenlerin yayınlarından ve bir de bazı Hıristiyan mekteplerinde genç öğrencileri İslâm aleyhine daha gençlik zamanlarında coşturmak için verilen derslerden doğabilir. *Savun-*

ma'muz ise Hıristiyanlığın yayılış tarihini en doğru bir şekilde ortaya koymakla Hıristiyanlardan insancıl olanları ne kadar temelsiz bir çalışma üzerine İslâm gibi barışçı bir dine kin beslemeye teşvik edildiklerini göstererek milletler arası arzu edilen iyi ilişkilerin güçlenmesi bile *Savunma'nın* ayrıca bir verimli sonucu olarak ümit olunabilir.

Eğer *Savunma'mızı* dikkatle incelemiş olsalardı, eserimizin Hıristiyan vatandaşlarımız aleyhine Müslümanların kin ve düşmanlığını kışkırtmak için değil, Hıristiyanlığın yine Hıristiyanlar arasında ne kadar anlamsız ihtilaflara düştüklerini görmeleri için yazılmış olduğunu da Sayın Dwight anlayarak bu endişelerine hiç yer olmadığına karar verirlerdi. Fakat eserimizi dikkatli gözlerle hakkıyla incelememiş olmaları, kendilerini bu endişeye düşürdüğü gibi cevaplarının diğer konularında da birçok hatalara da düşürmüştür.

Mösyö Dwight'ın dikkatsizliğini ispat eden şeylerden bu Önsöz'ünde en çok göze çarpanı bakınız hangisidir:

Mösyö Dwight *Savunma'mızdan* cevap verilmesini uygun gördüğü maddelerden numara sırasıyla belirlediği sıradan birinci numarada "Havariler cahil ve özellikle hain idiler. Hem de mucize gösteremediler" sözlerini bize dayandırıyor ve iddiasını ispat için de *Savunma'mızdan* birinci ve ikinci konuya başvurmayı tavsiye ediyor.

Bu tavsiyelerine uyararak birinci konumuzu tekrar okuduk. Bu birinci konuda Havarilerin cahil ve özellikle hain olduklarına ve hem de mucize ortaya koyamadıklarına dair hiçbir satır göremedik. Yalnız Hıristiyanlığın başlangıcında Filistin taraflarının siyasî, ilmî, felsefi durumlarına dair bir tarihî özet yapmış olduğumuzu ve bu özette ise Havarilerin hainliğine ve mucize göstermekten aciz olduklarına dair söz etmek şöyle dursun Hıristiyanlığa dair bile hiçbir söz etmedik. Konunun başlığında söylediğimiz gibi yalnız o esnada Filistin taraflarını yani Romalılar idaresinde bulunan bir Yahudi memleketinin siyasî, ilmî ve felsefî durumlarından söz ettiğimizi gördük ki

bu konunun ait olduğu dönemde Hz. İsa bile henüz dini öğretmeye başlamamıştı.

İkinci konuya da tekrar başvurduk. Bunda gerçi havarilerin ortaya çıkışı ve sonuçlarına dair mevcut olabilen bilgileri özetlemişiz. Fakat Dwight “hem de” kaydıyla vurgulayarak o konuda havarilerin mucize gösteremediklerini bildirdiğimizi söylediği hâlde belirtilen ikinci konuda ne mucize gösterdiklerine ne de gösteremediklerine dair bir tek kelime söylemediğimizi ve hatta belirtilen konuda mucize kelimesi başka bir nedenle olsun bir kerecik bile yazılmamış olduğunu görünce hayretimiz arttı.

Bay Dwight’in *Savunma*’mızı bu kadar dikkatsiz okuması bizce üzüntüye sebep olabilir. Çünkü kendileri gibi erdemli bir uzman tarafından aciz eserimiz incelenerek ve eleştirilerek hatalarımız ortaya konulursa tarafımızdan da düzeltilmesine yardımcı olunacağı inancındaydık. Fakat diğer bir üzüntü, bu ilk üzüntüye üstün geldi. Eleştirilerinin aşağıdaki konularında Bay Dwight şahit göstermek için: “Falan kitabın falan konusuna başvurulsun” diye işaret ediyorlar. Yayımlanmalı henüz birkaç gün olan eserimizin konularına yapılacak başvuru bu kadar yanlış olarak tavsiye edilirse; bir takım eski kitaplar ve el yazmalara tavsiye edilen başvuruların ne kadar yanlış olabileceği ihtimali çok ciddi bir üzüntüye sevk etmiştir. Bu üzüntü, eserimizin önem verilmeden incelenmesinden dolayı ilk üzüntümüzün yanında hiç yok gibidir.

Diğer maddelerindeki özetlerinde de *Savunma*’mızın konuları çarpıtılmak için epeyce zahmetlere katlanılmış ise bu maddeler daha sonra okurlarımızın dikkatli bakışlarıyla ortaya çıkacaktır. Birinci maddedeki özeti hemen incelememiz ise o konulara Bay Dwight’in yazdığı cevaptır. Bu cevapta bildirdiği konunun ayrıntılarını ise Bay Dwight şu şekilde yazıyorlar:

C. MİSYONER DWİGHİT'İN SAVUNMA'YA CEVAPLARININ AYRINTILARI

1. Havarilerin Özellikleri ve Yaşantıları

Savunma, havarilerin hain ve cahil olduklarını, özellikle Petrus ile Pavlus isimli havarilerin sanki kötü ahlaklı kimseler olduklarını gösterecek şekilde birer öz geçmiş düzenleyerek, tarihlerin bu kişiler hakkında başka bir bilgi vermediğini bildiriyor. Hâlbuki havariler görevlerini yerine getirmeye başladıktan sonra, İncillerde ve tarihlerde bunların kötü ahlaklı olduklarını gösteren bir şey yoktur. *Savunma*'nın bildirdiklerinde doğru bir nokta vardır. Hem de *Savunma* yazarı yalnız bu noktayı delil ve kanıtlarla ispat etmiştir. Bu nokta ise havarilerin görevlendirilmelerinden önce cahil sınıftan olmalarıdır. Fakat Allah'ın bazen okuyup yazmayı bilmeyen ümmî kimseleri dini yaymak için görevlendirdiğini tarihi bilen kimseler kabul ederler. Bunun için havarilerin cahil ve fakir sınıftan olmaları onların ahlakını ve memurluklarını kirletmeye sebep olmaz.

Havarilerin mucize gösteremediklerine ve havarilerden Pavlus'un, hocasının kızına âşık olup amacına ulaşamadığı için Hıristiyan olduğuna, Yahudilerden intikam almak amacıyla bulunduğu, Pavlus ile Petrus'un aralarında şiddetli tartışma yaptıklarına, ikisinin de bu tartışma sebebiyle idam edildiklerine dair *Savunma*'nın ifadeleri, hayalden ibarettir. Hem de *Savunma* yazarı, Pavlus'un birkaç sene Roma'da oturduğunu, orada Petrus ile tartışma sebebiyle idam edildiğini belirttikten sonra Petrus'un Roma'ya asla gitmediğini bildiriyor.

Havariler hakkında tarihin bildirdikleri şudur: Tarihî belgeler, havarilerin, Hz. İsa'dan işitmiş olduklarını yaymak için Allah tarafından belirlenmiş ve görevlerini mucizelerle ispat etmiş olduklarını bildiriyor. Miladi otuz üç senesinden yetmiş senesine kadar havariler Mesihîlik öğretileri diye halka yaydıkları öğretileri Ruhullah tarafından görevlendirilmiş olarak yayıp bildirdiler. İlk Hıristiyanların kabul ettikleri İncil, havarilerin yayıp ve kabul

ettikleri öğretilerden ibaretti. Çünkü Hz. İsa bizzat Kelimetullah olduğundan dünyaya yazılı bir kitap getirmemişti. Kendi davranışı ve konuşmasıyla Kelamullah'ı öğretir ve bildirirdi. İleride İnciller hakkında söz edileceğinden burada şu kadarını bildiririz ki İnciller miladi doksan senesinden üç yüz senesine kadar olan süreden kalmıştır. Bu durumu gösteren Hıristiyan gnostik ve putperest âlimler, filozof ve şairlerin eserleri olan bir takım kitap ve risaleler hâlâ ortadadır. Bu eserlerden anlaşıldığına göre o asırda havariler Hz. İsa'nın öğretilerine gerçekten şahit olmuş ve özellikle şahit olmak için Hz. İsa tarafından seçilmiş, ilahî ilhama ulaşmış ve mucize göstermek gücüne sahip olarak bütün insanlara öğretmeye gönderilmiş kimseler olarak kabul edilirdi. Adı geçen eski eserlerden yazarları Hıristiyan olan nice kitaplar tamamen anlaşılır ve güzel ifadelerle yazılmıştır. Aynı zamanda insanın ahlakını güzelleştirmek konusunda faydalı fikirlerle dolu olmaları, yazarlarının âlim kimseler olduklarını ispat eder. Bu kimselerin hepsi kendilerinin seçkin duygularını havarilerin öğretilerine dayandırırılar. Bundan dolayı bu kitaplar havarilerin temiz ve dindar kişiler olduğunu hem de onların öğretilerinin etkisi bir sene beş sene değil asırlarca devam ettiğini ispat ederler. Şimdi sözü ve öğretileri âlimlere bu derece etkili olmuş olan kişilere cahil niteliği verilemez. Burada verdiğimiz bilgiler hayal olmayıp o zamanların tarih yazıları içinde olarak çeşitli ülkelerde saklanmış bulunan kitaplardan alınmıştır. Bundan dolayı Yunan, Latin ve Süryani dillerini öğrenmek zorluğuna katlanan her Müslüman gerçek olup olmadığını onaylayabilir. Fakat zannımıza göre havariler hakkında söylenen herhangi bir iftirayı çürütmek için Müslümanlara göre en geçerli kanıt olan Kur'ân'nın Yasin sûresi ile tefsirinde görülebilir. Çünkü Petrus ve Pavlus isimli resullerin Antakya'ya olan ziyaretlerine ve kimin tarafından görevli olarak gönderildiklerine, Antakya'da ne gibi mucizeler ortaya koyduklarına dair tefsir kitapları ayrıntılı olarak bildiriyor. Yukarıda bildirdiğimiz kanıtlardan *Savunma*'nın haberi olmaması, inceleyenleri büyük şüphelere düşürüyor. Davamız da budur ki kanıt, Hıristiyan belgelerinden ve tarihî kayıtlardan alınacağı *Savunma*'da bildirilmesine rağmen hayallerden başka ortaya bir şey konulmadı. Bu du-

rum ise *Savunma*'nın tarihî olaylar konusunda güvene layık olmadığını ispat eder. İddiamızda haklı olduğumuzu gösteren kanıtlar *Savunma*'nın hiçbir konusunda eksik olmadığı ilerde görülecektir.

Birinci Cevaba Savunma

“Havarilerin Özellikleri ve Yaşantıları” başlıklı birinci konuda Bay Dwight, havarilerin özellikle Petrus ile Pavlus'un öz geçmişlerine dair söylediğimiz sözleri kendi tarafımızdan düzenlenmiş olduğunu bildiriyor.

Savunma'da açıkça belirtilmiştir ki havarileri cahil, fakir, itibarsız diye ilk tarif eden kişi Kardinal Goeze'dir. Ansiklopedi ve biyografi kitapları da Kardinal'e uyarak öyle yazmışlardır. Burada ayrıca şunu da hatırlatalım; Hıristiyanlık kilisesinin tarihi olarak bir zaman Fransa Kralı'nın günahını çıkarıcı makamına ulaşmış olan Kardinal Flor tarafından yazılan ve bizim elimizdeki nüshası 1769'da basılmış olan bir tarih kitabı vardır. Bu kitabın birinci bölümünde Sen Matiyas'ın havariliğe seçilmesi anlatıldığı sırada: “Hain Yuda'nın yerine diğer bir havari seçilmesini Petrus önerdi.” denilmiştir. Yine *Savunma*'da gösterilmiştir ki havarilerden bazılarının imansızlığına karar veren bizzat Hıristiyanların İsa'sıdır. “Ey şeytan!” diye aşağılayıcı sesleniş, İsa'nın ağzından çıkmıştır. Petrus'un hainlikleri, Büyük Yakub'un kaçması, Tomas'ın imansızlığı ve Yuda'nın Hz. İsa'nın kanını birkaç gram gümüş karşılığında satması meseleleri hep İncillerde yazılı olan şeylerdir. Gerçek durum bu kadar açıkça bilinirken: “*Tercüman-ı Hakikat* yazarı havarilere birer öz geçmiş düzenlemiştir.” diye bizi sahtekârlıkla suçlaması Bay Dwight gibi insafli olmalarını gönlümüzün arzu ettiği kişilere yakışıyor mu? İsterse yakışsın. Bundan kendilerine ne fayda gelir.

Bay Dwight'ın: “Havariler görevlerine başladıktan sonra İncilşerif ve tarihlerde bunların kötü ahlaklı olduklarını işaret eden bir harf bile yoktur.” dediğine bakılırsa havarilerin göreve başlamadan önce kötü ahlaklı olduklarını kendileri de çok kuvvetli inkâr etmedikleri anlaşılıyor. Zaten İncil ayet-

leriyle sabit olan şeyi inkâra gücü de yoktur ya! Yukarıda: “*Tercümanı-ı Hakikat* yazarı kendiliğinden birer özgeçmiş düzenlemiştir.” demeleri bir aymazlık ve dikkatsizliktir. Öyle ise havarilerin görevlerini yapmaya başladıktan sonra da az imanlılıkta devam edenler olduğunu ve ahlak bakımından gariplikleri görüldüğünü de İncil ile ispat edersek; Bay Dwight’ta inanarak: “Bunu ima eder bir harf bile yoktur!” diye verdikleri kesin karardan da vazgeçeceğini zannederiz.

Hz. İsa’nın göğe çekilişiyle havariler dini yaymaya başladıkları sırada Eflatun’unun felsefe okulu ve diğer felsefe okulu mensupları gibi hiç geçim kaynakları kalmayan havariler, ilk duyurularını kabul edenlere mallarını, mülklerini sattırıp bu paralarla yeni Mesihilik Cemiyeti’ni beslemeye başlamışlardı. İncil’in Resullerin İşleri kısmının beşinci bölümünde açıklandığı ve ayrıntılarının verildiği üzere mallarını mülklerini satıp paralarını havarilere teslim edenler arasında Hannanya adında birisi vardı. Bu kişi her ne kadar Yahudilikten ayrılıp Mesihîliğe geçmemiş ise de mülkünü sattığı zaman paranın bir kısmını gizleyip saklayarak diğer miktarını havarilere götürmüştü. Petrus bu hileden haberdar olduğu için: “Şeytan senin kalbini niçin ele geçirdi ki Rûhulkudüs’e yalan söylemeye cesaret edip de mülkün parasının bir kısmını vermedin?” diye azarlayıp korkutmaya başlayınca zavallının ödü koparak hemen orada ölmüştür. Orada bulunan adamlardan bir kısmı korkudan ölen zavallıyı defnetmeye götürdükleri sırada karısı Sefira geldiği zaman Petrus ona da: “Rabbin, ruhunu imtihan için kocan ile anlaşmana sebep nedir? İşte kocan cezasını bularak öldü. Onu defnetmeye gidenler geldiklerinde seni de defnetmeye götüreceklerdir. Çünkü sen de bu dolandırıcılığın cezası olarak öleceksin!” diye korkutmaya başlayınca zavallı kadın da korkusundan ölmüş ve onu da gerçekten götürüp defnetmişlerdir.

İncil’de apaçık anlatılan bu sözü bir de İncil’in, insanları ekip biçmekten ve geçimini temin etmek için düşünmekten kesinlikle yasakladığını ve ancak Cenabı Hakk’a tevekkülü emrettiğini karşılaştıracak olursak Petrus’un, böy-

le insanı öldürecek kadar korkutmaları uygun mudur değil midir? Düşünölmeye muhtaçtır.

Yine İncil'in Resullerin İşleri'nin onuncu bölümünde anlatıldığı üzere Petrus, Yafa'da Derici Şemyun'un evinin damında ilahi vahyin başlangıcı olarak kendinden geçer, bayılır. Bu sırada gök açılıp büyük bir çarşafa benzer bir kap içinde her türlü dört ayaklı yerde yürüyen hayvanlar, vahşiler, böcekler ve kuşlar yere indirilir. Bir ses gelip Petrus'a der ki: "Ey Petrus! Kalk bu hayvanları boğazla ve ye!" Böyle bir vahiy üzerine bir havari için ne yapması düşünölür? İlahi emre uyarak derhal kalkması! Öyle değil mi? Özellikle ki İncil'in anlattığına göre o anda Petrus'un karnı da aç olup Derici Şemyun'un evinde kendisi için hazırlanan yiyeceği beklemekte imiş.

Hayır! Petrus Hazretleri, sözde Cenabı Hak vazifesini bilmiyormuş da, kendisi daha iyi biliyormuş gibi der ki: "Hayır ey Rab! Hiçbir şekilde bunları yemem! Çünkü ben hiç haram olan, temiz olmayan bir şey yemedim!"

Gördünüz mü imanı kuvvetli adamı? Hatta ikinci defa ses gelerek: "Allah'ın temiz kıldığı şeylere sen haram deme!" diye yemesi tekrar emredildiği halde Petrus Hazretleri bu emri de beğenmeyerek üçüncü defa duyulan sese de itaat etmeyince çarşaf dolusu hayvanlar yine göğe çekilir.

Yine bunun gibi havariler görevlerine başladıktan sonra Pavlus'un Galatyalılara yazdığı mektubun ikinci bölümünde bazı yalancıların Mesihîlik kardeşliği içine girmiş olmalarından şikâyet edilir. Bu şikâyetin hangi havari hakkında olduğu açık değilse de birkaç cümle aşağısında: "Fakat Petrus Antakya'ya geldiği zaman yüzüne karşı boyun eğmedim. Çünkü azarlanmayı hak etmişti." diye Petrus'un Romalılar ile bulunduğu zaman onların yasak olan yiyeceklerini yemek ve Yahudiler ile bulunduğu zaman mecburen Musevî şeriatı hükümlerine uymak gibi ikiyüzlü ve münafıkça hallerini anlatmaktadır. Bu duruma göre Petrus'un mu gerçekte ikiyüzlü ve münafık olması yoksa Pavlus'un mu kötü niyetli sayılması gerekeceğini düşünmek inceleyene ait bir görev haline gelir.

Bay Dwight, havarilerin cahil ve okur-yazar olmamaları, değerlerini eksiltmeyeceğini ispat için bazen okuyup yazma bilmeyen kimseleri Cenabı Hakk'ın dini yaymaya görevlendirdiği Müslümanlar tarafından da inkâr edilemeyeceğini bildirerek dolaylı bir ifadede bulunuyor.

Ona şüphe yok: Hatta Peygamberimiz Hz. Muhammed de ümmî idi. Şu kadar ki her ümmînin peygamberlik iddiasında bulunması kabul edilir mi edilmez mi burası dikkate değer. Hatta Avrupalılardan bazıları havariler için: "Cebel halkından birkaç balıkçı sonradan birtakım yerlere mektuplar da yazmışlar. Hatta bunlardan bazılarının mektup başlıklarına göre Yunanca yazdıkları anlaşılıyor. Acaba İbraniceden başka bir dil konuşmayan, okumayan, yazmayan adamlar bu mektupları nasıl yazmışlar?" diye sorguladıkları halde yine *Savunma*'mızda bu gibi gevezeliklere yer vermemiştik. Havarilerin cahil oldukları hakkında yalnız Kardinal Jüsen'in deyimini söylemekle yetinmiştik. Havarilik hizmetini ümmîliğin lekelemeyeceğini, biz Bay Dwight'ten fazla onaylarız. Yalnız, Bay Dwight, bu hizmeti lekeleyecek olan diğer yazıları ve bunlardan yukarıda açıkça anlatılan bazı hikâyeleri yorumlamaya bir çare arasınlar da ümmî olmak konusunu bir tarafa bırak-sınlar.

Havarilerden Pavlus'un, hocasına kızarak Yahudilerden intikam için Hıristiyan olduğuna ve Petrus ile şiddetli çekişmeye giriştiğine, ikisinin de bu çekişme sebebiyle Roma İmparatoru'nun öldürücü pençesine düştüklerine dair *Savunma*'mızın beşinci konusunda verdiğimiz tarihi bilgileri Bay Dwight: "Hayalden ibarettir." diye reddetmek istiyorlar. Acaba o bilgilerin böyle iki kelimeyle reddolunabileceğine Bay Dwight'in kendisi de cidden ve gerçekten inanabilir mi?

Biz bu konunun içeriğini şu eserlere dayanarak yazdık: 1. *Lüsiyen'nin Kleopatri Muhaveresi (Cleopatri diyalogu)*. 2. *Cantu (Kantu)'nun Umumî Tarihi'nin* 5. cildine. 3. İncillerden "Resullerin İşleri" bölümüne. 4. *Ansiklopedi* adlı bilgi hazinesi. 5. Pavlus'un Galatyalılar'a yazdığı kendi Mektubu. 6. Kilise azizlerinden Sen Jerum'un *Birinci Umlı* adlı eseri. 7. Sent Ogustin adlı

diğer azizin Sen Jerum'u tenkit ve sorgulama şeklinde yazdığı Mektubu. Yani yedi güvenilir kaynağa dayanarak yazdık. Bu kaynakların hiçbirisini inkâr etmeye hiçbir Hıristiyanın gücü yetmez. Böyleyken Bay Dwight'in: "Hayallerden ibaret." diye reddedivermek istemeleri gerçekten hayrete şayandır. Eğer ne yaptığını bilmeyen adamlardan olup da boş yere alay etmekten zevk alabilseydik her halde saygıya layık gördüğümüz Dwight'in kişiliğini değil fakat bu ifadelerini alaya almayı uygun görürdük.

Pavlus'un özgeçmişini konusunda biz kendi hayalimize kapılmak şöyle dursun başkalarının hayallerine değil basit gerçeklerine yakın rivayetleri bile konu dışı olmalarından dolayı değer vermemiştik. Aziz Paul hakkında yazmış olduğumuz özgeçmişini yukarıda listesini verdiğimiz yedi kaynaktan aktardık. Ayrıca özellikle öğretmeninin kızını alamadığından dolayı Yahudilerden intikam almak için Mesihiliği kabul ettiği, Ebiyoniyetlerin İncillerin parçaları olarak kabul ettikleri eski bir metinde bildirilmektedir. Daha sonra bu metin sadece Pavlus hakkında yazılanlardan dolayı reddedilmiştir. Kili-se, Pavlus'un bu ümitsiz aşkını reddetmek için Şam'a giderken işittiği ilahi ses üzerine Hıristiyan olduğuna herkesi inandırmaya çalışmıştır. Hatta en meşhur kilise yazarlarından Epiphanyan, kendi tarihinin otuzuncu bölümünü yalnız Pavlus'un aşkı konusunu redde ayırmıştır. Bu bölümde kısa bir süre önce Pavlus, Mesihilerin en büyük düşmanı iken daha sonra hem de İsa'yı görmeden, havarilerle bile görüşmeden kendi kendisine havari süsü veren kişinin aniden Yahudilere düşman ve Mesihilere dost olması mutlaka gökten gördüğü işaret üzerine olduğunu doğrulamaya çalışmıştır. (Pavlus'un Galatyalılara yazdığı mektupta birinci bölümünde kendi ifadesine göre sözde gökte gördüğü işaret üzerine Mesihiliği kabul ettikten sonra Petrus ve diğer havarilerle görüşmeden Arabistan taraflarında üç sene gezdikten sonra Şam'a varmış ve yalnız o zaman on beş gün Petrus ile görüşmüştür).

Amacımız, Pavlus hakkında hayalden ibaret bir özgeçmiş yazmak olsaydı, hayale de gerek kalmadan Azize Tesle hikâyesini yazardık. Yazmayışımızın sebebi sadece konu dışında olduğu için idi. Tesle, Hıristiyanlığın

Azizeler mertebesine yükselttiği bir kadındır. Her nedense erkek kıyafetine girerek Pavlus'un yanına gelirmiş. Eski adamlardan Tertulliyen³ *Babtim* adıyla yazdığı kitabın 17. bölümünde diyor ki: "Bu hikâye Pavlus'un arkadaşlarından bir papaz tarafından yazılmıştır." Yine eski yazarlardan Kıbrıslı Jerum, Azize Tesle'nin bir aslanı imana getirerek vaftiz ettiği hakkındaki hikâyeyi yalanlayarak reddettiği halde; Azize'nin Pavlus ile olan ilişkisini onaylıyor. Ancak bu gibi şeyler özel hayata ait oldukları için evvelce *Savunma*'mıza alınmadığı gibi şimdi de bir özel önemle eleştiri konusu yapılmayacaktır. Yalnız Bay Dwight'in göstermiş oldukları lüzum üzerine bu kadar anlatılmıştır.

Bay Dwight, bizde bir çelişki bulmuş olmalarından dolayı çok fazla sevinerek Pavlus ile Petrus'un Roma'da idam edildiklerini bildirdikten sonra bir aralık da Petrus'un Roma şehrine asla gitmemiş olduğunu yazdığımızı bildiriyor.

Sayın Dwight'in bu sevinçleri pek masumca olduğu için bu konuda kendilerini üzüntüde bırakmamayı istediyseniz de ne çare ki bu isteklerini elde etmek için önemli bir iddiaya karşı göz yummamız gerekeceğinden başaramadık

Petrus'un Roma'ya gelip orada idam edilmesi kilise tarihçilerinin uydurdukları sanılardır. Bundan maksatları da Roma papalarının doğrudan doğruya Pavlus'un vekilleri olmayıp doğrudan doğruya Petrus'un vekilleri olduklarını halka inandırmaktır. Çünkü Pavlus, Hz. İsa'yı görmediği gibi dini havarilerden birisi tarafından da öğrenmediği için papaların ona bağlılıkları gerçekte hoş gitmez. Petrus ise kilisenin temel taşı olacağı sözde Hz. Mesih tarafından haber verilmiş olmasıyla ona bağlılık daha kuvvetli olduğundan Petrus Roma'ya getirilip orada şehit ettirilmiştir.

³ Tertullianus (Kartaca 155-222), Batı Kilisesi'nin kurucularından ve Latince yazan Hıristiyan yazarların ilki. Tanrı biliminin kurucularındandır. Bkz. *Büyük Larousse XXII*, 11450.

Fakat Resullerin İşleri'inde Petrus'un gerçekte Roma'ya gittiğine dair bir yazı bulamazsınız. Çünkü bu yazı gerçekte yoktur. Petrus'un Roma'ya gittiği İncillerle asla ispat olunamaz.

O halde biz *Savunma*'mızda çelişkiye düşmemişizdir. İki rivayetin ikisini de anlatmaktan ibaret bir yazarlık görevini yerine getirmişizdir. Çelişki Bay Dwight'ın kuruntusudur.

Dwight: "Havariler hakkında tarihin bildirdikleri şunlardan ibarettir." diye havarilerin öğrenim durumlarına ait bazı bilgiler veriyorlar. Bu bilgiler Resullerin İşleri diye mevcuttur. İncillerden sayılan eserlerden başka tarih özelliğine sahip hangi eserlerden alınmış ise açıkça bildirilsin. "Resuller ile görüşmüş adamlar miladın doksan senesinden üç yüz senesine kadar olan müddetten kalmış." denilen zatlar arasında havariler hakkında verilen bilgilere şahitlik eden gnostik ve putperest bilginler, filozof ve şairler kimler oldukları ve bunların eserleri olan ve halen ortada bulunan kitap ve mektuplar hangileri olduğu belirlensin. Bunları okuyup yararlanmak için Yunan, Latin ve Süryani dillerini öğrenmeye ihtiyacımız yoktur. Çünkü eski adamların bütün eserleri bugün İngilizce, Fransızca, Almanca gibi Batı dillerine tercüme edilmiş bulunduğundan isimlerini öğrenirsek bunlara müracaat ederek şüpheyi giderebiliriz.

Bu konuda verdikleri bilgiye inanmadığımızı Bay Dwight kötü terbiyemize yüklemesinler. Çünkü yazılarının girişlerinde kendi eserimizin birinci ve ikinci konularını belirleyerek başvurmamızı tavsiye etmiştir. Böyle olduğu halde başvurmamız sırasında dedikleri şeyleri o konularda bulamaz isek böyle sözü örtmeye getirerek verdikleri bilgilere de inanmamakta hoş görüleceğimizi kendileri de tam bir insafla kabul eder sanırız.

Biz *Savunma*'mızın ikinci konusunda havariler hakkında verdiğimiz bilgilerin tarih gözünde ondan daha fazlası muhakkak olmadığına o kadar eminiz. Bay Dwight'ın bu konuda boşuna iddialarla yorulduğuna acırız. Petrus ile Pavlus hakkındaki bilgiler tarihî bilgilerden sayılmayarak İncil'in

bölmülerinden olduğuna inanılan *Risaleler*'den kanıt getirilmiştir. Yoksa Andire, Filip, Bartelemi, Tomas, Semûn ve Yuda isimli havarilerin yalnız Hz. İsa'nın hizmetine girdiklerine ait bir bilgi vardır. Göge çekilme olayından sonra ne oldukları tamamıyla ve kesin olarak bilinmemektedir. Hatta Yuhanna ile Matta, İncil yazarı sayıldıkları hâlde bu İncilleri ne zaman ve nerede hangi dille yazdıkları bile tarihe göre kesin olarak belirlenemediğinden birçok anlaşmazlıklar içinde kalınmıştı. Şimdi yedisinin hayatlarının geri kalanı ve ikisinin İncili yazma ve toplama hizmetlerinin nasıl ve ne şekilde olduğu tamamıyla bilinmeyen havarileri öyle gnostik ve putperest bilginler ve filozoflardan saymakla ne Bay Dwight ve ne de diğer bir akıllı kendi kendini aldatmaya çalışmaktan başka hiçbir iş yapmış olmaz.

2. Hıristiyanlığın Yayılış Tarihi

Gibbons ve Cantu gibi tarihçiler yahut ansiklopedi yazarları, Hıristiyanlığın yayılış tarihi ve havarilerin ahlak ve görevlerine dair bilgi elde etmek için kanıtlar ve belgelere başvururlar. Bu kanıtlar ve belgeler; Jütsen, İreneus, Polikarp, Ekesipos, Tertüliyen ve Orijen gibi Hıristiyan yazarların ve Kelsus, Lüsyen, Pilin, Tasitus gibi putperest yazarların ve Marsiyun ve Elantinan gibi Gnostik yazarların eserleridir. Bu belirttiğimiz yazarların hepsi de eserlerini Kostantin'in zamanından önce yani milattan sonra doksan ile üç yüz yılları arasında yazmışlardır. *Savunma*, Cantu tarihinden pek çok bilgiler ve tarihî şahitler vermektedir. Fakat belki Cantu'nun Hıristiyan olduğu içindir ki onun yazdıklarından birçok şeyi almamıştır. Bunun gibi Gibbons'un tarafsızlığını överek ve yücelterek belirttikten sonra bu tarihçinin eserinden de bazı bölümler aktarmıştır. Gibbons, Hıristiyanlığa düşman idiyse de görülüyor ki Hıristiyanlığın yayılışına dair verdiği bilgilerden birçoğu *Savunma* yazarının dikkatinden kaçmıştır. Bu paragrafta *Savunma*'nın bu konuda almadığı şeyleri tamamlamaya başlayacağız.

Hıristiyanlığın yayılışına dair *Savunma*'nın asıl bildirdikleri şudur: "Hıristiyanlık kılıca el vurmamakla ortaya çıkmamış yani kılıç ve kalem birleşmeyince hiçbir iş görülemeyeceği gerçeği anlaşmıştır."

Savunma, bu iddiasını ispat etmek için evvela Hıristiyanlığın başlangıcında bozulduğunu sonra da İlk üç asırda Hıristiyanlığın yayılışı konusunda tarihin dikkate değer bir şey belirtmediğini göstermeye çalışır.

A. İlk Asırda Hıristiyanlığın Durumu

Bu konuda *Savunma*'nın bildirdikleri şudur: "Mesihilik adına ortaya çıkan mezhep, felsefe mezhepleriyle karışarak ve felsefe mezhepleri doğal olarak Mesihiliğe üstün gelerek Mesihiliğin etkisi istenildiği gibi olmadı, tamamen kayboldu."

Savunma, Hıristiyanlığın öneminin tamamen kaybolmasının Kudüs Kilisesi tarafından yedi kişi diyakır (yönetici) seçildikten sonra başladığını bildiriyor. *Savunma*'nın bu bildirdikleri, gerçeklerden ne kadar uzak olduğu biraz düşünülürse hemen anlaşılır. Hz. İsa'nın Mesih olduğuna inanan Müslümanlar ve Hıristiyanlar için o bildirilenlerin güvenilmez olduğu apaçıktır. Çünkü öyle bir şeye inanmak ilahî gerçeğin birkaç sene olsun felsefe mezheplerine doğal olarak karşı koyamaz olduğuna inanmak demektir. Yine Savunma, havarilerin Kudüs'te bir iş göremediklerini bildirerek: "Kudüs'te dikiş tutturamayarak çevre ve uzak memleketlere dağılmış ve yayılmıştır... Halk da bunlar kâfir oldular diye zavallıları yakaladıkları gibi idam ettiler." demiştir.

Hâlbuki *Savunma* da Kudüs'te havariler eliyle kurulan kilisede on beş imamın imamlık ettiğini kabul etmiştir. Miladi altmış tarihinde Pavlus yakalandığı vakit Kudüs'te bazı havariler bulunduğunu söylemiştir. Bundan dolayı havarilerin Kudüs'te dikiş tutturamadıklarına ve kısa sürüde idam edildiklerine dair olan bildirilenlerin bizzat *Savunma* yazarı tarafından düzeltilmiş hatalar olduğunu sadece belirtmekle geçebiliriz. Ondan sonra *Savunma*, ikinci asırda gnostiklerin elli kadar mezhep gruplarını birer birer tanıtmakla onları birinci asrın Hıristiyanları diye gösteriyor. Fakat gnostikleri Hıristiyan diye isimlendirdikten sonra bir de gnostiklerin bütün Hıristiyanları delirmiş saydıklarını bildirmesinde ne derece çelişki bulunduğunu bildirmeye gerek

yoktur. Bizzat *Savunma*, gnostiklerin Hıristiyanlar hakkında ne düşündüklerini şu şekilde tanıtır:

Gnostiklerin düşüncesine göre: "Onlar (Hıristiyanlar) kendi zihinlerinde bir şeyi düşünmeye güçleri yetmez. Çünkü güçleri olsaydı Hıristiyan kalmazlardı." Gibbons *Roma Tarihi*'nin 15. bölümünde gnostiklerin elli mezhep grubunu tanıtır. Bunlar, Hıristiyanları mezhep yerine felsefi düşünceyi kabul etmedikleri için hakaret ederlerdi. Musevî şeriatının Allah tarafından verilmiş olduğunu ve Allah'ın dünyanın yaratıcısı olduğunu inkâr ederlerdi. Fakat bu sırada *Savunma*, tarihe göre doğru bir bilgi verir ki bu konuda biz de aynı düşüncededeyiz. Yani Nasranîlerin Hz. İsa'nın gerçek din ve mezhebini korumuş olduklarını ve onların gerçek Hıristiyan olduklarını bildirir.

Roma ülkelerinde bulunan Hıristiyanlar, Hz. İsa'nın göğe yükselişinden yüz sene sonrasına kadar Kudüs'teki Nasranî Kilisesi'ne ana kilise gözüyle bakarlardı. Miladi 136'da Kudüs Kilisesi'ne yönetici olarak Yahudi neslinden olmayan bir piskopos seçinceye kadar Nasranîler diğer Hıristiyan kiliselerini kendileriyle aynı mezhepten sayarlardı ve onların arasında bölünme yoktu. İkinci asrın ortasında yazmış olan Hekesipios⁴ isimli Nasranî tarihçinin ve şehit Jütsen'in tanıklığı budur. Ve bu tanıklığı için bütün Hıristiyanların birleşmesini, Roma'ya bir tehlike gibi gösteren putperest tarihçiler onaylarlar.

Gerçi insan, insan kaldıkça her dinden nice mezheplerin ortaya çıkması düşünülebilir. Hıristiyanlık da bu kuralın dışında değildir. İkinci asırda Hıristiyanlık içinde de bazı mezhepler ortaya çıkmaya başladı. Fakat ileride görüleceği gibi bu mezhepler ortaya çıkmadan önce Mesihî dini yüz sene içerisinde yayılarak Doğu'dan Batı'ya kadar nice ülkelerde yerleşmişti. Me-

⁴ Aziz Hekesippos, Yahudi asıllı II. yy. Hıristiyan yazarı (Öl. Commodus zamanında) Doğu ve Batı Kiliseleri'nin geleneklerini derlemek için Küçük Asya (Anadolu) ve Roma'yı dolaştı. Hıristiyanlığın başlangıcı üstüne *Hatıralar* başlığını taşıyan bir eser yazdı. Bkz. *Meydan Larousse*, VIII, 551.

sihlik öğretileri ve emirleri temeli üzerinde kurulmuş olan Hıristiyan mezheplerin bazısında, bazı uygunsuzluk yahut ahmaklık görüldüğü takdirde bir grupta görülen kusur için Hıristiyanlığın tamamı kötülenemez. Bu sebeptendir ki *Savunma*, Hıristiyanlığın bozulup kaybolduğuna dair bir takım ağır sözler söylediği zaman hem tarihe karşı hem akla aykırı bilgiler vermiş olur.

B. Kostantin'den Önce Hıristiyanlığın Yayılışı

Savunma, Hz. İsa'dan asırlarca sonraya kadar *Roma Tarihi*'nde Hıristiyan ismi geçmemiş olduğunu bildirir. Tasitus ve Soetunius⁵ adlarında iki putperest tarihçi, Neron zamanında İsa'nın göğe çekilişinden otuz sene sonra ortaya çıkan olaylar sırasında Roma'da birçok Hıristiyan bulunduğunu söylerler. (Tasitus'un *Vak'anamesi*, bölüm 15, kısım 44 ile Soetinius'un Neron konusunda bölüm 16'ya başvurulsun.)

Savunma, putperest filozofların Hıristiyanlığın gerçek bir din olduğuna belgeler ve kanıtlarla kanaat sahibi olarak inandıklarını alaya alıyor. Fakat Atinalı Aristidis, İsiyralı Tasiyan, Antakyalı Atanagoras, İskenderiyeli Kalamanes, Sardlı Melitu, Pantemus ve diğer filozoflar güzel konuşan ve zeki olduklarını gösteren eserler bırakmışlardır. Bu kişiler hemen inanarak Hıristiyanlığı kabul ettiklerini söylerler. (Gibbons tarihinin bölüm 15'e başvuru)

Savunma, Hıristiyanlığın ilk üç asırda görülür derecede yayıldığına dair tarihte bir çeşit açıklama bulunmadığını bildiriyor.

Hz. İsa'nın göğe çekildiği sırada ihtimal olarak Kudüsüşerif dışında Mesihlik dini yayılmamıştı. Otuz sene içerisinde Anadolu'da, Rumeli'de, Yunanistan'da, İtalya'da, Mısır'da ve birçok şehirlerde Hıristiyan kiliseleri kurulup teşkilatlandırıldılar. Hz. İsa'nın göğe çekilişinden otuz iki sene sonra Tasitus adlı Romalı tarihçinin bildirdiğine göre Roma şehrinde Hıristiyanlar

⁵ Suetonius, Latin tarihçi (MS. 69-126), imparatorla ilgili ilginç fıkralarla dolu *De Vita Caesarum* adlı eseri günümüze ulaştırmıştır. Bkz. *Büyük Larousse XXI*, 10853.

kalabalık bir halk idiler. Hz. İsa'dan sonra seksen sene geçmeden Terajan'a yazdığı mektubun bir kısmı *Savunma* yazarı tarafından şahit tutulan Pilin adlı putperest vali, kendi zamanında Anadolu'da; gerek şehirlerde gerekse köylerde her sınıftan erkek ve kadın pek çok kimse Hıristiyan olduğundan tapınakların sanki cemaatsiz, olduğunu bildirmiştir. Lüsyen adlı putperest filozof da kendi asıl vatanı olan Pontus vilayetinin Hıristiyanlar ile dolduğunu yazmıştır. Gibbons Hıristiyanlığın hayret verecek şekilde yayıldığını kabul edip Kostantin'in zamanından önce Hıristiyanlık İran'dan İngiltere'ye kadar ve Roma ülkelerinin her tarafından ve sınırlardan öteye barbarlar arasında yayılmış olduğunu ve Kostantin'den elli sene önce yalnız Roma'da elli bin Hıristiyan bulunduğunu yazmıştır. Gibbons gibi Hıristiyanlığa düşman olan bir tarihçi, Kostantin'in zamanından önce Roma ülkelerinin bütün yerleşik halkından Hıristiyanlığı kabul edenlerin miktarı yüzde yirmiye geçmediğini bildiriyor. Bu durum kendisine hoş gelmediği hâlde tarihî olaylardan zorunlu olarak yukarıda belirtilen oranı kabul ettiğini bildirmek ister. (*Savunma*, bu oranı Gibbons'dan alırken yüzde yirmi yazacak yerde yüzde beş yazıp Hıristiyan tarihçilerin gerçek olayları değiştirdiklerini ispat etmeyi kendine göre delil bulmuş zanneder.) (Gibbons'un 15. bölümüne müracaat edilsin)

Savunma da Kostantin'in Hıristiyanlığı seçmekle ordusuna ancak Fransa'dan yetmiş bin yahut yüz bin kadar Hıristiyan askerleri ilave ettiğini bildirmesiyle tarihten aldığımız gerçeği tasdik ve kendi davasını çürütüyor.

Böylece tarihi olaylar konusunda *Savunma*'nın bildirdiklerinin güvene layık olmadığı gittikçe ortaya çıkmaktadır ve çıkacaktır.

İkinci Cevaba Savunma

Bay Dwight *Hıristiyanlığın Yayılış Tarihi* diye başlık attığı ikinci makalelerinde *Savunma*'mızda vermiş olduğumuz bilgileri yalanlamaya çok fazla heveslenmiş görünüyorlar. Çünkü *Savunma*'mızda yalanlanacak taraf bula-

mayınca; cümlelerimizin bazı parça ve kısımlarından bir şeyler birleştirerek onları ret ve yalanlamakla rahatlamak istiyorlar. Nasıl olsa bu gerçek de bu cevabın aşağıda incelenmesi ile ortaya çıkacaktır. Evvela Bay Dwight Hıristiyanlığın yayılış tarihi için bize bir takım eski kaynaklar tavsiye ediyorlar. Zaten her tarihçinin yaptığı gibi biz de *Savunma*'mızda bu kaynaklardan alınan ve diğer tarihçiler tarafından incelenip açıklanan tarih metotları ve ilkeleri üzerine incelemiştik. Bununla beraber Sayın Dwight'ın önerileri üzerine burada belirtilen kaynakları da tekrar inceleyeceğiz.

Bu durumda şurasını hatırlatalım ki Bay Dwight: "*Savunma*, Cantu tarihinden pek çok bilgiler ve tarihi tanıklar ortaya koymuştur. Fakat belki Cantu Hıristiyan olduğundan yazdıklarından birçok şeyleri de almamıştır." demekle *Savunma*'mızda Cantu'dan ortaya koyduğumuz tarihî tanıkları tamamen kabul ettiklerini söylemiş oluyorlar. Dwight'ın bunu kabul etmesine candan ve gönülden teşekkür ederiz. Çünkü konuların sanki hepsi Cantu'dan da tanık getirildiği gibi böyle Hıristiyan olduğu da bilinen bir adamın tanık getirilmesini kabul etmekle Bay Dwight *Savunma*'mızın hemen hepsini kabul etmiş olurlar.

Tarihçi Cantu'yu kabul hususundaki itiraf, bizce çok büyük bir itirafır. Fakat Cantu'da Hıristiyanlığın lehinde olan sayfaları da niçin göstermemiş olduğumuza gelince: Cantu'nun *Umumî Tarih*'ini inceleyenler bilirler ki Cantu, kutsal tarihten gösterdiği şeyleri aynen nakletmiştir. Bu nakillere, ilk önce Cantu'nun tarihî incelemelerle ortaya çıkardığı bilgiler diye karar verilemez ki biz de değer verelim.

Bay Dwight, tarihçi Gibbons'un tarafsızlığını övmüş olduğumuz hâlde Hıristiyanlığın hızla yayıldığına dair adı geçen tarihçinin verdiği bilgilerden söz etmemiş olmamıza da üzülererek bu eksiği kendileri tamamlayacaklarına söz veriyorlar.

Hıristiyanlığın hızlı veya yavaş yayılmasından bir fayda umulursa tartışmacımız eksiğimizi tamamlamak suretiyle Gibbons ve diğerlerinden ala-

cağı yardımlara istedikleri kadar önem vermekte serbesttirler. Biz şimdiki durumda Hıristiyanlığın yayılış şekli hakkında bizim verdiğimiz bilgileri nasıl ret ve kendi bilgilerini ne şekilde ileri sürdüğünü inceleyelim:

Bay Dwight, "Hıristiyanlık kılıca başvurmadıktan sonra kuvvet ve güç kazanamadığı" hakkındaki sözüme karşılık ilk üç asırda Hıristiyanlığın yayılışı hususunda tarihin dikkate değer bir şey belirtmediğinden ibaret bir delil getirir. Bir de Mesihlik adına ortaya çıkan mezhebin derhal felsefe mezheplerine karıştığını ve felsefe mezheplerinin tabiatıyla Mesihliğe üstün geldiğini ve Mesih'in göğe çekilişinden birkaç hafta sonra, Hıristiyanlığın etkisinin kaybolduğunu söylemişiz. Havarilerin Kudüs'te tutunamayarak etrafa dağılmalarıyla beraber idam edildiklerini söylemişiz. Bu sözlerimizi de hep bir iddiayı ispat için söylemişiz. Böylece *Savunma*'mızın başından ortasından ve sonundan kelimeler toplayarak meydana getirdiği şekil çok gülünç olmuştur.

Bu konuda *Savunma*'da söylediğimiz sözlerin hepsini biz tarih kitaplarından özetleyerek ortaya koyduk.

Farz edelim ki bu sözleri Sayın Dwight'ın istedikleri şekilde söylemiş olalım. Bakalım o şekilde söylemiş olduğumuz hâlde de Bay Dwight ne şekilde reddediyorlar. Diyorlar ki: "Hıristiyanlığın Hz. İsa'nın göğe çekilişinden sonra hemen diğer mezheplere karışıp gittiğine inanmak için ilahî gerçeklerin birkaç sene olsun felsefi mezheplere karşı koyamaz olduğuna inanmak gerekir."

İlahî gerçek, batıl mezheplere birkaç sene değil, birkaç asır karşı koymuştur. Fakat bu ilahî gerçek kilise tarihinin herkese inandırmak istediği gerçek değildir. Asıl Nasranî adıyla anılan gerçek mezhep Nasârâ'dır. Biz onu *Savunma*'mızda bildirdik. Savunmayı çok dikkatle okuduklarını sözlerinin başlarında bildiren Bay Dwight, buna dikkat etmemişler mi? Yoksa Nasranîler şimdiki İncilleri bile İncil olarak kabul etmedikleri için mi onlara değer verilmemiştir?

Hıristiyanlığın ayrılmış olduğu elliden fazla mezhebin hepsinde ilahî gerçek vardı diyecek olurlarsa hak yolun ancak bir olduğuna kendilerinden başka hiçbir kimsenin şüphe edemeyeceğini çok iyi bilsinler. Yok, ilahî gerçek Aziz Jüsten ve benzerlerinin zanları ise onların özellikleri *Savunma*'da ortaya konulmuştur.

Havarilerin Kudüsüşerif'te tutunamayarak etrafa dağıldıkları hakkındaki rivayetimizi reddetmek için de güya yine bizim sözümüzü kanıt getirerek Kudüs'te havariler tarafından kurulan kiliseye on beş imamın imamlık ettiğini kabul ve miladın altmış tarihinde Pavlus Resul'ün yakalanıp tutuklandığı vakit Kudüs'te havariler bulunduğunu söylemiş olmamızı kanıt gösteriyor.

Ne tuhaf çarpıtma! Gerçekten bu söz çarpıtma yeteneğinin Hıristiyanlığın dinî gereklerinden olduğuna inanacağımız gelir. Bizim sözümüzü çarpıtmaya mecburiyet görenlerin Mesih'in sözünü çarpıtmaya ne kadar mecburiyet görecekleri düşünölmeye muhtaç kalır.

“Kudüs'te havariler eliyle kurulan kilise üzerine” on beş imamın imamlık yaptığını biz nerede söyleyip yahut kabul etmişiz? *Savunma*'mız'da: “Nasara cemiyetine imamlık eden on beş imam...” demiş olduğumuzdan başka bir şey söylemedik. Belirtilen Nasârâyı eğer Bay Dwight Hıristiyan diye kabul etmek istiyorlarsa dördüncü sırada bunların ortadan kaldırılmalarına ne diyeceklerdir? Hele şu “Havariler eliyle kurulan kilise” sözüne kahkahalarla güleceğimiz gelir. Çünkü sözümüzü kendisinin de tekrar ettiği gibi Pavlus Kudüs'de yakalanıp tutuklandığı zaman başvurduğu ibadethane ancak Yahudilerin ibadethanesidir. Hatta oraya yabancıları soktuğu ve Yahudi bilgileriyle çekıştiği için cezaya da çarpıtılmıştı. Eğer havarilerin kurdukları kilise bulunsa idi Pavlus oraya başvuramaz mıydı?

Pavlus'un Kudüs'e gittiği zaman gördüğü havari Yakup'tur. Hatta Galatalıların yazdığı mektupta da Yakup'tan başka resullerden kimseyi görmediğini söylüyor. O zavallı Yakup ise Pavlus'a başını tıraş ederek Beytül-

maktis'te⁶ tövbe ve istiğfar etmesi mecbur olduğunu anlatacak kadar bir aşâğılık ve miskinlik durumunda bulunursa; artık bununla havarilerin Kudüs'te dikiş tutturamadıkları hakkındaki sözümüzü nasıl reddedebilirler? *Savunma* yazarı bu kısımlarda hiçbir yanılmada bulunmamıştır ki sonra yine kendi sözüyle kendisini doğrulamaya mecbur olsun. İşte havariler isimleri bilinen adamlardan ibarettirler. İsa'nın göğe çekilişinden sonra bunlardan hangileri Kudüsüşerif'te kalarak ne yaptılarsa bildirilsin de biz de anlayalım.

Yine söyleriz ki Hıristiyanlığın daha ilk başlarda bozulması, sonra tamamen bozulmasına sebep olmuştur. Hatta Pavlus bile Galatyalılara: "Şaşarım ki böyle çabuk sizi Mesih'in yardımına davet eden başka bir İncil'e yönelirsiniz. Her ne kadar başkası yoktur amma bazısı vardır ki size vesvese verip Mesih'in İncilini değiştirmek isterler. Amma eğer biz ya gökten bir melek bizim size müjdelediğimizden başka şey müjdelerse lanetlenmiş olsun. O söylediğimiz gibi halen de söyleriz ki eğer bir kimse size aldığınızdan başkasını müjdelerse lanetlenmiş olsun." diyor. Bu lanetlemeler bu yalanlamalara neden mecbur oluyor? Pavlus'un zamanından başlayarak miladi ilk asın sonlarına doğru elli dört mezhep neden çıktı? Bu gerçekler, lafla, kuru sözlerle reddedilemezler! Kesin kanıt ister.

Savunma Gnostiklerin elli kadar mezhep guruplarını saymış imiş.

Yalan! Gnostiklerin değil Hıristiyanların mezheplerini bildirdik. Hepsini birer birer saymayıp başlıcalarını hatırlattık. Bu kadar küçük bir sözümüzde koskocaman iki çarpıtmaya neden gerek görülmüş?

Gnostiklerin Hıristiyan olduklarını bildirdikten sonra bütün Hıristiyanları akılsız saydıklarını da söyleyerek çelişkiye düşmüşüz!

Bu da yalan! Gnostik mezhebine dair bilgi verdiğimiz yerlerde "divane (akılsız)" kelimesi var ise ayıplanmış biz olalım.

⁶ Kudüs'teki Süleyman Tapınağı'dır.

Bay Dwight, Gnostiklere olan öfkesini göstermek için birkaç satırla bunları güzelce başa kaktıktan sonra asıl yüce Hıristiyan dinini koruyabilmiş olan Nasranîler hakkında bizimle aynı düşüncede olduklarını söylüyorlar. Fakat bu itirafları gerçeği kabul ettiklerinden dolayı değildir. Çünkü Bay Dwight gerçeği kabul edecek olsaydı *Savunma*'mıza itiraz etmezdi. Bu itirafı ise devamında: "Göğe yükselmeden yüz sene sonrasına kadar Kudüs'teki Nasranî Kilisesi'ne Roma Ülkeleri'nde bulunan Hıristiyanlar ana kilise gözüyle bakarlardı. Nasranîler diğer Hıristiyan kiliselerini kendileriyle aynı mezhepten sayarlardı ve onlar arasında bölünme yoktu." demek ve bu sözde de sanki bizi kendisiyle aynı düşüncede göstermek için söylemişlerdir. Hâlbuki o sözde, biz kendisiyle aynı düşüncede olamayız. Çünkü o söz, tamamıyla yanlıştır. Ne Roma Hıristiyanları Kudüsşerif Hıristiyanlarını kendilerine rehber tanımışlar ne de Kudüs Nasranîleri diğer Hıristiyanları aynı mezhepten saymışlardır. Bunların hiç birisi olmadığı gibi: "Aralarında ayrışma yoktu" sözü de geçersizdir. Çünkü elli kadar mezhep Gnostik değildi. Hıristiyan oldukları iddiasında bulunurlardı ve Gnostikler de bu mezheplerin birisi sayılırdı. Kilise tarihine göre bunların hepsine verilen isim ise gnostik değil rafizî (heretik, din dışı)'dır. Hâlbuki Nasraniyetin gerçeğiyle karşılaştırılacak olursa en büyük rafizî (heretik) yine Roma Kilisesi'ydı.

Aslında Sayın Dwight da bir diğer paragrafında: "Gerçi her dinden pek çok mezhep ortaya çıkar...ilh." diyerek Hıristiyanlar arasında bölünme bulunmadığı hakkındaki kendi sözünü kendisi çürütüyor. Yalnız miladi ilk asırda bölünme olmadığını ispata ihtiyaç duyuyor ki buna çok fazla memnun olmaktayız. Çünkü miladi ilk asır sonlarına doğru Hıristiyanlığın elli kadar mezheplere ayrıldığı ve o sayıda da İncilleri bulunduğu adı geçen mezheplerin isimleri yoluyla hangi tarih sözlüğü ve coğrafya kitabına başvurulsa görülebilir.

Bay Dwight'ın Hıristiyanlığın yayılış tarihi hakkında bildiklerimizi reddetmek için buraya kadar söyleyebildiği sözlerin ne kadar zayıf ve yetersiz oldukları görülmüştür. İşte bu ikinci konunun ikinci paragrafında ve Kos-

tantin'den Önce Hıristiyanlığın Yayılışı başlığı altındaki paragrafında ortaya koydukları hususların da mahiyeti ortaya konulması düşünülmüştür. Fakat işte bu ilk paragrafında eski tarihçilerin birtakım isimlerini söyleyerek bu isimler hakkında gereken bilgilerin okurlarımız tarafından bilinmesi, konunun bundan sonrası için de çok önemli olduğundan burada özel bir konu açarak belirtilen kaynaklar hakkında gereken bilgileri bir araya getireceğiz.

ÖZEL KONU: HRİSTİYANLIĞIN YAYILIŞ TARİHİ HAKKINDA KAYNAKLAR

Bay Dwight, bu kaynakları Hıristiyan, Gnostik ve Putperest olarak üç sınıfa ayırıyor ve ilk sınıfın birincisi olarak da: Saint Jüsten⁷ ismini yazıyor.

Saint Jüsteni, herkese tanıtmaması çok yerindedir. Çünkü *Teracim-i Ahval-i Kâinat (Evren Hâllerinin Tercümeleri)* adlı kitabın sahibi Mişu, yirmi birinci cildinin 365. sayfasında Saint Jüsten'in öz geçmişi hakkında bilgi veriyor. Diyor ki: "Hıristiyanlığa dair bilgiler veren ve Hıristiyanlığın hak din olduğunu ispat için kanıtlar ortaya koyan Etnafur ve Tertuliyen ve diğerleri gibi kilise eski yazarlarının eserleri birbiriyle karşılaştırılacak olursa görülür ki bunların hepsi hep aynı maksadı desteklemiş ve savunmuşlardır. Bunun için Saint Jüsten tarafından o kadar anlaşılır ve ustaca ortaya konulan kanıtları ve delilleri tekrardan veyahut bir başka şekle koyarak o şekilde söylemekten başka hiçbir şey yapmamışlardır."

⁷ Justinus Flavius. 100-164 yılları arasında yaşamış olan Hıristiyan Apolojisti. Felsefenin, Tanrı'nın insana sunduğu, onu Tanrı yoluna sokan en değerli armağan olduğunu savunan Aziz Justinus, felsefede Platon'un maddi olmayan gerçeklikler olarak idealar öğretisinden çok etkilenmiş, bu çerçeve içinde Tanrı'ya, iyi Ideasına ilişkin açık bir görüşe ulaşmayı beklerken birden Yunan felsefesinin yetersizliği nedeniyle Hıristiyanlığa dönmüştür. Aziz Justinus, bu dönüşün ardından Tanrı'ya ilişkin sağlam, kesin ve emin bilgiye, doğru felsefeye ancak vahyin kabul edilmesi suretiyle ulaşabileceğini öne sürmüştür. Bkz. Wikipedia.org, 12 Haziran 2014, 21:36.

Bu bilgiden Saint Jüsten'in Hıristiyan kilisesinin ilk kilise babası olduğu anlaşılıyor. Bu durumda Saint Jüsten hakkında edineceğimiz bilgiler bizi diğerleri hakkında da uyarabilecektir.

İlk önce şuna dikkat edeceğiz: Otuz yaşından önceki hayatı bilinmeyen Jüsten, otuz yaşında iken Hıristiyan olmuştur. Otuz dört sene daha yaşadık-tan sonra altmış dört yaşında öldürülmüş. Öldürülmesi de çok doğru söy-lentiler üzere miladi yüz altmış yedi senesine rastlamış. Öyle ise Saint Jüsten yüz otuz üç senesinde Hıristiyan olmuştur.

Mişu'nun sözüne göre bütün kilise babalarına rehber olan bu zat milat-tan yüz otuz sene sonra Hıristiyan olursa; acaba miladın ilk asrı içinde Hıris-tiyanlığın şeklini ve korunma durumunu nasıl öğrenmiş olur? Yani ondan evvel Nasraniliği karma karışık etmiş olan bunca mezhep mensuplarının tahriflerini Saint Jüsten nasıl bilebilmiş sayılır?

Bir de otuz yaşında Hıristiyan olmuş bulunan bu kişinin nasıl bir adam olduğunu araştıralım.

Terifun adında bir Yahudi ile yaptığı konuşmaya dair Jüsten'nin yazdığı makaleden anlaşıldığına göre kendisi Yunan asıllı ve putperesttir. Fakat o zaman geçerli olan yedi sekiz kadar felsefe mektebinin aydınlatmasıyla an-layışlı ve kavrayışlı kimselerin hepsi putperestliğin ne kadar gülünç ve akıl-dışı olduğunu anlamışlar. Herkes bir felsefe mektebine girmekle âlemlerin Yüce Rabbini tanımışlar. Bunlar gibi Saint Jüsten de çok zeki ve kavrayış sahibiymiş. Hatta zekâsının şiddetinden dolayı sabırsız ve çabuk kızan bir adam olduğundan putperestliğin batıl oluşunu kendi kendisine anlamış. Fakat İlahî gerçekleri hangi felsefe ekolünden öğreneceği hususunda bir süre kararsız kalmış. Bu durumu Yahudi Terifun'a anlatmış. Anlattığına göre deniz kenarında rastladığı yaşlı bir adamın anlattıklarından sonra Hıristi-yanlığa aşk ve şevkle sarılmış. Böyle bir durumu asla uzak göremeyiz. Hatta böyle ün ve şan kazanmaya hevesli olduğu halde ilim öğrenmek için göz ve

beyin yormaktan üşenenleri en çok Hıristiyanlığın bu ilk devrinde rastlıyoruz. Bu gibilerin durumunu *Savunma*'mızın önceki konularında tanıtmıştık.

Otuz yaşında genç bir istekli iken Hıristiyanlığı bu şekilde kabul etmiş olan Saint Jüsten, dindaşlarını Romalıların aşağılayıcı bakışlarından kurtarmak için Roma İmparatoru'yla iki imparatorun iki oğluna ve senatoya ve bütün Roma milletine seslenen bir makale yazmıştır. En büyük şöhret kaynağı budur. Ancak bu yazıları erdemli sayılabilmekten uzaktır. Yalnız Hıristiyanların kimseye zararları olmadığını ispat için birçok ayrıntılarla beraber: "Bizi öldürseniz de umurumuzda değildir. Bizim gözümüzde ölümün hiç değeri yoktur." gibi övünç ve kahramanca birtakım sözlerden ibarettir.

Saint Jüsten'in erdemli eseri Yahudi Terifun ile yaptığı konuşmasıdır. Çünkü bu konuşmasında Yahudi Terifun'a kendi seçtiği Hıristiyanlığın bütün felsefî mezheplere hatta Yahudiliğe de üstün olduğunu ispat etmiştir.

Saint Jüsten'in anlattığına göre Terifun, uzun müddet Yunanistan'da Korint şehrinde felsefe ilimleri öğrenimi görmüş bir adammış. Bir gün gezinti yerinde Sen Jüsten'i görmüş. Birkaç felsefe mektebine girdikten sonra düşüncesine uymadığından vaz geçmiş olduğunu kendisi itiraf eden Justen, kim bilir hangi düşünceyle filozof cübbesi giydiğinden Yahudi bu cübbeyi görünce gerçekten bir filozof görmüş zannıyla saygıda kusur etmemeye çalışarak Saint Jüsten'in yanına yaklaşır. Karşılıklı konuşmaya başlarlar. Bu konuşmayı Saint Jüsten'in kendisi şöyle yazıyor:

Yahudi'ye sormuş: "Filozoflarla Yahudi peygamberlerinin sözlerini karşılaştırmaktan ne fayda görüyorsunuz?"

Yahudi demiş: "Hayret! Filozoflar da Cenabı Hak'tan ve O'nun teklifinden ve kaza ve kaderinden söz ederek bunları hep ispat etmiyorlar mı?"

Saint Jüsten demiş: "Bazılarına rastladım ki ebedî mutluluk için bu şeyleri gerekli saymıyorlar. Diyorlar ki Cenabı Hak yalnız kâinatın ve bir de canlılardan cins ve türlerin hâkimidir. Fakat sen, ben gibi kişilere, şahıslara karışmıyormuş. Binaenaleyh bu gibi yöntemlerin sonunda nereye vardığı

bilinemez. Onlar Cenabı Hak'tan ne ödül ne ceza hiçbir şeyi beklemeyip ağızlarına her ne gelirse onu söylerler."

Bunun üzerine Yahudi Terifun ince bir gülüş ile sormuş: "Ya sizin Cenabı Hakk'a dair inancınız nedir? Bu konuda sizin felsefeniz neden ibarettir?"

Saint Jüsten demiş: "Bunu size söyleyeyim. Gerçi felsefeden daha kıymetli hiçbir şey yoktur. Bizi Cenabı Hakk'a yaklaştıran felsefedir. Fakat en çok filozoflar felsefenin ne olduğunu kendileri de bilmiyorlar."

İşte bu sözle Saint Jüsten kendi felsefesini Yahudi'ye anlatmaya başlamış. Yahudi'nin buna güleceği şüphesizdir. Çünkü hiçbir öğretmenden filozofluğa dair bir tek harf öğrenmediğini kendisi söylemiş olduğu gibi daha şu sunuşunda da bu konudaki bütün cahilliğini ortaya koymuş olduğundan böyle filozof görünümündeki cahile Terifun gibi eğitim ve öğrenim görmüş filozofun kahkahalarla gülmeye de hakkı vardır.

Fakat Saint Jüsten'in kendi ifadesine göre, Yahudi Terifun sadece gülümsemiş. Saint Jüsten felsefecilerin hepsinin cahil ve akılsız olduklarını düşünmüş. Yalnız Celil halkından birkaç balıkçının Hz. Mesih adına verdikleri bilgilerin felsefeden ibaret olduğunu, bunun için bütün dünyanın Hıristiyan olması, kurtuluşlarına sebep olacağını söylemiş. Bunun üzerine orada hazır bulunanların hepsi kahkahalarla gülmüşler. Fakat Yahudi Terifun yine önceki gibi gülümsemiş. Cenabı Rabbülalemin hakkında bu kadarcık bir iman meydana getirip de putperestliğin akıl dışı olduğuna kanaat getirdikten sonra Saint Jüsten'in sünnet olarak ve cumartesi yasağına saygı göstererek Yahudi olmasını tavsiye etmiş.

Uyarı: Gerçek Mesih'in geleceği hakkında İsrailoğullarına gönderilen peygamberlerin verdikleri bilgiler Yahudi âlimlerince biliniyordu. Hz. Mesih'in hemen o senelerde dünyayı şerefliendirmesini bekliyorlardı. Bu gerçeği, Sen Jüsten'in ifadesine göre Yahudi Terifun da biliyormuş. Bunun üzerine Terifun, Jüsten'in Hz. Mesih'e de imanını görünce her ne kadar kendisi

henüz Hz. Mesih'in geldiğine inanmamış ise de Jüsten'in bu konudaki imanını da reddetmek istemeyerek dostça ve filozofça bir tavırla demiş ki: "Eğer şimdiki halde Mesih doğmuş ise daha peygamberlikle gönderilmemiştir. Gönderildiği zaman da Yahudi ümmetine gönderileceğinden siz hemen şimdiden Yahudi olursanız Mesih'in gelmesini de bekleyebilirsiniz."

Saint Jüsten sormuş: "Musa şeriatı hükümlerine göre yaşamadığımızdan sünnet olmadığımızdan ve cumartesi yasağına saygılı olmadığımızdan başka, bize karşı itiraz edecek bir şeyiniz var mıdır? Yoksa bizim ahlak ve âdetlerimize dair birtakım iftiraları size de mi anlattılar? Bizim insan eti yediğimize ve ziyafetlerimizden sonra mumlarımızı söndürerek çeşitli ahlaksızlıklara girdiğimize siz de mi inanıyorsunuz? Yoksa sırf sizin yanlış ve batıl diye karar verdiğiniz bir mezhebe mensup olduğumuz için mi itiraz ediyorsunuz?"

Terifun cevap vermiş: "Evet! Bizim için hayret etme sebebi olan şey yalnız bu son durumdur. Çünkü halkın sizin hakkınızda söylenen şeylerin aslı faslı olmadığını ben de biliyorum. İnsanın doğası da öyle ahlaksızlıklardan tiksindir. Sizin İncillerinizi de merak ederek gözden geçirdim. Ahlaka dair bazı ilkeleri o kadar yücedir ki hiçbir kimsenin bunlara uygun davranabileceğini de asla ümit edemem. Siz hem Allah'ın dinine mensup olduğunuzu iddia ediyorsunuz hem de yaşayışınızın ve davranışınızın Romalı putperestlerden hiçbir farkı yoktur. Çünkü ne bayramlara ne Cumartesi Yasağı'na ne sünnet olmaya saygılı olmuyorsunuz. Sadece idam edilmiş İsa'ya bağlanmakla Cenabı Hakk'ın yardımına, nimetine ulaşmayı ümit ediyorsunuz. Kitaplarda okumadınız mı; doğumunun sekizinci günü sünnet edilmeyenler perişan olacaklardır?"

Saint Jüsten bunun üzerine şöyle söylediğini anlatıyor. Diyor ki:

"Bu evreni yaratandan başka Allah olmayacaktır ve şimdiye kadar da olmamıştır. Biz yine sizin Allah'ınızdan başka bir Allah'a iman etmiyoruz. Sizin babalarınızı, atalarınızı Mısır'dan kurtaran Allah'a iman ederek, siz

gibi biz de onun lütfundan ümit bekleriz. O Allah, Hz. İbrahim'in, Hz. İshak'ın, Hz. Yakup'un Allah'ıdır. Fakat bu Allah'tan ümidimiz ne Musa'nın ne de başka birisinin yol göstermesiyle değildir. Ancak bizim de sizin gibi olmamız gerekirdi. Ben Tevrat kitaplarında gördüm ki Cenabı Hak bir son şeriat gönderecektir. Yahudilere verilmiş olan şeriat artık eskimiştir. Hem o şeriat yalnız Yahudilere has kılınmıştı. İsevî şeriatı ise bütün insanlık içindir.”

Saint Jüsten'in daha Cumartesi Yasağı, oruç ve sünnet konularına gelmeden yaptığı hatalara dikkat ediliyor mu?

Hz. İsa mevcut İncillerde: “Şeriatı bozmaya gelmedim. Kıyamete kadar şeriatın bir harf yok olmayacaktır.” demiştir. Böyle dediği halde Musevî şeriatının eski bir şey olduğunu Saint Jüsten gibi kilisenin ilk kilise babası iddia ederse hayret edilmez mi? Ya, Musevî şeriatı yalnız Yahudilere has olduğu halde, İncillerin bütün insanlığı kapsadığına nasıl kesin karar verebileceğiz. İncillerin en eskisi sayılan Matta İncilinde bu konuda bir çeşit açıklık yoktur. Diğer İncillerde her ne kadar: “Bütün yeryüzüne İncili yayınız.” diye bir cümle var ise de o cümlenin de sonradan Romalıların Nasranîliğe heves etmeye başlamaları üzerine sokuşturulduğunu yine mevcut İnciller çok açık bir şekilde göstermektedirler.

İşte Resullerin İşleri'nin onuncu ve on birinci bölümlerinde anlatıldığı üzere Romalı Karnelius adında bir Yüzbaşı, Petrus'u davet ederek Hıristiyanlığı kabul ettiğini söylemesi üzerine diğer Resuller ve kardeşler yani Nasranîler, Petrus'u bahane ederek sünnetsiz adamların evlerine girmiş ve onlar ile yemek yemiş olduğundan dolayı sitem etmeye başladılar. Eğer Hıristiyanlık Romalıları da kapsasaydı bu bahanelere bu sitelere gerek kalırmıydı? Sonra Petrus, bu konuda bir semavi işarete uyduğunu göstermek için damda kendisinden geçerek gökten inen birçok hayvanları yemesi hakkında ses geldiğini ve kendisi reddettiği halde Cenabı Hakk'ın temiz ve temizlenmiş yarattığı şeylerden tiksинmemesi hakkındaki diğer sesten de putperestlerden kaçınmamak gerektiğini anladığını söyleyerek sitem edenleri ikna

etmiş. Demek oluyor ki bu olaya kadar bütün havariler ve Nasranîler İsevîlik şeriatının yalnız Yahudilere mahsus olduğuna ve Romalıları pis görmek gerektiğine inanmışlar. Bu durumda Petrus'un böyle bir yorumu üzerine yeni şeriatın bütün insanları kapsadığını sonradan Hıristiyanlık hükümlerine sokmuşlardır.

Gerçi bir şeriatın bütün insanlığı içine alması gerekeceğini biz de kabul ederiz. Ancak bu durumda şeriat hükümlerinin hepsi bütün insanlığı içine almalıydı. Yoksa Saint Jerum Kilisesi Azizleri'nin dediği gibi Petrus, Yahudilere ve Pavlus, Romalıları dini bildirdikleri için iki milletin eski inançlarından dolayı bildirme şeklinde fark olmasının doğal olacağını kabul etmek asla şeriata ve kanuna uygun olamaz.

Saint Jüsten daha sözünün başında bu hataları yaptıktan sonra asıl problemi de çözmek için Yahudi Terifun'a demiş ki: "Sünnet⁸ olmak, Şebat Günü'ne (Cumartesi Yasağı)⁹ uymak, oruç ve diğer dinî hükümlerin hepsi, öyle kelimenin dış anlamına göre yerine getirilmeyeceklerdir. Onlar birer manevî emirdir ki ahlakımızın düzeltilmesi ile yerine getirilmiş sayılacaklardır. Asıl temizlik ve temizlenme Mesih'in kanı ile Romalılarda meydana gelen temizliktir."

Saint Jüsten bu iddialarını doğrulamak için Habil, Enuş, Nuh ve diğerlerinin de sünnetsiz olduklarını ve sünnet olmanın dinî bakımdan zorunlu olan şeylerden olmadığını belirtmiş. Sadece Yahudileri diğer milletlerden ayırmak için bir işaretten ibaret bulunduğunu söylemiş. Yahudiler altından yapılmış buzağı heykeline tapmak gibi bir hataya düştükleri zaman Allah'ın,

⁸ Yahudilikte sünnet özel bir dinî anlama taşıyor, İsrail Tanrısı Yehova ile ittifak anlamını taşıyor. Yahudi geleneği bu uygulamayı Hz. İbrahim'e kadar çıkarır ve "Atamız İbrahim'in ittifakı." diye adlandırır. Yahudiler, sünnetin tıbbi bir engel hariç, doğumdan sonra sekizinci gün yapılmasını zorunlu görürler. Bkz. *Büyük Larousse*, XXI, 10926.

⁹ Şabbat, Tanrıya adanan ve Yahudiliğe göre kesinlikle uyulması gereken haftalık dinlenme günü. Cuma akşamı, gün batarken başlar ve cumartesi günü gece bastırıldığında sona erer. Bu süre içinde hiçbir iş yapılmaz, dua ve Tora okunur. Bkz. *Büyük Larousse*, XXI, 10979.

bir daha bu hatada bulunmamaları için uyararak kendilerine sünnet olmayı emrettiğini, hâlbuki İsrailoğullarına gönderilen peygamberlerden bazıları bile bu sünnetin gereksizliğine inanarak Allah'ın kendilerinden böyle bir fedakârlığa ihtiyacı olmadığını belirttiklerini söylemiş.

Yahudi Terifun, Saint Jüsten'in bu açıklamalarındaki aşırı hatalarına da mutlaka gülümsemiş olmalıdır. Fakat Jüsten Hazretleri bu gülümsemeyi yazmıyor. Yahudi de susarak kabul etmiş gibi görünerek diyor ki: "Yahudi şeraitine göre hareket etmiş olan Enuş, Nuh ve diğerleri acaba kıyamette kurtuluşa erecekler mi?"

Bu soruya cevap olarak Jüsten şöyle demiş: "Evet! Çünkü Yahudi şeria-tında birçok hükümler vardır ki tabiatıyla güzeldirler. Hem ezeldirler hem hükümleri de bütün insanlığı kapsar."

Dikkat etmeli dikkat! Yahudi şeriatının ezeli ve genel olduğunu itiraf eden Jüsten Hazretlerinin birkaç söz öncesinde bu şeriati eskimış ve hükmü ise yalnız Yahudilere ait diye tanıttığı halde şimdi söylediği sözlere dikkat etmeli.

Terifun sormuş: "Ya şimdi Hz. Mesih'i tanıdığı halde yine Musevî şeria-tına göre hareket edenler kurtulacaklar mı?" Saint Jüsten demiş ki: "Eğer belirtilen şeriata halen uygun iş yapabilmek mümkün ise kurtulacaklardır."

Daha fazla dikkat etmeli! Çünkü Saint Jüsten kendi yenilgisini sanki kendisi anlatmış oluyor.

Gerçi Terifun Musevî şeriatında bazı yapılması zor olan hükümleri Ro-malıların yapamayacaklarını bildirince Jüsten biraz memnun olmuş. Terifun demiş ki: "Fakat Cumartesi Yasağı'na uymak ve abdest ile temizlenmek ve sünnet olmak her halde herkes için yapılması mümkün olan durumlardan-dır. Ya, sizden birisi hem Hz. İsa'ya inanır hem de bunların pek gerekli ol-madıklarına inanmakla beraber yine yaparsa kurtuluş ve iyilik bulacak mı?"

İşte burada Saint Jüsten cenapları biraz şaşalamış. Çünkü vereceği cevaba kaynak teşkil edecek bir Nasranî şeriat kaynağı bulamayınca işi kendi zannına göre oluşturarak demiş ki: “Benim düşünce ve zannıma göre kurtulacaktır. Fakat Romalılardan Hıristiyanlığı kabul edenleri de bu hükümlere uymak için zorunlu tutmamak şartıyla!”

Terifun demiş ki: “Niçin benim düşünce ve zannıma göre diyorsunuz? Başkaları o düşünce ve zanda bulunmadıkları için mi?”

İşte bu sorunun Jüsten’i tamamen şaşkınlığı verdiği şu cevaptan anlaşılıyor: “Hıristiyanlardan bazıları diyorlar ki Romalı olanlarla hiçbir şekilde münasebette bulunmak uygun değildir. Fakat ben bu düşüncede değilim. Çünkü Romalılar Hz. Mesih’e iman etmekle beraber Yahudi şeriatından yapmaya gücü yetebildikleri şeyleri de yaparlarsa diğer Hıristiyanlar bütün Musevî hükümlerine uymak için kendilerini mecbur etmeyerek her halde onları da kardeşliğe kabul etmeleri gerekir derim. Fakat sünnetli olandan yani Yahudilerden Hıristiyan olanlar Romalıları Hıristiyan yapmak için Yahudiliğin bütün hükümlerini yapmaya mecbur edecek ve yapmadıkları takdirde kendileriyle münasebeti kesecek olurlarsa ben de sünnetli olanı kardeşliğe kabul edemem. Hz. İsa’ya inanmakla beraber Yahudi şeriatına uyanlar kurtulacak iseler de adı geçen imandan sonra sadece Hıristiyanlıkta Yahudi hükümlerine uymak hiç zorunlu olmamasından veya başka bir sebepten dolayı Hz. Mesih’e de Mesih gözüyle bakmaktan vazgeçerse işte bu adam ölmezden önce imanını yenilemediği takdirde kurutuluşa eremeyecektir.”

Şimdi Saint Jüsten’in bu sözlerini gerek İncillere gerek Musevî şeriatına ve hatta yaratılışa uygun görebilmek mümkün ise ortaya konsun da biz de anlayalım. Aritmetik ve geometriden, astronomi ve diğer ilimlerden habersiz ve felsefe ekollerinden bilgisi olmadığını kendisi bildiren kişi, şeriat hükümlerinden de bu kadar aymazlık içinde olursa ortaya yalnız kendi zanlarını koymaktan başka neye gücü yetebilir.

Bundan sonra Saint Jüsten, Yahudilerin gerek Hz. Mesih'e gerek Hıristiyanlığı kabul edenlere gösterdikleri düşmanlıklardan dolayı sitem etmeye başlamış. Nasara dininin hak olduğunu ispat için Tevrat kitaplarından getirdiği delillerle Hz. İsa'nın birçok apaçık mucizelerini de ortaya koymuş.

İşte Hıristiyanlığın ilk âlimi bu kişidir ki öz geçmişini tercüme edenlerin söylediklerine göre diğer âlimler de Saint Jüsten'in kanıtları ve delillerini ya aynen aktarmak veyahut söylemekten başka bir şey yapmamışlardır.

Saint Jüsten'in kendi şahsı hakkında hiçbir diyeceğimiz yoktur. Diyeceğimiz olursa o da namusunu, çalışmasını, belalara sabır ve dayanıklılığını övmekten ibaret olur. Diyebiliriz ki eğer Jüsten, Hz. Mesih zamanında O peygambere arkadaş olabilseydi, hak din Mesihiliğin ilk saflığı ile korunması için çok büyük hizmetleri olurdu. Ancak kendi zamanına kadar İncillerde meydana gelen bozulmayı görmüş ve elde bulunan kutsal kitaplardan bu konuda Yahudi Terifun'u ikna edecek hükümler çıkarabilmek imkânsız duruma gelmesiyle, Jüsten de Terifun'a kendi düşünce ve görüşünü sunmaktan başka bir şey yapamamıştır. Hele en büyük hatası Romalıları Museviliğin hükümlerinden muaf tutmasıdır. Bu da Hıristiyanlığı kendi zamanına kadar korunabilmiş olan hükümlerinden de çıkarmış demektir.

Tarih ve Coğrafya Ansiklopedisi sahibi Boliyen'in de düşünceleri bu merkezdedir. Diyor ki:

"Mesih hakkındaki özelliklerin en önemlisi olan Kelimetullah (Allah'ın kelimesi) olma özelliğini Saint Jüsten eski Roma putperestlerinin külli akıl dedikleri şeyden ibaret olarak anlamıştır. Ayrıca Eflatuncu ekolünün pek çok usul ve hükümlerini Hıristiyanlığa katmıştır."

Saint Jüsten hakkındaki sözümüzü bitirmeden önce şunu da belirtelim: Bu zat aslında Yunandır. Yunanca konuştuğu ve eserlerini de Yunanca yazdığı halde asıl yayını Roma'da Latince konuşan halka tahsis ederek orada bir Nasranî Felsefesi ekolu açılmasına çalışmıştır. Dil ihtilafından dolayı ter-

cüme edenlerin de birçok hataları Saint Jüsten'e isnat edilmiş zannedilemez mi?

Saint Jüsten hakkındaki incelemelerimiz burada son buldu. Şimdi Bay Dwight'in bildirdiği diğer isimlere bir göz atalım. Onlar da hep Saint Jüsten'e bağlı kaldıkları için kendileri hakkındaki incelememizin çok kısa olması yeterli olacaktır

İreneyus,¹⁰ Bay Dwight'in verdiği isimlerin ikincisidir. Bibliyografya yazarlarının rivayetlerine göre miladi 200'de öldürülmüştür. Rafizilere (here tiklere) reddiye olarak beş cilt kitap yazmıştır. Bu kitabı Yunanca yazdığı halde aslı kaybolmuştur. Latinceye tercüme edileni mevcuttur. Aslı niçin kaybolmuş ve tercümesine ne kadar güvenilebilir? Bunları pek araştırmaya gelmez. Hıristiyanlar bu tercümenin, yazarının hayatta iken yapılmış olmasıyla teselli bulurlar. Saint İreneyus'un dine karşı gelmiş saydığı kişiler yalnız Roma Kilisesi'ni tanımadıkları halde yine Hıristiyanlık için çalışanlardır. O halde Hıristiyanlığın aslında Yahudilikten ibaret bulunmasını bozarak Hıristiyanlığın Roma yeni putperestliğini ıslahtan ibaret olması şekline çevirmek için çok çalışmış sayılır.

Poligarp, bu zat Miladi 167'de öldürülmüştür. Filipyanlar'ı Hıristiyanlığa davet için bildirisinden başka eseri kalmamıştır.

Ekesiyus, bu zat kilise âlimlerinden değil, kilise tarihçilerindedir. Miladi 180'e doğru ölmüştür. Eseri, *Resullerin İşleri Üzerine Bir Açıklama*'dan ibarettir. Bu eseri de kaybolmuştur. Tarihçi Özep tarafından aktarılan bazı hikâyeleri bilinmektedir.

¹⁰ İreneyus (yaklaşık 130'larda-202). Lugdunum şehrinin (şu anda Fransa'da Lyon) piskoposuydu. Hıristiyan teolojisinin gelişmesine önemli katkıları olmuş, hem Ortodoks hem de Katolik Kilisesi tarafından bir aziz olarak tanınmıştır, Ortodoks Kilisesi onu ayrıca bir Kilise Babası olarak görür. Wikipedia. Org, 28 Nisan 2015.

Tertülien (Tertullianus),¹¹ bu zat putperest iken Hıristiyanlığı kabul etmiştir. Fakat Roma'ya geldiği zaman oradaki papazların tavırlarını ilahî bir dine uygun olmadığını görerek Afrika'ya gitmiş ve orada Montanizm Hıristiyanlık mezhebini seçmişti. Bu mezhep Hıristiyanlığın bölünmüş olduğu birçok mezhebi iptal ederek asıl Hıristiyanlık hangisi olduğunu araştırıyordu. Fakat Tertülien bu mezhebi de beğenmeyerek asıl Hıristiyan mezhebi olarak kendi incelemelerini ortaya koymuş ve bunun üzerine Roma Kilisesi'nin hışmına uğrayarak dinden çıkmakla suçlanmıştır. Miladi 245'te öldüğü bildirilir. Adı geçenden bir hayli eser kalmıştır. Bunların incelenmesi Bay Dwight'in beklediği gibi Hıristiyanlığın lehinde değil, aleyhinde sonuçlar çıkarılmasına yardım eder. Kilise azizlerinden Saint Jerum bu kötülüğü sadece Roma Papazları'nın Tertülien'i kıskanmalarına bağlar. Bu da dikkate değer.

Orijen (Origenes): Bay Dwight'in Tertülien'i şahit göstermesi Hıristiyanlığın lehine değil aleyhine bir hareket olduğu gibi Orijen'i bildirmesi daha büyük bir talihsizliktir. Orijen miladi 253'te ölmüştür. Orijen, aslında Hıristiyan olan Leonitin oğludur. Hıristiyanlığı birtakım hurafelere karşı savunan bir hayli eser yazmış. Fakat bu savunmaların bir kısmı da Hıristiyanlığı Roma Kilisesi'nin ve diğer bir kısım Hıristiyan mezheplerinin hatalarına karşı korumak içindir. Hatta kendisi bir aralık papaz mesleğine girerek Kudüsüşerif'te papazlık yemini etmiş ise de İskenderiyeli papaz Dimitrius kabul etmeyerek Orijen'i açıktan açığa dinsizlikle suçlamıştır. Şimdi Katolik araştırmacıları adı geçeni büyük bir hata ile suçlayıp ayıplamışlardır. Dikkat edilecek hatalardan birisi de Hz. İsa'yı gerçekten Allah'ın oğlu diye kabul etmesidir! Bu zatın o kadar züht ve takvası varmış ki nefsinin tamamen yenmek için cinsel organını kesmiş!

¹¹ Tertullianus (155-222), Batı Kilisesi'nin kurucularından ve Latince yazar Hıristiyan yazarların ilkidir. Bkz. *Büyük Larousse*, XXII, 11450.

İşte Bay Dwight'in bildirdikleri isimlerden Hıristiyan diye vasıflandırdığı zatlar bunlardır. Bunların eserleri incelenecek olursa bu konuda Saint Jüsten gibi hepsinin masa arkadaşı olan zatın düşüncelerine göre yaptığımız incelemelerin hepsi savunmamızın lehinde ve şimdiki Hıristiyanlığın aleyhinde çıkar. Çünkü hepsi gösteriyor ki Hz. İsa'nın gerçek İncilleri korunmamış ve ondan sonra Hıristiyanlık sayısız çekişmeler arasında birbirini kâfirlikle suçlayan mezheplere ayrılmış ve özellikle her mezhebin içtihat temelleri dinî bir metne dayanmadan herkes kendi zannını ilahi şeriat olarak ileriye sürmüştür.

Hıristiyan olduklarına Dwight'in inandığı bu zatlardan sonra bir de Gnostik mezhebine mensup oldukları bildirilen Marsiyun ile Valantin'e bakalım: Bunlar *Savunma*'mızda Valantiniyen ve Marsuniyet mezhepleri hakkında verilen bilgilerin dayandırıldığı kişilerdir. İki de Roma Kilisesi'ne aykırı kendi görüşlerine uydukları için kâfirlikle suçlanmışlardır. Onların eserlerinde de Dwight'in işine yarayabilecek hiçbir şey yoktur.

Kalus, Lusien, Pilin, Tasitus adlı putperest tarihçilere gelince; Dwight bunların yardımına sadece Hıristiyanlığın yayılışının hızını ispat için muhtaç olmuştur. Bu tarihçilerin Hıristiyanlığın yayılışı konusunda verebildikleri bilgileri Dwight, "Kostantin'den önce Hıristiyanlığın Yayılışı" konusunda söylemiş olduğundan içeriği orada görülebilir.

Kostantin'in imparator olmasından önce Hıristiyanlığın yayılış derecesini göstermek için Dwight konuya giriyor. Sözü'nün başında: "İsa'nın göğe çekilişinden bir asır sonraya kadar Hıristiyan ismi Roma tarihlerinde belirtilmediği..." şeklindeki sözümüzü öncelikle yalanlamak için İsa'nın göğe çekilişinden otuz sene sonra İmparator Neron'nun Hıristiyanlara yaptığı zulmü Tasitus ve Soetonyus adlı putperest tarihçiler yazdıkları sırada Hıristiyan adını kullandıklarını bildiriyor.

Bunda da bir ustalık yapmak istiyorsa da başaramamıştır. Çünkü Neron, her ne kadar Hz. İsa'nın göğe çekilmesinden otuz sene sonra, bazı kimselere

zulmetmiş ise de onlara Yahudi olduklarından dolayı zulmetmiştir. Gerçi Tasitius ve Soetoniyus miladi ilk asır sonlarında doğmuşlarsa da ikinci asrın başlarında yazmışlardır. Bu durumda bir asır süre, Roma tarihlerinde Hıristiyan ismi geçmediğine dair olan sözümüz doğrudur. Ondan sonra da Tasi-tius ve Soetoniyus'un yeni Yahudileri gerçekte Hıristiyan diye yazmış oldukları da ne ile ispat olunabilir? Sonradan bazı kitap çoğaltanların (müstensih) Nasranîlik düşüncesiyle bu adı yazmış olmadıkları neden belli? Çünkü adı geçen eserlerin hiç birisinin orijinali korunamamıştır. Pek çoğunun çoğaltılmış kopyalarından bile birçok kısımları kaybolmuştur. Özellikle ki Hıristiyan sözü Antakya'da Yeni Yahudilerin kendi kendilerine taktıkları bir Yunanca isimdir. Bu kelime Mesih kelimesinden türetilmiş olacaktır.

Diğer halk ise bu isme alışınca kadar bunlara Yeni Yahudiler, Nâsiret-liler, Kardeşler ve Yesûiler gibi birçok adlar da vermişlerdi.

Dwight'ın söylediğine göre biz, putperest filozofların, Hıristiyanlığın hakiki bir din olduğuna kanıtlar ve delillerle kanaat sahibi olarak inandıklar-ını alaya alıyormuşuz. Ne büyük çarpıtma! Ne garip iftira! Bizim bu konu-da söylediğimiz sözler bilinmektedir. Başvurulursa görülür ki biz, sadece havarilerin filozofları inandırmış oldukları hakkındaki inancı reddetmişiz. Yine de reddederiz. Filozoflara gelince, her yerde her zaman söylemiş oldu-ğumuz gibi yine tekrar ederiz ki bunlar zaten putperestliğin bir hak din ol-madığını anlayarak gerçek Nasranîlik gibi bir hak dini kabul etmeye fazla-sıyla meyilli idiler. Eğer havâriiler gerçek İncil'i iyi korumuş olsalardı, ya-yılması daha fazla kolay ve güvenli olurdu. Ancak Celil balıkçılarının koru-yabildikleri kadarı, filozofların insan aklının kapasitesi derecesinde bulabil-dikleri ilahî gerçeklere uymamıştır. Bundan dolayı birçok filozof özellikle Eflatuncular miladın ya ilk asrı sonunda veyahut ikinci asır başlarında Hıris-tiyanlığı kabul etmekle beraber düzeltilmesine de çalışmıştır. İşte Nasranîlik mezheplerinin çoğalması da bundan ortaya çıkmıştır. Ne hacet... Nasara araştırmacılarının ustası sayılan Saint Jüsten'in de Hıristiyanlığa Eflatun mezhebinden birçok şeyler kattığı itiraf edilmiş değil mi? Diğerleri de birçok

şeyler katarak Hıristiyan oldukları halde o kattıkları şeyler kilisenin arzusu-na uygun olmadığı için dine aykırılıkla suçladıkları, şimdiye kadar özetle-miş olduğumuz birçok biyografilerden anlaşılmıştır. Aslında putperest iken Hıristiyanlığı kabul ettikleri Dwight tarafından rivayet edilen kişilerin de özgeçmişlerine bir baskın:

Atinalı Arestides,¹² fen bilimlerine sahip bir filozof idi. Hıristiyanlığı ka-bul etmiş ise de putperest filozoflar'ın giydikleri üniformayı çıkarmamıştır. Miladi 125'te İmparator Adriyen Atina'ya geldiği zaman Hıristiyanların zu-lümlerden korunması için İmparator'a bir bildiri vermiş. Hıristiyanlığa dair eseri yalnız bundan ibarettir. Fakat bu eser sonra kaybolmuş. Neden kay-bolmuş? Kilise azizlerinden Saint Jerum bu eseri görmüş ve okumuş olduğu ve Jerum ise miladi 420'de ölmüş bulunduğu halde ondan sonra Arestides'in eseri niye kaybolabilirmiş? Bunun sebebi Hıristiyanları savunma ve koruma amacıyla yazdığı bu makaleye de birçok meşhur filozofların sözleri sokul-masından başka ne sebep bulunabilir? Saint Jerum, bu eserin filozofların düşüncü ve fikirleriyle dolu olduğunu itiraf ediyor. Besbelli Arestides, Hıris-tiyanlığın o zamana kadar uğradığı bozulmalar üzerine artık filozof mezhe-binden bir mezhep olmaktan başka hiçbir şey sayılmayacağından imparatorun bu mezhep mensuplarına boşuna şiddet göstermemesini önerdiği için sonradan bu eser papazlar tarafından yok edilmiş olmalıdır.

Tasiyan, Eflatuncu Felsefe Okulu'ndan bir filozoftur. Miladi ikinci asrın son yarısında Hıristiyan olmuştu. Fakat Romalıların Hıristiyanlığı Nas-ranılığın gerçeklerinden uzak olduğunu ve Gnostiklerin bu gerçeğe biraz daha yakın olduğunu görerek o tarafa yöneldiği için sonradan dinden çıkmış sayılmıştır. Bu zat Hıristiyan olduktan sonra ağzına bir damla şarap koymamış, kadına asla ilgi duymamış olmakla meşhurdur.

¹² Atinalı Aristides ya da Marcianus Aristeides, 2. yüzyılda yaşamış ilk Hıristiyan Apolo-jist'lerindendir. Bkz. Wikipedia.org, 27 Aralık 12:25.

Teofilus, Antakyalıdır. Putperest filozoflardan iken miladi yüz altmış sekiz senesinde Tevrat ve İncil'i okuyarak Hıristiyanlığın Eflatun Ekol'ü ile uygunluğunu görüp Hıristiyan olmuştur.

Atenagoras (Athenagoras), Eflatun Ekolü'ne giren bir filozof iken Tevrat ve İncili okuyup Hıristiyan olmakta bir sakınca görmemiştir. Hıristiyanlığı ise miladi üçüncü asırda gerçekleştirmiştir. Genellikle bu gibi dine girenleri azizler gurubundan saymak, Kilise'nin geleneklerinden iken Atenagoras da Mark Or'l'e yazdığı bir bildiri ve öldükten sonra dirilme hakkındaki mektubunda filozofların delillerini Hıristiyanlığın rivayetlerine üstün gibi gösterdiği için olmalıdır ki azizler derecesine kabul edilmemiştir.

Kalamenes, aslında Eflatuncu Ekolü'nden iken miladi ikinci yüz yıla doğru Hıristiyan olmuştur. Bulye diyor ki: "Bu zat felsefeyi dine katar ve felsefeyi din için giriş kapısı sayardı." Her ne kadar aziz derecesine çıkarılmış ise de sonradan kendisinin Hıristiyanlığı ve azizliğinden şüphe edilerek şehitler defterinden ismi silinmiştir.

Melitun, miladi yüz beş senesine doğru Hıristiyanlığı kabul ederek bir hayli şeyler kaleme almışsa da hemen hepsi kaybolmuştur. Çok az bazı parçaları kalmıştır.

Pantenus, Setüvisyen Felsefe Ekolü'ne mensup iken Hıristiyanlığı kabul etmiş ve miladi iki yüz yirmi senesine doğru ölmüştür.

İşte Dwight'in bildirdikleri isimler bunlardır. Şimdi bunların hangisi havariler tarafından ikna edilerek Hıristiyan edilmişlerdir? Hangisi sadece dört İncil'e imanla Hıristiyan olmuşlardır? Özgeçmişlerine göre gerekli ayrıntılara girişmekten kaçınmamış olsaydık hepsi Nasranîliği Yahudilik gibi bir din olmaktan ziyade sanki bir felsefe ekolü olduğu için seçtiklerini ispat edebilirdik. Zaten o zamanlar Hıristiyanlık tamamen değişikliğe uğrayarak artık İncillerde bildirilen ilkelerden tamamıyla ayrılmış ve putperestlerin ve diğer filozofların her ekol ve kurallarına yaklaşacak bir duruma gelmiştir. Bunun için akıl ve düşünce sahibi filozofun ya kendisini Hıristiyanlığa ve-

yahut Hıristiyanlığı biraz daha kendisine yaklaştırmak suretiyle dini kabul etmeleri uzak görülemez. Fakat bu şekilde yayılan Hıristiyanlığın da öyle önemsenecek bir hızla yayılmadığını yakında göreceğiz.

Dwight, otuz sene içinde Anadolu'da, Rumeli'de, Yunanistan'da, İtalya'da Mısır'da, birçok şehirde Hıristiyan kilisesinin kurulmuş ve örgütlenmiş olduğunu çok ciddi bir şekilde bildirmekle ne kadar gülünç oluyorlar. Saint Jüsten Roma'da yakalanıp tutuklandığı zaman Roma Güvenlik Bakanı, milletinin toplanma yeri neresi olduğunu sormuş da Jüsten diğer arkadaşlarına zararı dokunmasın diye nerede ve kimlerle toplantı yaptığını gizlemiştir. Bunu Saint Jüsten'in son gününü çok duygulu bir şekilde yazan *Kilise Tarihi* (kitap 3, bölüm 57) anlatıyor. Bu olay miladi 167'de meydana geldiği ve Dwight'in inancına göre bundan yüz otuz sene önce neredeyse dünyanın her tarafında Hıristiyan kiliseleri kurulmuş, örgütlenmiş bulunması gerçek olduğu halde Roma Güvenlik Bakanı bu kurulmuş ve örgütlenmiş kilisenin nerede olduğunu neden bilmiyormuş? Hâlbuki Dwight'in bildirdikleri otuz seneden pek çok zaman sonraya kadar Mesihiliği kabul eden Yahudilerin de Roma'da Yahudi Havraları'na devam ettikleri tarihî kayıtlarda mevcuttur. Hıristiyanlığın bir mucizeye benzer hızla yayılmasını gerçek bir mucize şeklinde göstermek, Hıristiyanların hemen hepsine göre çok özel bir istektir. Kardinal Goeze bile bu merakta olduğu gibi Dwight da o meraktan kurtulamamıştır. Kardinal Goeze'nin ifadelerinden özetle bu konuda Pilin tarafından imparatora yazılan bir mektupta: "Gerek şehirlerde gerek köylerde, her sınıftan erkek kadın çok kimseler Hıristiyan olduklarından puthaneler sanki cemaatsiz kalmış..." olduklarını söylüyor.

Kardinal Goeze Pilin'in mektubundan bu kısmı zaten değiştirdiği gibi biraz da Dwight değiştirerek bu kısmı orijinalinden tamamen bozmuştur.

Nisart'ın topladığı *Latin Kadim Müverrihlerinin Mecmuai Âsârı* (Latin Eski Tarihçilerinin Eserlerinin Koleksiyonu) adındaki ansiklopedide genç Pilin'in de eserleri aynen mevcut olduğu gibi tercümeleri de yanındadır. Sözü edilen mektup Pilin'in genel mektuplarının onuncu kitabında doksan yedinci mek-

tup olarak kayıtlı ve Nisart'ın Kentiliyen ve Pilin'e ait olan cildinin 713 numaralı sayfasında bulunmaktadır.

Bu mektupta Pilin, Hıristiyanlar aleyhine yapılan suçlamaların gereksizliğini ve bunların merhamete layık adamlar olduklarını imparator Terejan'a anlatmak için geniş bir giriş yapmış. Özellikle Hıristiyanlığı kabul etmiş olan pek çok adamların biraz sorgulamaya çekilir çekilmez pek çoğu dinlerini inkâr ederek Hıristos (İsa) adına çeşitli kötü sözler bile söylediklerini ve yine eski dinlerine döndüklerini gösterdikten sonra Bay Dwight'in bildirdiği asıl istenilen kısmı da tercüme ederek yazıyor. Diyor ki:

“Bu tehlikeye düşenlerin çokluğuna bakarak durum, görüşünüze sunulması uygun görüldü. Çünkü her yaştan her sınıftan erkek, kadın pek çok kimseler Hıristiyanlık suçuyla her gün suçlanmakta ve suçlanacaklardır. Bu bulaşıcı kötülük yalnız şehirlerde değildir. Kırlara ve köylere de yayılmıştır. Fakat ümit ederim ki buna bir çare bulunacak ve kötülük engellenecektir. Gerçek olan bir şey varsa şudur ki tapınaklar nerdeyse boş kalmış iken şimdi herkes yine de devamla başlamıştır. Kurban sunumu sanki bir zamandan beri önemsenmez iken halk yine bu görevlerini yerine getirmeye başlamışlardır. Önceleri kurban müşterileri pek azalmış iken şimdi her tarafta yine kurbanlar satılıyor. Eğer pişman olanlara af ile muamele edilirse saptıkları yoldan ne kadar adamların geriye çevrilebileceği işte bundan anlaşılabilir.”

Pilin'in mektubunda bildirilenlerle Dwight'in nakledişi arasında ne kadar fark olduğu görülüyor ya? “Her yaştan” diye yaptığı belirleme Hıristiyan olanların çokluk ölçüsünü doğrulama amacına dayandırılmıştır. Mektubun girişinde bir takım küçük çocuklar da Hıristiyanlığa sokulduklarından dolayı bunların cezalarını bağışlamak gerekip gerekmeyeceği hakkında izin istemek içindir. “Kadın, erkek” diye ifade edimesinden ve özellikle kadın diye belirtmesinden amaç da budur. Bir de her sınıftan her yaşta kadın erkek diye belirttiği adamlar gerçekte Hıristiyan olanlar değildir. Hıristiyanlıkla suçlananlardır. Çünkü Pilin, mektubunun üst taraflarında diyor ki:

“Bana bir defter verdiler. Bu defterde birçok kişiler Hıristiyanlıkla suçlanıyorlar. Defteri düzenleyenin imzası olmadığından bu haberi veren kim olduğu anlaşılamıyor. Fakat suçlananlar Hıristiyan olmadıklarını ve şimdiye kadar bu mezhebe asla girmediklerini söylemekle kesin olarak iftirayı reddediyorlar. Benim huzurumda ve kendilerine söylediğim gibi mabutlarımıza yemin ederek sizin resminize de buhur ve şarap sunmakla kulluklarını ispat ettiler. Hristos (İsa) aleyhine aşağılayıcı sözler söylediler. Gerçekten Hıristiyan olanların bu aşağılayıcı sözleri söyleyecekleri mümkün olmayacağı bellidir.”

İşte Pilin’in bu yazdıklarından da anlaşılıyor ki sayıları çok olanlar Hıristiyanlar değil belki Hıristiyanlık ile suçlananlardır. Pilin bu suçlananlardan bu gurubu da şu şekilde ayırt ediyor. Diyor ki:

“Diğer bir ihbar eden de başka adamlar hakkında bir defter verdi. Onlar gerçekten bir zamanlar Hıristiyanlığı kabul etmişler ise de bazıları üç ve bazıları daha fazla seneden beri terk ettiklerini inandırmakla hepsi sizin heykelinize ve putlarımıza secde ettiler ve Hristos (İsa) hakkında kötü sözler söylediler.”

İşte bunlar da Hıristiyanların değil suçlananların miktarlarını artıran adamlardır. Sözüün kısası; Bursa vilayeti tarafları sözde Hıristiyanlığın en kalabalık yerleri olacak iken işte orada Pilin’in ifadesine göre Hıristiyanlığın durumu bundan ibaret imiş ki bu konuda Pilin’in mektubundan yardım beklemek, Dwight’in hiçbir işine yaramayacağı belli olmuştur.

Pilin’in mektubu hakkında Dwight’in bir hatası daha vardır. O da bu mektubun bildirdiği olayın milattan seksen sene geçmeden meydana geldiğini bildirmesidir. Hâlbuki Pilin, miladi yüz senesinden sonra Bitini valisi olmuş ve yüz on beş senesinde ölmüştü. Bu mektup ise ömrünün sonunda yazılmıştır. Çünkü bu mektup Pilin’in mektuplarını içeren on kitabın onuncusunda yani son kitapta bulunduğu gibi, bu kitapta bulunan yüz yirmi iki mektuptan doksan yedincisidir. Ondan sonra Pilin’in ömrü ancak yirmi beş

mektup daha yazacak kadar devam edebilmiştir. Bu hesaba göre Dwight, bol bol otuz seneden fazla bir zamanı gizlemiş oluyorlar.

Lüsyen adlı putperest filozof da kendi memleketi olan Pontus taraflarında Hıristiyanların çok olduğunu yazmış imiş. Lüsyen miladi iki yüz senesinde ölmüş bir hicivcidir (taşlamacı, yerici). Putperestleri de Hıristiyanları da filozofları da yermekten bir an boş kalmamıştır. Binaenaleyh böyle bir adamın: "Memleketim Hıristiyan ile doldu." demesinden hiçbir anlam çıkmaz. Özellikle bu sözü hangi eserinin hangi kısmında söylediğini bir türlü hatırlayamadık ki tekrar başvurmakla sözün mahiyetinin ne olduğunu görelim.

Sözün anlamını değiştirmek Hıristiyanların iliklerine kadar işlemiş bir karakter olduğunu bundan önce bildirmemiş miydik? İşte bunu aşağıdaki kısım da ispat eder.

Kostantin zamanına doğru Hıristiyanlığın bütün Roma memleketleri üzerinde ne oranda olduğunu Gibbons yüzde yirmi diye yazdığı hâlde biz de Gibbons'un söylediğini değiştirerek yüzde beş diye yazmış imişiz!

İşte bir iftira! *Savunma*'mızın İlgili bölümü tekrar okunursa Bay Dwivght mahcup olur. Çünkü biz, İmparator Aleksandr zamanında Hıristiyanlığın en çok yayıldığı yerlerde miktarı yüzde sekiz nihayet yüzde onu bulmadığını, papazların rivayeti yüzde yirmi beş olduğunu söylemişiz. Fakat Gibbons, ortalama yüzde on oranından ibaret olduğunu söylemiştir. Hâlbuki Kostantin zamanında bazı şehirlerin nüfusunun yüzde beşi kadarı Hıristiyan olduğunu ve bazı yerlerde Hıristiyanların yüzde iki oranında kaldığını söylemişiz. Amma yüzde beş oranını kendimiz asla bildirmemişiz. Aman ya Rab! Bir kişinin bir konuda yetersiz kalınca karşısındaki adama açıkça söz yakıştırmak ne yaman acizlik göstergesidir!

Hele Hıristiyanlığın İran'dan İngiltere'ye kadar ve Roma ülkelerinin her tarafında ve sınırlardan ötede barbarlar arasında bile yayıldığını ciddi gibi hayal edenlere sanki acımalıdır. Eğer propagandacıların her adım attıkları

yerleri Hıristiyanlık içine girmiş saymalarına delilik denilmez ise o zaman bu hayal sahipleri merhametten yoksun olurlar.

Kostantin'den önce Roma'da elli bin Hıristiyan bulunması doğru bile olsa şaşılacak bir şey midir? Roma'nın o zamanlar bir milyona yakın nüfusu bulunduğu halde yüzde beş oranında elli bin Hıristiyan bulunması çok değildir. Gerçi Kostantin bütün Gol ülkeleri ile Roma ve etrafından yetmiş-seksen bin Hıristiyan askeri almıştır. Fakat bu da Hıristiyanların çokluğuna karar verdirmek için o kadar kendini helak ederek aranıp bulunan sebeplerden sayılamaz. Gol, Roma ve civarı denilen yerler, şimdi Almanya'nın batı ve güney taraflarından birer kısım ile şimdiki İspanya'nın da kuzey tarafını içine alırdı. Oralarda elli altmış milyon nüfus yerleşerek Kostantin'in Roma'da ve Hıristiyanlardan aldığı gibi derhal genel çağrı suretiyle askerler alınacak olsa bir buçuk iki milyon kadar asker çıkarabilirdi.

Asıl Kostantin zamanında bütün Hıristiyanların Roma nüfusuna oranla yüzde yirmiye varacağını Gibbons'un düşüncesi gereği olarak Dwight bize de kabul ettirecek olsa yine bir şey kazanamaz. Çünkü bu zamana kadar milattan üç asır geçmiştir. Hâlbuki Hıristiyanlığın daha başlangıcında putperestlik kuvvetten düşerek herkes felsefe ekolüne girmeye başladıklarından ve Hıristiyanlık ise *Savunma*'mızda uzun uzadıya ispat edildiği üzere öyle yayılmasını engelleyecek bir yasaklama, bir zulüm görmediğinden üç yüz senede yüzde yirmi oranında Romalıları dine getirememiş olsaydı işte buna şaşılırdı. Çünkü eğer Kostantin'in kılıcı yardım etmeseydi, Romalıların hepsi Hıristiyan olmak için bin beş yüz sene zaman geçmesi gerekecekti.

İşte bu düşüncemiz Dwight'in bize karşı söylemek istedikleri cevabı savunmaya yeterlidir zannederiz. Sözü bitirmeden önce şunu da belirtelim: Hıristiyanlık, putperestleri, iddia edildiği kadar mucizevî bir hızla imana getirmeye uygun ise bunca senelerden beri Çin ve Hint ve diğer ülkelerde bulunan putperestler niye imana getirilememiştir? Havarilerden bazılarının ve onlardan sonra ilk Hıristiyan âlimlerinin birkaçının Hint taraflarına doğru gittikleri rivayet edilir. Bunlardan hiçbir sonuç alınmadığı gibi on altıncı

asırdan beri Hollandalılar ve Portekizler o taraflarda ülkeler ele geçirmelerine rağmen henüz Hıristiyanlık mucizevî bir hızla değil, mucizevî bir yavaşlıkla da ilerleyememiştir. Binaenaleyh hiç şüphe yoktur ki Roma memleketlerinde putperestliği yıkan filozoflardır. Hıristiyanlık ancak bu sayede geçit bulmuş ve sonradan Kostantin'in kılıcı sayesinde güç kazanmıştır.

Eğer hızla yayılması bir semavî mucize sayılacak ise İslâm'ın yayılışını asıl büyük mucize saymalıdır. Hıristiyanlar bu yayılışın kılıç kuvvetiyle meydana geldiğini başa kakarak söylüyorlar. Fakat uzak bir ihtimal olarak kabul edildiğini düşünelim ki kılıç kuvvetiyle olsun. Ya, o kılıçtaki kuvvet ne mucizeli kuvvetmiş ki yüz sene içerisinde Çin sınırlarından İspanya'ya ve Umman Denizi'nden İstanbul'a kadar ülkeler fethetmiş? Genel nüfusu on milyona varamayan Arap milletinin böyle yüzlerce milyon nüfusu kendi kılıçlarına boyun eğdirmesi az büyük mucize midir?

Fakat dinî gerçeklerde böyle yayılma gibi şeylerden yardım beklemeye ihtiyaç yoktur. "Gerçekler o kadar kuvvetli bir mucizedir ki onun önünde hiçbir kuvvet duramaz."

3. Hıristiyanlığın İlk Üç Asır İçinde Uğradığı Engeller ve Zulümler

Savunma, Hıristiyanlar, miladın ilk üç asrı içinde tam on üç defa genel zulüm meydana geldiğini ve: "Sözde koca bir Roma Devleti bütün kuvvetiyle Hıristiyanlık aleyhine ayaklanmış ve nerede cemaatin biraz canlandığını görmüşse hemen genel kıyım yaparak dinin kökünü kazımaya girişmiş" olduğunu iddia ederler diyor. Ayrıca Hıristiyanların bu iddialarını çürütmek için ilk iki asırda Hıristiyanlığın yok edilmesine kimsenin girişmediğini, on defa olan zulümlerden yalnız ikisi aynı önemde görülüp geri kalan sekizinin birkaç kişinin öldürülmesinden ibaret bulunduğunu ve buna ise hiçbir önem verilmediğini söylüyor. Biz buna cevap olarak deriz ki; Hıristiyanlık, Hıristiyanlar aleyhinde tam on defa genel zulüm meydana geldiği ve her

bir zulmün birer genel kıyım olduğu iddiasında bulunmuyor. Eğer bir tarihçi veyahut birtakım tarihçiler bu konuda yanlış bilgiler verip, verdikleri bilgiler *Savunma* tarafından çürütülüyor ise belirtilen yenilgi tarihçilere aittir. Hıristiyanlığa ait değildir. Asıl mesele Hıristiyanların genel bir şekilde ve dinlerinden dolayı eziyet ve sıkıntıya uğrayıp uğramadıkları meselesidir. Çünkü zulmü yapan Yahudi olsun, Romalı olsun, diğer insan topluluğu olsun, imparator olsun eğer Mesihî dinine giren kimseler dininden dolayı eziyet ve işkenceye uğramışlarsa bu durum Mesihî dininin yayılmasına büyük bir engel sayılmalıdır. Miladi üçüncü asırda Mesihî dininin yayılmasına engel olan böyle bir durum meydana geldiğini *Savunma* kabul ediyor. Biz ise böyle engellerin ilk iki asırda da eksik olmadığını ispat edeceğiz. *Savunma*, ilk iki asırda meydana gelen zulümleri önemsiz göstermek niyetiyle Hıristiyanların çektikleri eziyetler hakkında: "Uğradıkları cezalar sebepsiz ve haksız değildi." gibi bir takım bahaneler ortaya koyuyor. Ondan sonra da tarihçi Origen'in: "Dinleri için canlarını feda eden Hıristiyanlar o kadar azdır ki birer birer saymak mümkündür." sözünü ve Gibbons adlı tarihçinin: "Din için şehit olarak canını feda eden Hıristiyanların miktarı yüzden fazla değildir." diye yazdığını, iddiasına tanık gösterip kuvvetli bir kanıt gibi söylüyor.

Sözün ifade tarzından anlaşıldığına göre bu iki tarihçinin görüşleri birinci ve ikinci asırlara ait olmalıdır. Fakat Origen'in üçüncü kitabının 116. sayfasına başvurulduğunda görülür ki Origen'den aktarılan görüş, üçüncü asırda yani miladi iki yüz on iki senesinden iki yüz kırk senesine kadar olan süreye aittir. Adı geçen tarihçi, Karakale, Eleo Gaba, Aleksandr Sever zamanlarında Hıristiyanlar aleyhinde zulümler meydana gelmediğini bildiriyor. Binaenaleyh bu sözün bu iddiada hiçbir geçerliliği yoktur.

Gibbons'dan aktarılan söze gelince, biz her ne kadar araştırdık ise de Gibbons tarihinde böyle bir söz bulamadık. Gibbons tarihinde tahmin olarak iki bin kadar Hıristiyan'ın öldürüldüklerine dair bir ifade varsa da bu ifade miladi üçüncü asırda Diyokliyan tarafından yapılan zulme dairdir. Yani Gibbons'dan aktarılan bu kanıt da bu davada geçersiz bir kanıttır. Sözün

kıyası bu iki geçersiz kanıt gerçek kanıt gibi ortaya konulmuş olmakla, *Savunma'nın*, tarih konusunda güvenilir olmadığı anlaşılır.

Tarihe bakılsa Hıristiyanlığın zulüm ile engellenmesi Roma kanununa göre zorunlu bir şeydi. Putperest Silsis'in:¹³ "Bir adamın kendi vatanının ilahlarını terk etmesi kanunen cinayettir." (Silsis, kitap 5, bölüm 25) sözü, meşhur Çıçero'nun¹⁴ (Kanun Konusunda 11.Kitab 8. bölüm) ve diğer Romalı yazarların söylediklerine uygundur. Romalı Yulyus: "Yeni bir dini yayan kimseler saygın kimselerden ise sürgün ve halktan herhangi biri ise idam olunmalıdır." demiştir. Böyle bir dinin mensubu için düzenlenen cezalar başlangıçta küçük olurdu. Fakat böyle suçlular inat ettikleri takdirde idam edilirdi. Pilin'in bilinen mektubu da bunu onaylıyor. Miladi 117'de yalan yere Hıristiyanlık suçlamasıyla bir düşmanı öldürmek âdetini yasaklamak için İmparator Adriyan'ın bir ferman çıkarmaya mecbur olması bu âdetin çok yaygın olduğunu ve Hıristiyan olmanın kanunen bir suç sayıldığını ispat eder.

Bu durum Roma imparatorlarının bir düşmanlığını göstermez. Yeni dinlerin yayılmasını engelleyen imparator değil, kanundu. Ta miladi 259'a kadar Hıristiyanlık Roma ülkelerinde izin verilmeyen mezhepler arasında bulunduğundan putperestliği terk ederek Yüce Allah'a ibadet etmek isteyen bir kişi çok büyük tehlikeleri göze almaya mecburdu. Gerçi imparatorlar genel kıyım yapmayıp öğüt, korkutma ve bazı şiddet araçlarıyla Hıristiyanlık suçunu engellemeye çalışarak bazen suçluları hapse atar ve bazen Afrika'daki madenlere gönderirlerdi. Bazen halka caydırıcı olması için ruhanî reisleri idam ederler, bazen de reislerin güç aldığı topluluk kalmasın diye aşağı takımdan birçok kimseleri kılıçtan geçirirlerdi. Kanunun geçerliliği devam ettikçe Hıristiyanların rahatı ve belki ömrü Roma imparatorlarının ve

¹³ Celsus, filozof; Antoninuslar döneminde Roma'da yaşadı (MS. II. yy) *Gerçek Söylev* adlı eserinde Hıristiyanlığa yönelttiği eleştirilerle ün kazandı. Bkz. *Büyük Larousse*, V, 2252.

¹⁴ Cicero/MarcusTullius (MÖ. 106-43), Romalı hatip, siyaset adamı, filozof (MÖ. 106-43). Yazışmalarından oluşan mektupları ile ünlüdür. Bkz. *Büyük Larousse*, V, 2366.

valilerin keyfine bağılı bir durumdaydı. Özetle miladi 259'a kadar Hıristiyanlar aleyhine kalkışan her Yahudi ve mutaassıp olan her bir putperest ve eski putların saygınlığını devam ettirmek isteyen her bir imparator Roma Kanunnamesi sayesinde zavallı Hıristiyanları ortadan kaldırmaya sebep ve fırsat bulurdu.

Savunma, ancak inat eden Hıristiyanların idam olunacaklarını görünce, Pilin'in ve Terajan'ın merhamet ve sabrını övmektedir. Büyük merhamet!

Yüce Allah'ı inkâr ederek putlara ibadet eden kimse bu merhamete ulaşırđı. Fakat Allah'ı seven bir kul, inatçı ve imparatora boyun eğmiyor ve emirlerine uymuyor diye öldürülürdü. Bu durum karşısında putperest olan Romalılar şüphesiz: "İşte bu adam emirlere uymamakta direndiğı için çarpıtıldığı ceza sebepsiz ve haksız sayılmaz." derlerdi.

Savunma, bu sözün müthiş anlamını dikkate almayarak onu da onaylıyor. Terajan ve Pilin zamanındaki Hıristiyanlar kimler olduklarını biliyor musunuz? Pilin bunların ahlakını çok övüyor. Tarihe bakılsa Pilin zamanında yani miladi 110'da Hıristiyanlıkta henüz hiçbir bölünme meydana gelmemişti. Bütün Hıristiyanlar ve *Savunma*'nın görüşüne göre gerçek Mesihî olan Nasranîler kardeş ve dindaş idiler. Yani Allah'a ibadet etmek hususunda direndikleri için idam edildikleri halde Gibbons ve Voltaire gibi kimselelerin düşüncesine göre sebepsiz ve haksız cezalanmamış olan bu Hıristiyanlar -*Savunma*'nın da söylediğine göre- o zamanın asıl Müslümanları idiler.

Yukarıda gösterildiğı üzere Hıristiyanlık ilk üç asırda zulüm, işkence ve eziyetle engellendi ise de acayip bir şekilde ilerleyip yayıldı. Fakat Hıristiyanlığın bu acayip yayılması sebebiyle o zamanki Hıristiyanlar ve özellikle şimdiki Hıristiyanlar için övgü ve şeref sayılamaz. Fakat Müslüman olsun Hıristiyan olsun gerçek din, o asırda Hz. İsa vasıtasıyla dünyaya yayıldığı inancında bulunan çeşitli milletler, Mesihlik dininin yayılış tarihini okudukları vakit sevinip bu yayılışın şerefini yalnız Allah'a bağlamakla sözün kuvvetine bir kat daha inanmış olmalıdırlar.

Üçüncü Cevaba Savunma

Bay Dwight, Roma Devleti tarafından Hıristiyanlara yapılan genel zulümler hususunda abartılara da *Savunma*'mızda verilen açıklamaları bir ara kabul etmeye yaklaşarak: "Hıristiyanlık aleyhinde on defa genel zulüm meydana geldiği ve her bir zulmün birer genel kıyım olduğu iddiasında bulunan bir tarihçi var da verdikleri bilgiler Savunma tarafından çürütülüyor ise bu yenilgi tarihçilere ait olur." demişti. Bu sözlerine memnun olmuştuk. Çünkü tarihçilerin böyle bir yalana meydan vermeleri mümkün değildir. Fakat papaz takımından Persekusiyun ve Masakır, Hıristiyanların gerçekte on defa zulüm ve genel kıyımına uğradıklarını yakınlıkla anlatırlar. Bu anlatıklarını insan işittiği zaman tamamıyla abartılarla dolu olduklarını görürler. Hele: "Falanca aziz şöyle aslanlar pençesine verilerek veya böyle cellatlar eline teslim olunarak ölüm anlarında şu sözleri söyleye söyleye canını teslim etti." diye anlattıkları ayrıntıların tamamıyla uydurma olduğunu düşünmeyecek olsa Roma hükümetine karşı sebepsiz nefret etmesi gerekir. Bu abartılı yalanları düşündüğü zaman bile etkilenmemesi mümkün değildir.

Bay Dwight, bu abartıları sözlerinin başında beğenmediğini söylediği hâlde: "Asıl mesele Hıristiyanların genel bir şekilde ve din için işkence ve eziyete uğrayıp uğramadıkları meselesidir." diyerek Hıristiyanların ilk ve ikinci asırlarda da genel şekilde hem de din için işkence ve eziyete uğradıklarını ispata çalışıyor. Dwight'in Hıristiyanların uğradıkları eziyet ve işkenceleri söylemesinin amacı bunları Hıristiyanlık dinini yaymaktan alıkoyacak büyük bir engel saymak olduğu kendi itiraflarından da anlaşılacaktır. Bu büyük engelle beraber Hıristiyanlığın yayılmasını da özel bir mucize şeklinde göstermek istedikleri çok açıktır.

Eğer bu amaç uğrunda tarihi gerçeklerin değiştirilip bozulduğunu görmeseydik, Hıristiyanların bu küçük heveslerini kırmaya hiç gerek görmedik. Ancak büyük engellere rağmen Hıristiyanlığın yine yayılmaktan geri

kalmadığı iddiasını bir mucize şeklinde göstermek için tarihin açık gerçeklerini çarpıtmaya yalnız biz değil eli kalem tutanların hiç birisi izin verememiştir. Bundan dolayı bunların iddia olunan genel zulüm ve kıyımları istedikleri şekle dönüştürmek için ortaya koydukları delilleri *Savunma*'mızın yedinci konusunda gereken ayrıntılarıyla ortaya koymuştuk.

Dwight, Hıristiyanlığın zulüm ile engellenmesi Roma kanununun zorunlu hükümlerinden olduğunu göstermek ve bu şekilde bizim davamızı ret ve kendi iddiasını geçerli kılmak için Silsüs'ün: "Bir adamın kendi vatanını, kendi ilahlarını terk etmesi kanunen suçtur." dediğini ve Çiçeron'un ve Yulius Pavlus'un da bu konudaki görüşlerini bildiriyor.

Tarihte iki Silsüs olduğunu biliyoruz. Bunlardan birisi miladi birinci asırda, ikincisi ikinci asırda yaşamıştır. İkincisi ise Dwight'in dediği gibi putperest değil, Epiküriyen filozoflardanmış. Birincisinden yalnız *Oviye* adında birkaç parçası kalmış. İkincisinden ise Hıristiyanlığın reddine dair yazdığı bir eser tamamen kaybolmuş. Sadece reddiye cevap yazan Origen'in aktardığı cümleler bize ulaşmıştır. Binaenaleyh bu Silsüs'ün hangi Silsüs olduğunu anlayabilip de beşinci kitabı ve onun da yirmi beşinci bölümü diye belirlenen bölümlerin ne olduğunu bilseydik belki söylediği sözün içeriğini önünden sonundan ölçüp karşılaştırabilirdik.

Çiçeron, Roma'nın en meşhur hatiplerindendir. Roma kanunları hakkında birçok incelemeleri, düşünceleri olduğu gibi Roma'nın resmi dini olan putperestlik hakkında da makaleleri vardır. Ayrıca, Dwight'in dediği gibi putperestliğin korunması ve kollanmasını da pek çok yönleriyle gerekli görmüştür. Ancak Çiçeron, Hz. İsa'dan 108 sene önce doğmuş ve İsa'nın doğumundan evvel ölmüş bir adam olduğundan Roma eski dinini koruması konusundaki gayretini Hıristiyanlık aleyhinde bir gayret gibi göstermekle Dwight, inceleme yapanları cahil yerine koymak istemiş olurlar.

Roma kanunlarını koyanların putperestliği koruma konusunda Şiddet gstermelerindeki sebebi okurlarımızın etraflıca bilmeleri gerekir ki bu Őiddetin Hıristiyanlık aleyhinde olmadığına tam kanaat getirsinler.

Romalılara göre putperestliğin haddinden fazla korunmasının arzu edilmesi bütün halkın imparatorlara tam bir itaatini devam ettirme gayret ve maksadından ileri gelmekteydi. Hatta ibadethanelerde tanrılarının putları yanına imparatorların da birer heykelini koyarak, halk tanrılarına kulluklarını sundukları sırada imparatorlara da birer tanrı gibi tapınarak saygı gösterirlerdi. Rivayete göre büyük Kostantin güya gökten bir ilahî işaret alarak Hıristiyanlığı kuvvetlendirmiş, putperestliği yok etmek için birçok yortularını yasaklamış ve ibadethanelerini yıktırmıştır. Bundan sonra nihayet Hıristiyanlığı da kabul etmiş ve vaftiz edildiği zaman bile bazı puthanelerde kendi heykellerine tapınılması ile ilgili eski kanunundan vazgeçmek Şöyle dursun hâşâ ilahlık ve tanrılık tavrına bir kat daha gc vermiştir.

Romalılar tarafından İsa'nın doğumundan çok önce felsefeye ilgi duyulduğundan eski putperestlik inancına gerçekten inanan kimse kalmadığı ve hatta Zühre (Jüpiter)¹⁵ ve Bakus (Bacchus)¹⁶ bayramları gibi büyük bayramlara sadece eğlence ve ikiye daha fazla katılmak için yapıldığı görülmektedir. Bununla beraber gerek İsa'nın doğumu sırasında ve gerek Hıristiyanlığın ilk ve ikinci asırlarında puthanelere önem verilirdi. Bu önem sadece halkın imparatorlara ve hkmete boyun eğmelerini sağlama amacıyla tercih edilirdi.

Yoksa Dwight'in göstermek istedikleri gibi mevcut kanunların Hıristiyanlık aleyhinde olması kesin olarak asılsızdır. Hıristiyanlığa değil Yahudi-liğe de Romalıların bir çeşit engellemesi yoktu. Yalnız imparatoru tanımak

¹⁵ Yunanlıların Heliopolis adını verdikleri Lübnan'da bulunan Baalbek kentinde Jüpiter tapınağı bulunmakta idi. Bu tapınakta güneŐ tanrısı adına yapılan bayramdır. Bu tapınak Theodosius tarafından bir bölümü yıkılarak kilise yaptırmıştır. Bkz.*Büyük Larousse*, III, 1156.

¹⁶ Aynı Şehirde bulunan Bacchus tapınağı da Mercurius adına yapılmıştır. Bu tapınakta kurbanlar sunularak bayram yapılırdı. Bkz.*Büyük Larousse* III, 1156.

ve saygı göstermek teslim olmanın şartıdır. Yahudiler bu saygıda kusur etmiyor gibi görüldükçe asla cezaya çarptırılmıyorlardı. Ne zaman imparatorların heykellerine açıkça hakarete bulunurlarsa cezaya çarptırılıyorlardı. Bunun gibi Hıristiyanlar da aynı sebeple cezaya çarptırılıyorlardı. Ne hacet... Miladın ilk asrında Hıristiyanların Yahudilerden hiçbir farkı olmadığı ve Yahudi topluluklarından bir topluluk sayıldıkları da *Savunma*'da etraflıca ispat olunmuştu. O zamanın Roma kanunlarını şimdi bugünün kanunlarıyla karşılaştırırsak mesele daha iyi anlaşılır.

Günümüzde kral ve imparatorların kendi resimlerine herkesi taptırmak iddiaları yoktur. Bununla beraber mesela Hint'te Müslümanlar haşmetli İngiltere Kraliçesi Hazretlerinin ve Rusya'da Tatarlar haşmetli Çar'ın resimlerine saygı göstermez ve hakaret ederse kendileri ne İngiliz veya Rus ırkından ve ne de Hıristiyan mezhebinden olmadıkları halde dahi cezaya çarptırılmazlar mı? Bu ceza o devletlere bağlı olan Müslümanları dinlerinden yasaklama anlamına gelir mi?

Dwight'in "Hıristiyan olmanın kanunen bir suç sayıldığını" iddiada hâlâ ısrar etmesi insanı istemeyerek güldürmektedir. Pilin'in bilinen mektubu da bu iddiasını kuvvetlendireceği zannında bulunması insanı kendisine acındırıyor bile!

Bundan önce Pilin'in mektubundan söz ettik ya? *Savunma*'mızda adı geçen mektubun görüşünü açıklamıştık. Bunların hepsinden açıkça anlaşılıyor ki Romalıların kanunlarına göre Hıristiyanlık bir suç sayılmazdı. Belki Hıristiyan olanlar imparatorun heykeline saygı göstermemeleri nedeniyle -bu da bir siyasi suç sayıldığı için- cezalandırıldıkları gibi bir de Dwight'in diğer gayretli Hıristiyanlar gibi hem miladın ilk asrında Doğu'da, Batı'da, Kuzey'de, Güney'de Hıristiyan kiliseleri kurulmuş diye yaptıkları iddianın tersine olarak Hıristiyanlar ibadethaneleri olmadığından dolayı şurada burada gizlice toplanarak yaptıkları ibadetleri bazı art niyetliler: "Bunlar adam eti yiyorlar zina ve buna benzer yasakları mubah sayıyorlar." diye birer suç şeklinde gösterdikleri için Roma hükümeti bunları takip ediyordu. Pilin,

Tirajan'a yazdığı mektupta, Hıristiyanların özel günlerde sabahleyin şafakla beraber kalkıp Hıristos (İsa) adına övgüler okuduklarını, kadınlarla zina etmemeye, kimseye işkence ve eziyet etmemeye, Hıristos'u (İsa'yı) terk etmemeye yemin ettiklerini, sonra birlikte sofraya oturup orada namusluca yiyip içtiklerini bildirdi. Bunun üzerine imparator Tirajan bu adamlara dokunulmaması için Pilin'e emir gönderdi. Dwight'in söylediği gibi Tirajan'ın miladi 98'de ölümünden sonra yerine imparator olan Adriyan da Hıristiyanlık meselesini birbirine düşman olanların birbiri aleyhinde yok etme ve cezalandırma aracı yapmamaları için bir emir çıkarmıştır. Bu raporlar, emirler, fermanlar ise Dwight'in ispat etmeye çalıştığı gibi Hıristiyanlığın bir suç sayılmasını değil, izin verildiğini ispat etmeye yardım eder.

Ne hacet? Roma imparatorlarının Hıristiyanlığa ve Hıristiyanlara düşmanlık yapacak kadar önem vermedikleri açıktır. Bunun böyle olduğunu Dwight da insafılı davranarak: "Bu durum Roma imparatorlarının düşmanlığını göstermez." diyorsa da mutlaka Hıristiyanlığı engellenmiş ve zulme uğramış olduğunu göstermek için: "Yeni dinlerin yayılmasını yasaklayan imparatorlar değil kanundu." diyor. Biz de daha yukarıda yine Dwight'in bildirdikleri Çiçeron Kanunları'nın da Hıristiyanlıktan önce olduğunu bildirmiş olduğumuzdan Dwight'in yeni dinler dediği şeyden maksat Hıristiyanlık olmadığı da kendi kendisine gerçekleşir. Genellikle Roma putlarından sayılan imparatorların heykellerine saygı göstermemek yasak idi.

Doğru ve hak olan bir şeyin her zaman üstün geleceği gerçeği Dwight için de geçerli olduğundan bazen top yekûn inkâr bazen bir kısmını kabul ederken: "Gerçi imparatorlar genel kıyım yapmamışlar. Öğüt, korkutma ve bazı şiddet araçlarıyla Hıristiyanlık suçunu engellemeye çalışmışlar. Bazı suçluları hapis, bazılarını sürgün ve bazı kere de ibret olsun diye diğer ruhanî reisleri idam etmişler ve bazen reislerin cemaati kalmasın diye aşağı takımdan birçok kimseleri kılıçtan geçirmişlerdi." diyor. En yumuşak bir dereceden başladığı halde Dwight'in, sonunda hikâyeyi yine genel kıyımlara kadar vardırıışına dikkat ediliyor mu?

Eğer Dwight, böyle aşamayla genel kıyımlar derecesine vardırtdıkları zulümlerin hangileri olduklarını da açıklamış olsaydı belki kendi hatasını kendi de görürdü.

İşte biz *Savunma*'mızda tarih eserleriyle ispat ettik ki öldürülen reislerden Sipiratos Sitinius ile birkaç arkadaşı Mesihî oldukları için değil, Mesihî olmaları nedeniyle imparatora saygı ve kulluklarını göstermeyeceklerini ısrarla söyledikleri için öldürülmüşlerdir. Bu söz Badinîyus'un sözcüğüdür. Kilise tarafından bu sözün kabul olmaması asla mümkün değildir. Sürgün edilen Hıristiyanlar da sadece bu gibi inatçı politikaları için sürgün edilmiştir. Çünkü sadece Hıristiyan oldukları için sürgün edilmek gerekseydi, ceza ve korkutma yalnız birkaç kişiye uygulanmayarak, Roma Devleti bütün Hıristiyanların köklerini kesmeye kadar gidebilirdi. Hele reislerin topluluksuz kalması için aşağı tabakadakilerin genel kıyımdan geçirilmesi söylentisi hayretli gülüşümüzden başka bir şeye sebep olamaz.

Özetle miladi ilk iki asır içinde Hıristiyanların yalnız Hıristiyan olmalarından dolayı Roma Devleti tarafından bir çeşit zulüm ve ciddi bir yasaklamaya uğramamış oldukları tarih gözünde o kadar açık bir meseledir. Gerek Dwight'i ve gerek Hıristiyanlığı savunanları bu konudaki heveslerinde serbest bırakacak olsak, gerçekten Roma tarihi gibi bir tarihi, sebepsiz bir değiştirmeye izin vermiş olacağımızdan bu heveslerine izin vermemeye mecburuz.

Fakat Dwight Roma tarihinin doğruluğunun korunması hakkındaki çabamıza sözde putperestliği koruma çabası gibi bir anlam vermeye çalışarak bizi bu yüzden hatalı göstermeğe inat ederlerse hiçbir şey kazanamazlar. "Tirajan ve Pilin zamanındaki Hıristiyanlar kimlerdi biliyor musunuz?" diye bir soru sorup da bunların da: "*Savunma*'nın da söylediğine göre o zamanın Müslümanları idiler!" demeleri o kadar büyük bir iftiradır ki bu iftiranın lekesini hiçbir zaman üzerlerinden atamazlar.

Bize göre Nasranîliğin asıl orijinalliğini korumuş olanlar yalnız Nasranîler idi. Bunlar Kudüs taraflarında idiler. Pilin ise şimdi Bursa vilayeti'nin valisi gibi yalnız o zaman Betini denilen Anadolu'nun bir köşesinde vali idi. Küçük bir sorguya çekilmekle Hz. İsa'ya sövecek ve lanet edecek tadar gevşeklik gösteren Hıristiyanlar da hiç Nasranî değildiler. Bunlar, aslında felsefe vasıtasıyla putperestlik zayıflatıldığı halde Yunanistan taraflarına yayılınca kadar tamamen Eflatuncu mezhep şeklini almış bulunan Hıristiyanlığı kabul etmemiş yalnız iyi karşılamış adamlar idiler. Onlar için İsa'yı Allah diye inanarak kabul etmekle Roma imparatorunu Allah diye kabul etmek arasında pek büyük fark olabilir mi? Fakat asıl Nasranîler Allah katından gönderilmiş bir değerli peygambere ilahlık verilmesine razı olamadılar. Bunun için Roma putperestleri tarafından değil Hıristiyan adını alan Roma Kilisesi tarafından bile yok edilinceye kadar direnmişlerdir.

Savunma'da bildirildiği ve yukarıda teyit edildiği gibi Hıristiyanlığın ikinci ve üçüncü asra kadar Roma Devleti tarafından hiçbir engel ve ciddi bir zulme uğramadığı halde Dwight'in: "Eziyet ve işkence ile yasaklandığı halde yine acayip bir şekilde ilerleyip yayıldı." demesi tamamıyla olaylara zıttır.

Dwight'ın doğru bir sözü varsa da o da: "Hıristiyanlığın yayılışı sebebiyle o zamanki Hıristiyanlara ve özellikle şimdiki Hıristiyanlara övgü ve şeref isnat edilmez." sözüdür. Çünkü putperestliği zayıflatan şey İskenderiye, Atina ve diğer okullarında yetişmiş olan filozoflardır. Bu filozoflar Mesihî dinini gördükleri zaman tamamen bozarak kendi farklı felsefe ekolleri arasında bir birleşme noktası olacak duruma getirmişler. Farklı felsefe ekol mensupları işte bu suretle oluşturulan ortak mezhepte toplanmışlardır. Mesihliğin yayılmasından sevinç duyacak iman sahipleri ise Hıristiyanlığın uğradığı değişikliğe gözlerinden kan gelesiye ağlasalar daha doğru olur.

Başka bir yerde de demiş olduğumuz gibi Hıristiyanlık Hint'te ve Çin'de üç dört yüz sene içerisinde gösterdiği başarıyı Roma ve Yunanistan'da gösterdiği başarı derecesine ulaştırmadıkça Hıristiyanlığın başlangı-

cındaki yayılma hikâyeleriyle bize yalnız roman okumuş olurlar. Bu konudaki övünmeye insanları bile layık görmeleri gerçekten uzaktır. Hele bu yayılma şanını Cenabı Hakk'a bağlamakla -eğer dindarca düşünülürse- büyük günah da işlemiş olurlar.

4. Hıristiyanlığın Kılıç Kuvvetiyle Yerleşmediği

Savunma, Hıristiyanlığın, Kostantin sayesinde hem de zorbalığı sayesinde yerleştiğini, Kostantin'in yaptığı savaşların hepsi din yolunda savaş demek olduğunu yani Hıristiyanlığın kılıç kuvvetiyle yerleştiğini okurlarına inandırmak istemiştir. Bunun için Kostantin'in Fransa Hıristiyanları yardımıyla: "Nice ustaca savaşlar ve nice vahşice cezalar ve zulümlerle yalnız Roma'yı değil Roma devleti ülkelerini tamamen ele geçirdiğini," bildirdikten başka bu bilgilerde tarihlerin hepsi ve kilise tarihçileri bile birleşmektedirler demiştir.

Böyle bir ifadeden, Hıristiyanlığın Kostantin sayesinde yayıldığı ve Hıristiyanlığı kabul etmeyen kimselerin çeşitli eziyet ve işkencelerle yok edildikleri, kısaca Hıristiyanlık çıkarı için putperestlerin kanı sel gibi aktığı anlaşılıyor. *Savunma*'nın bu konudaki söylediklerinden bu anlam çıkmaz ise Hıristiyanlık aleyhinde olan sözler üzerine kurulan düşünce temelsizdir. Çünkü Kostantin'in kılıç kuvvetiyle putperestleri Hıristiyanlığa sokmasının tarihte hiçbir izi yoktur. Gerçi tarih bu konuda aynı görüştedir. Fakat tarihlerin bildirdikleri ile *Savunma*'nın bildirdikleri arasında dikkate değer büyük bir farklılık vardır.

Tarihlerin bildirdiklerine göre:

1. Kostantin'in miladi 312, 314 ve 323. senelerinde yaptığı savaşlar din uğrunda değildi. Bu savaşların hepsinde Hıristiyanlar putperestlerle karışık olarak gerek Kostantin'in ve gerek onun düşmanlarının ordularında bulunmuşlardır.

2. Miladi 314'ten 323'e kadar Kostantin hiçbir kimse ile savaş yapmadığı gibi 323'ten ta 337'de ömrü bitene kadar hudutları savunmadan başka hiçbir savaş yapmadı. Kostantin savaşa hemen karar vermezdi. Karar verdiğinde de savaşı çabuk sonlandırırđı. Bu sebepten barışçı bir hükümdar sayılmıştır.

3. Kostantin, hükümdarlık döneminin ilk on iki senesinde Hıristiyanları putperestlerle eşit tutmuşsa da henüz Hıristiyan olmamıştı ve putperestliğe saygı gösterirdi. Hükümdarlığının geri kalan süresinde ise Kostantin her ne kadar Hıristiyanlığı emirle halka tavsiye ettiyse de hemen o emirde putperestlerin dinî törenler yapmaları konusunda serbest olacaklarını duyurdu. Hem de gerçekten onları serbest bıraktı. Yani Kostantin orduda ve yöneticilik görevlerinde hem putperestleri hem Hıristiyanları görevlendirirdi. Tarihçi Gibbons ve putperestlerden Aminaus, Muriğ Zusmius ve *Savunma*, miladi 527'de yani Kostantinden iki yüz sene sonra: "Halen putperestliğin Roma şehrinin merkezinde bile Hıristiyanlık kadar yürürlükte oduğu..." şeklinde sözlerle putperestliğin tamamen kılıç ile yasaklanmadığını kabul ediyorlar. *Savunma*, acayip bir durum olarak Kostantin'in ta ölümüne yakın bir zamana kadar Hıristiyan olmadığını bildiriyor. Biz ise acayip bir durum olarak tarihçi olan Gibbons ve Beoniyu'dan naklen şunu da ekleriz ki Kostantin ta ölümüne kadar Pontifiks Maksimius yani putperestliğin baş kâhini unvanıyla Roma'nın bütün puthanelerinde anılırdı. Ölümünden sonra da Romalı putperestler onun resmini diğer putların yanına koyarak ona tapınırlardı. Tarihler, *Savunma*'nın iddiasını yalanlamış olmasaydı bile işte bu kanıt iddianın geçirsizliğine yeterlidir.

Hıristiyanlık Kostantin zamanında zulümden kurtuldu ve Roma Hükümeti tarafından resmen kabul edildi. Fakat bu büyük başarıya ulaşmak için baskı ve öldürme gibi araçlara başvurmadı. Aşağıdaki paragrafın anlamından anlaşılacağı üzere eğer *Savunma* yazarı Hıristiyanlığın özelliğini biraz derince kontrol etseydi işin özüne tamamen karşı olan bir kılıç kuvveti iddiasını ortaya atmazdı. Çünkü Mesihilik dini yalnız insanın iç dünyasına ait olmakla Allah'a yakınlaşmayı derin bir sevgi ile isteyen insanı, teslimiyet

ve tevekküle teşvik eder. Hâlbuki Allah'a sevgi, teslimiyet ve tevekkül kılıç korkusuyla olmayacağı açıktır.

Dördüncü Cevaba Savunma

Bay Dwight, *Savunma*'mızı reddetmek için en çok zorluğu İmparator Kostantin'in kılıcı sayesinde Hıristiyanlığın yerleşmiş olduğu gerçeğini reddetmekte görüyor. Konuya girmeden önce gerek bu konudaki zorluğu ve gerek Dwight'in her zorluğa göğüs gerecek kadar çabasındaki sebebi kısaca olsun okurlarımıza sunmalıyız.

Hıristiyanlığın özellikle Kostantin sayesinde yerleştiği tarihe göre çok açıktır. *Savunma*'ya verdiği cevapta Dwight'in gösterdiği çaba ve cesaret derecesinde bir cüretle tarihi tamamen inkâr etmedikçe bu gerçeği örtmesine imkân yoktur. Fakat Hıristiyanlığın zorlama ile değil inandırarak yayılması ve yerleşmesini Hıristiyan mezhepleri açık bir mucize şeklinde göstermeye mecbur olmuşlarken bu gerçeğin değer kazanmasına kim razı olur ki Dwight da razı olabilsin.

Tarihi gerçekleri reddetmek ve inkâr etmek ne kadar zor ise bu konuda gereken cüreti göstermek de o kadar büyük bir çabaya bağlıdır. Bundan dolayı Dwight hem bu zorlukların derecesini göz önüne almış hem de dinen mecbur olduğu çabayı elden bırakmamış da "Hıristiyanlığın kılıç kuvvetiyle yerleşmediği" başlıklı dördüncü konusunu ona göre yazmıştır.

Bu durumda Dwight, bizi reddedebilmek için diğer konularda da yaptığı gibi ilk önce sözümüzü çarpıtmıştır. Hıristiyanlığın, "Kostantin sayesinde, aynı zamanda zorbalığı sayesinde yerleştiği" ve "Savaşların hepsi din uğrunda savaş demek olduğu" hakkındaki sözlerimizi bir "yani" yorumuyla yazmakla "Henüz ortaya çıkmamış olan Hıristiyanlığın kılıç kuvvetiyle yerleştiğini değerli okurlara inandırmak" amacını bize isnat edivermiş. Eğer biz henüz Hıristiyanlık ortada yokken onu Kostantin'in kılıç kuvvetiyle ortaya çıkardığını iddia etmiş isek Dwight için bu iddiayı reddetmekten kolay bir

şey mi düşünülebilirdi? Çünkü bu durumda üç yüz seneden beri Hıristiyanlığın yayılış ve gelişme şekline dair vermiş olduğumuz bilgileri kendi kendimize yalanlamış olurduk. Biz *Savunma*'mızın bu meseleye ait olan konularında böyle bir şeyi söylemediğimiz halde sadece bizi söylemediğimiz şeyden dolayı olsun reddedebilmiş görünmek amacıyla Dwight böyle bir ustalık göstermiştir.

Biz Hıristiyanlığın "Kostantin sayesinde hem de baskısı sayesinde yerleştiğini" yazmışız ve buna dayanarak "Savaşların hepsi din uğrunda yapılmış savaş demek olduğunu" ortaya koymuşuz. Fakat henüz ortaya çıkmamış olan Hıristiyanlığı bu suretle ortaya çıkarmış göstermişiz.

Acaba bizim söylediğimiz sözü Dwight cidden reddedebiliyorlar mı? Mümkün müdür ki reddedebilsinler? Diyolar ki: "Kostantin her ne kadar Hıristiyanlığı emirle halka tavsiye ettiyse de hemen o emirde putperestlerin dinî törenleri konusunda özgür olacaklarını duyurdu. Hem de gerçekten onları özgür bıraktı."

Dikkat edilirse bu söyledikleriyle Dwight, Hıristiyanlığın Kostantin sayesinde yerleştiğini itiraf ediyor. Yalnız İmparatorun bu yardımını hafifletmek ve putperestliği yok etmek hususundaki cellatlığını örtmek için putperestler hakkındaki iyiliğinden de söz ederek şöyle diyor: "Hıristiyanlık Kostantin zamanında zulümden kurtuldu. Roma Hükümeti tarafından resmen kabul edildi. Fakat bu büyük başarıya ulaşmak için zorlama ve öldürme gibi araçlara başvurmadı." Zorlama ve öldürmeye başvurmadığını da: "Mesihî dinî sadece iç dünyamıza ait olmakla Allah'a yaklaşmayı derin bir sevgi ile isteyen insanı teslim olmaya ve güven duymaya özendirir. Hâlbuki Allah sevgisi, Allah'a teslimiyet ve tevekkül, kılıç korkusuyla meydana gelemediği açıktır." sözleriyle ispat etmeye çalışıyor.

Dwight'in, Kostantin'in yardımını inkâr edememesinden sonra putperestler için Kostantin'in eşitlikçiliği hakkındaki rivayetini de kısım kısım reddedilmiştir:

1. Kostantin, Hıristiyanlığı olduktan sonra putperestleri özgür bırakmadı. Çünkü Arus'a yazdığı mektupta bütün halkı Hıristiyan ederse kendisini mutlu sayacağını fakat bu işte endişelenmeden ve gürültü çıkarmadan yapmak gerekeceğini bildirmiş. Ondan sonra ise miladi 314'te putperestlerin Seküler¹⁷ denilen büyük bayramı ve tanrıları ululamaktan ibaret bulunan diğer bayramları yasaklamış. Bazı özel evlerdeki ibadetleri ve kurbanlar alınması törenini kaldırmış. Lübnan Dağı ve Suriye ve Heliyopolis¹⁸ taraflarındaki Zühre tapınağını kapatmış. Bu gibi hareketler Kostantin'in özel tarihini yazan tarihçi Özop (Eusebios)¹⁹ tarafından kaydedildiği gibi Hıristiyan ve hem de gayretli bir Hıristiyan olduğunu Dwight'ın da inkâr etmediği tarihçi Cantu bile bu olayları ve benzerlerini kabul edip doğrulayarak kaydetmiştir.

Bu açıklama Dwight'ın bildirdiği 9.cu konumuzda yazılmışken acaba tartışmacımız bunları reddedemeyip de aksine Kostantin'in putperestleri serbest bıraktığını infaflarından utanmaksızın herkesin gözü önüne nasıl koyabilmiştir?

2. Kostantin'in bu büyük başarıya ulaşmak için putperestleri zorlamadığı ve öldürmediği de gerçeklere aykırıydı. Kostantin kendi akrabasına varınca kadar birtakım adamları öldürdükten başka Hıristiyan oldukları halde Hıristiyanlığı Kostantin'in istediği gibi tanımayanlardan bile bir kaçını öldürdü. Yalnız imparator da değil bizzat Hıristiyanlar da Maksimiyen'in

¹⁷ *Temel Britannica Ansiklopedisi'*nde şunlar belirtiliyor: "25 Aralık, aynı zamanda putperestlerin kış gündönümünü ya da en kısa günü kutladıkları şöenin yapıldığı gündü. Romalılar'ın (tarım tanrısı Satürn'e adadıkları ve güneşin yeniden güçlenmesi için kutladıkları) Satürn Bayramı da 25 Aralık'tan önceki hafta kutlanıyordu. Roma'da Hıristiyanlar için Noel bu iki putperest şöenin yerini aldı." Bkz. *age*, XIII, 96; Bkz. JWW. Org.

¹⁸ Yunanlılar'ın Lübnan'da bulunan Baalbek kentine verdikleri isim. Bkz. *Büyük Larousse* III, 1156.

¹⁹ Eusebios, Kayseriya (Kaisareialı, MS. 265-340), Yunan yazar ve rahip, İmparator Constantinius'un gözdesi. Ortadokslukla Ayusçuluk arasındaki mücadeleye karışmıştır. Hıristiyanlığın ilk yıllarının bilinmesi bakımından temel kaynak olan *323'e kadar Hıristiyanlık Tarihi* yazdı. Bkz. *Büyük Larousse* VIII, 3898.

karısını nehre attılar. Bütün çocuklarını, günahsız kuzuları boğazlar gibi birer birer boğazladılar. Mısır'da, Filistin'de önceleri Hıristiyanlık aleyhinde bulunan ne kadar memurlar varsa hepsini idam ettiler veya öldürdüler. Voltaire bu kan dökücülüğe nefretle bakarak: "Tanrı, Hıristiyanların ellerini kendilerine zulmedenlerin kanıyla kızarmış görmeyi istemiş ola!" diye acıklı bir şekilde alaya almıştır. Bunlar da *Savunma*'da mevcut iken "Zorlama ve öldürme gibi araçlara başvurmadı" sözünü dostumuz Dwight ne büyük bir cüretle söyleyebilmiştir.

3. Hıristiyanlık yalnız insanın iç dünyasına ait bir şey imiş de sebep olduğu teslimiyet ve tevekkül ise kılıç kuvvetiyle elde edilemezmiş. Kimi kandırmaya çalışıyorsunuz a dostum! Biraz önce: "Bu savaşların hepsinde Hıristiyanlar putperestlerle karışık olarak gerek Kostantin'in ve gerek onun düşmanlarının ordularında bulunmuşlardır." diyen siz değil misiniz? Söyler misiniz; İsa havarilerini kılıç çekmek, askerlik etmekle mi görevlendirdi? Kostantin'e gelinceye kadar yasaklanmış ve zulme uğramış olduğunu söylediğiniz Hıristiyanlık yine söylediğiniz gibi Kostantin sayesinde yerleşmiştir. Bununla beraber kılıcı da ele alarak putperestliğin yok edilmesi Kostantin tarafından istenirse artık ne çeşit savaşlar olacağını birazcık akli olanlar düşünebilirler.

Miladi 527'de yani Kostantin'den yaklaşık yüz doksan sene sonra putperestliğin Roma şehrinde bile etkisi Hıristiyanlık kadar geçerli olmasını Dwight hayretle karşılıyorlar. Fakat bize göre ve herkese göre sanki hiç önemi yoktur. Sadece o gerçeği de cevapsız bırakmamış olmak için söylemiştir. Yoksa Kostantin zamanına gelinceye kadar Hıristiyanlık zaten etkisi kalmamış olan putperestlik karşısında da etkisi olmadığından yüzde yirmi veya yüzde otuz kadar halk Hıristiyan olabilmiştir. Hıristiyan halk mahkûm bir millet gibi tam bir acizlik içinde vakit geçirmekte iken Kostantin'in sadece kendi güç ve kudretine kalırsa bunda hayret edilecek hiçbir şey görülmez. Felsefe ekollerinin aydınlatması sayesinde Kostantin dönemine kadar putperestlerin ancak yüzde yirmi veya yirmi beş ve nihayet otuzu Mesihî

dinini kabul ederek ondan sonra da iki yüz sene içerisinde kılıç kuvvetiyle Hıristiyanlığın oranını yüzde elliye vardırabilmek her halde küçümsenmelidir. Çünkü o zamanlar Avrupa'nın orta ve kuzey taraflarına doğru Hıristiyanlık henüz hiç yayılmamıştı. Hıristiyanlıktan haberi olmayan halk tamamen ilkel bir halde bulunuyordu. Böyle iken bile Mesihî dinini kuzeye doğru yayabilmek için yedi sekiz yüz sene süre daha kılıç sallamaya mecbur oluvermiştir. Binaenaleyh Dwight gibi bir erdem sahibi için herkesi bu gibi apaçık tarihi gerçeklerden habersiz zannederek herkese karşı cahilce bir ahmaklıkta bulunmak uygun görülemez. Sonra kendi kendilerini gülünç duruma düşürmüş olurlar.

Konumuzu özetleyelim:

Dwight'in dördüncü cevapları bize göre, Hıristiyanlığın yerleşmesi ve kuvvetlenmesi için putperestliği yok etmeye ve Hıristiyanlığı canlandırmaya girişerek nice mazlumların kanı pahasına bir hayli başarılı olmuştur. Bundan dolayı Hıristiyanlığı canlandıran hem de baskıyla canlandıran Kostantin'dir. Kostantin'in kanlı zulümleri Mesihîlikten istenen melekliğin yüzüne ebedî bir leke olmuştur. O zamandan beri hiçbir şey bu lekeyi silmek şöyle dursun, tarih sayfalarını kızartan diğer nice olayları da leke üstüne leke sürülmek kadar nefret ettirici rengini artırmıştır.

5. Tarihde Görülen Hıristiyanlık

Bundan belirttiğimiz kanıtlara ve belgelere göre *Savunma*'nın Hıristiyanlık konusunda verdiği bilgiler ve yaptığı sorgulamalar, gerçek tarihin bildirdiklerine uymamaktadır. Bundan dolayı güvenilir olmadığı anlaşılır. Bu durumu defalarca ortaya koyduk. Fakat sözü kısa kesmek istediğimizden *Savunma*'nın nice hatalarını dikkate almamakla ciddi şekilde yazılmış konularda tarih tarafından o akadar çok hatalar bulunmasını ellerinde Gibbons yahut Cantu veya güvenilir diğer herhangi bir tarih bulunan meraklıların

hayretine havale ettik. Ancak eski tarihe göre şimdiki Hıristiyanların ayıplanmayı hak etmedikleri hususunu ortaya koyduk.

Tarih tarafından ispat edilmiş olan aşağıdaki noktalar dikkate şayandırlar:

1. Havariler dini yaymak için Allah tarafından belirlenmiş görevliler idiler.

2. Havarilerin Mesihilik dini diye yaydıkları din Roma kanunları hükümleri ve hükümdarları kuvvetiyle yasaklandı ise de hayret edilecek bir şekilde yayılıp sonunda Roma imparatorları tarafından kabul edildi.

3. Kostantin'in ölümüne kadar ne putperest tarihlerinde ne de diğer tarihlerde Hıristiyanlığın kılıç kuvvetiyle yayıldığına dair bir kanıt bulunmadığı gibi Hıristiyanlığın zorla yayılmadığı da tarihe göre sabittir.

Bu duruma göre eğer Hıristiyanlık kılıç kuvveti ile yayılmadı ise onun yayılmasına yardımcı olan kuvvet, başka bir tarafta aranmalıdır. Bize göre eğer bu kuvvet bir yerde keşfolunabilirse o zaman Hıristiyanlar tarafından kabul olunan öğretiler de keşfolunabilir. Kostantin'den önceki Hıristiyanların inanç ve öğretileri eski yazışmalardan yani o zamanda putperestlerin saldırılarından ve Hıristiyanların savunmalarından anlaşılabilir. Bu eski yazışmalardan anlaşıldığına göre Hıristiyanlar, putperestlere Rahman ve Rahim olan bir Allah'ı kabul ve onun emirlerine uymayı tavsiye ederlerdi. O sırada gerek Yahudilerden ve gerek putperestlerden birçok kimse, nefislerinde felakete sebep olacak bir takım cinsel istek ve arzuları bulunduğuna inanarak, bu cinsel isteklerin engellenmesi hususunda çok kaygı duyarlardı. Hıristiyanlar böyle kimselere derlerdi ki; insanın iyi niyetleri zayıf, istek ve arzuları çok güçlü iseler de insan Hz. İsa'nın gösterdiği yola girdiğinde Yüce Allah tarafından verilen ruhsal bir güce ulaşabilirler. O güç insanın iyi duygularını artırmaya, istek ve arzularını azaltmaya yeterlidir. Pek çok kimseler bu haberi alınca dua etmeye ve bu yeni öğretileri denemekle araştırmaya başladılar. Herkes araştırmasının neticesini dost ve akrabasına bildirirdi ve

Hıristiyanlık işte bu yöntem üzerine yayıldı. Tövbe etmek ve kötü ahlakın terk edilmesi, istenilen kalp temizliği için mutlak şart olduğundan eski Hıristiyanlar ahlak hususunda putperestler tarafından övülürlerdi.

İslâm bilginleri cihattan söz ederken, silah ile yapılan savaflara “küçük savaş” demişler. İnsanın istek ve arzularına karşı yaptığı savafla da “büyük savaş” demişlerdir. Hıristiyanlık bu büyük savaşı insanın diğer uğraşlarına oranla gerekli sayar. Hıristiyanların inancına göre insan her şeyden evvel kendi davranışlarını iyileştirmeye gayret etmelidir. Bu kendi davranışlarını iyileştirmek için insan zevk ve eğlenceden vazgeçerek günahı terk etmeyi niyetine almalı. Bundan başka bu büyük cihat için her gün ve her saat dua ile Allah’tan yardım beklemelidir. Büyük savaşta başarı ve zafere ulaşma yöntemini öğrenmesi için insan daima kutsal kitaplara başvurmalıdır. Eğer bu savaşta galip gelirse bütün kalbinden ve bütün canından ve bütün düşüncesinden Allah’ı daha çok severek insanları da kendi özü gibi sevmeyi başaracaktır. Hıristiyanlığın asıl özelliği nefsi ıslah etmek için “büyük savaşta” daima mücadele halinde bulunmaktan ibarettir. Şimdiki Hıristiyan mezheplerinin hepsi de bunu kabul ederler.

Tarihlere başvurulduğunda, Hıristiyanlık sayesinde ahlak bakımından meydana gelen ilerlemenin bundan meydana geldiği anlaşılır. Eski putperestler, dünyanın iyiden kötüye doğru yönelmiş olduğundan düzeltilemeyeceği inancındaydılar. Fakat Hıristiyanlar Allah’ın yardımıyla herkesin ve her hâlin düzeltileceği mümkün olduğuna inanıp ona göre hareket ederek her yönden ilerlemeye başladılar. 1800 sene önce başlayan bu ilerleme bazen yok olmuş gibi görünmüş ise de Hıristiyanlık yok olmadıkça bu ilerleme yok olmaz. Çünkü Hıristiyan öğretileri nefsin ıslahını her durumda gerekli görür ve destekler. Hıristiyanlık adıyla yerine getirilip İncil’in emirlerine uymayan hareketleri biz savunmuyoruz. Orta Çağ’da Hıristiyanlığa sokulan batıl âdetler, Hıristiyan adını almış olan kimselerin kötü ahlakı, haçlı ve engizisyon gibi Hıristiyanlığın özelliğine aykırı bulunan durumlar, hem İncil

hükümlerine göre hem bu asırdaki Hıristiyanların büyük bir kısmının görüşüne göre kötü görülür ve reddolunur.

Bununla beraber *Savunma*'nın böyle olaylara dair olan düşüncesi, meselelerin ancak bir yönü üzerine kurulduğundan kabul edilemez. Mesela *Savunma*'da Amerika'ya giden İspanyolların zalimce hareketlerinden söz edilmiştir. Burada İspanyollar öyle bir şekilde gösterilmiştir ki hem belirtilen olay bütün Hıristiyanlığın ittifakıyla yapılmış hem de Hıristiyanlığın oralara girmesi bela ve kazadan başka bir şey getirmemiş olduğu anlaşılıyor. Hâlbuki anlatılan olaylar yalnız Peru ve Meksika ülkelerinde sadece İspanyollar tarafından yapıldığı hâlde bütün Hıristiyanlığın kötülenmesine sebep olmuştur. İspanyolların hareketi bizce çok kötü bir davranıştır.

Şunu da ilave ederiz ki; Hıristiyanlıkta ahlak ve kötü hareketler görüldüğünde, bunların giderilmesi ve düzeltilmesi, yine Hıristiyanlık sayesinde olmaktadır. Hıristiyan milletlerin bir kısmında bir Tampiliye veyahut bir Tötonik cemiyeti eşkıyalık yaptığı takdirde etrafta bulunan başka Hıristiyan milletler Hıristiyanlık adına bunları engellemek için yetişirlerdi. Birtakım papazlar Gelileo gibi bir zatı hapse atarken başka bir takım papazlar ona değer verip buluşlarını dünyaya duyurur ve eski düşmanlarına bile kabul ettirirlerdi. Hıristiyan ülkelerin birinde Yahudilere zulüm ve düşmanlık edildiği takdirde hemen diğer yerlerden zulüm ve düşmanlığın engellenmesi için Hıristiyanlık adına dilekçeler ve istek mektupları yetişir. Bir dinin çirkin gördüğü veyahut düzelttiği durumlar özellikle büyük savaşın zorluğunu bilen bir Müslüman tarafından o din aleyhine itiraz diye ortaya konulmaz.

Biz Hıristiyanlığa övgü yazmak isteğinde değilsek de Mesihiliğe girmiş bulunan kavimlerin ve milletlerin nefesine hâkim olma, şeriata uyma ve insanlık konularında ne dereceye kadar ilerlediklerine bazı örnekler göstermeye mecburuz.

1. Eski Romalılar ahlakça tamamen bozuk oldukları gibi Avrupa'yı işgal etmiş olan kabileler, eğitim ve öğretimden habersiz vahşiler idiler. Hıristiyanlık ortaya çıkıncaya kadar Yunanlı ve Romalı filozoflar livata (homoseksüellik) ve din adına yapılan fuhuş gibi kötü işleri yasaklamaya bir çare bulamamışlardı. Hıristiyanlık bu gibi kötülükleri, kısa sürede yasakladı. Çocukları sokağa atmak veyahut öldürmek âdetini, Hıristiyanlık ortadan kaldırdı.

2. Kadın topluluğu Hıristiyanlık sayesinde cahillik ve kölelikten kurtularak, eşit haklara sahip oldular. Erkekler gibi öğrenim görme hakkını aldılar.

3. Almanya ve Fransa halkını vahşi bir durumdan medeni bir duruma getiren güç; Hıristiyanlıktır. Bu büyük değişiklik ve bu değişikliğin sebepleri tarihlerde açıkça görülür. Musevî şeriatı ve İncil öğretileri her hafta halka okunduğundan halkı, Allah aşkına iyi ahlak sahibi olmaya çalışırlardı. Orta Çağ'ın en karanlık zamanlarında bile belirtilen ülkelerin halkı ilerlemekte idi.

4. Savaş vahşilikten kalma bir durumdur. Fakat Hıristiyanlık sayesinde savaşlarda görülen iyi gelişmeler herkesin gözü önündedir. Yaralı olan düşmanı öldürmemek, harp esirlerini satmamak, elinde silah olmayan kimsenin malını zorla almamak ve son zamanlarda yaralıların tedavisi için örgütlenen cemiyetler hep Hıristiyanlar ülkesinde ve Hıristiyanlar yardımıyla olmuştur.

5. Geçmişte putperestler, Hıristiyanların birbirine yardım etmeleri hususunda gösterdikleri gayreti hayretle belirtmişlerdir. Hz. İsa'nın öğretileri ayırım yapmadan her sınıftan mazlum ve felakete uğrayanlara acıma ve yardım edilmesini ister. Bu öğretilerin sonucu olarak Hıristiyan ülkelerinin her tarafında Allah'ı seven kimseler tarafından fakirlere düzenli bir şekilde yeterli miktarda yardım edilir. Büyük büyük hastaneler, yetim evleri, okullar yapılır ve idare edilirler. Bu öğretilerin sonucudur ki Çin'de yahut İran'da veyahut Türkiye'de açlık ve bir felaket olduğunda felakete uğrayan-

lar dünyanın ta öbür ucunda bulunan Hıristiyanlardan yardım görürler. Bu öğretilerin sonucudur ki Hıristiyan milletler öğrenim görmeye fırsat ve imkânları bulunmayan birçok uzak ülkelerin halkını öğretmek için misyonerler aracılığıyla okullar açtırırlar.

6. Hıristiyan milletler vaktiyle Yunan ve Romalı bilginlerden ve bir aralık Arap öğretmenlerinden epeyce yararlanmışlardır. Hem de Hıristiyan milletlerde İncil hükümlerine aykırı olarak bazı papazlar ilmin ilerlemesini engellemeye çalışmışlar. Fakat başından beri genel olarak bakılsa Hıristiyanlığın ilim ve fenne yaptığı ve yapmakta olduğu ve ilim öğrenmenin Hıristiyan milletlerinde genel bir durum haline geldiği görülecektir. Arap öğretmenlerin öğrettiklerini kabul edip yayınlayan Avrupalılar, Hıristiyan ruhani görevlileri idiler. Hz. İsa'nın öğretileri, nefse hâkim olma ve ahlaki erdemlilikleri istediğinden, insanı her çeşit zihinsel meşguliyete uygun bir hale getirir. Yine İncil öğretileri, bütün insanlığa ait olan olayları insana gerekli gördüğünden, Hıristiyanlar buluşlar yapmada ve öğrenim görmede olağan üstü ilerlemişlerdir. Günümüzde ilim ve teknolojiye ait doğru bilgiler almak için Hıristiyan memleketlerine başvuruluyor.

7. Allah kendisine alçak gönüllülük ile başvuran hiçbir kişiyi reddetmediğinden ve Hz. İsa'nın hayatında en fakir ve yoksul kimseleri kabul ve memnun ettiğinden eski Hıristiyanlar Allah'ın huzurunda hep insanların birbirine eşit tutulduğu sonucunu çıkarırlardı. İnsanlık ve özgürlük isteği bütün insanlarda bulunur ise Hıristiyanlıktan önce bu eşitlik durumu sanki önemsiz kalmıştı. İnsanların kişisel haklarına saygı göstermek ve bütün insanların adalete kavuşmalarını istemek, insaf ve insanlığı gerekli görmek hususları Hz. İsa öğretilerinin meyvesi olarak hep Hıristiyan ülkelerinde görülmüş ve görülmektedir. Kişisel haklara saygı göstermek de milletler hukukuna saygı göstermek demek olduğundan milletler hukuku üzerine Hıristiyan öğretilerinin büyük etkisi olmuştur.

İnsanların insanlık ve medeniyette ilerlemesi birçok sebeplere dayanır. Asırlardan beri aşama aşama meydana gelmekte olan bir ilerlemenin sebep-

lerini birbirinden ayırıp her birisine ait olan etkiyi belirlemek zor, belki imkânsız bir meseledir. Bundan dolayı biz, Mesihilik öğretilerinin sonucu olan hususları ortaya koyduk. Bazı Avrupalı dinsizler hiçbir şeyde Allah'ın kudretinin izlerini görmezler. İnsan ile hayvanlar ve evrendeki diğer varlıkların doğada kendi kendilerine var olduklarını iddia ederler. İnsandaki ilerlemenin de tesadüf olarak meydana geldiğini söylerler. Bunlara göre yukarıda belirttiğimiz gelişmeler, Hz. İsa'nın dini yaymasından ileri gelmemiştir. Yani bu gelişmelerin etkisi rastlantı olarak Hz. İsa zamanından başlayarak insanlar içinde yayılmıştır. Fakat Mutlak Yaratıcı'ya ibadet etmek ve Hz. İsa'nın Allah'ın takdiri ile dünyayı şereflendirdiğine inanmak konusunda birleşen Müslüman ve Hıristiyanlar, İsevîliğin öğretilerinin sonuçlarına dair olan bildirdiklerimizi elbette dikkate değer bulacaklardır.

Gözü olan kimse Hıristiyanlığın insanlık ve medeniyete, insanlığın iyiliğine yapmış ve yapmakta olduğu hizmeti görebilir iken Hıristiyanlığın içeriği ve beklenen sonucu, bu memlekette ve diğer yerlerde bulunan Hıristiyanlara bir çeşit ayıplamayı gerektirmez. Hıristiyanlığın temeli olan İncilşerif'te de *Savunma*'nın saldırıları gibi saldırıya sebep olacak bir durum olup olmadığını anlamak için Protestan olan Kostantiyan Avadis Efendi'nin yazmış olduğu son paragrafımızı değerli okurların dikkatlice inceleyeceklerini ümit ederiz.

Beşinci Cevaba Savunma

Dwight, "Tarihte Görülen Hıristiyanlık" başlığıyla düzenlediği beşinci konuyu *Savunma*'mız için düzenledikleri cevaba son söz olarak alıyorlar. Çünkü sözün ondan ötesini Protestan olan Kostantiyan Avedis Efendi'nin yazısına bırakıyorlar.

Gerçi, bu beşinci konunun son konu olduğu düzenleme şeklinden de anlaşılabilmiştir. Çünkü bu konuda *Savunma*'mamızı reddetmekten ziyade Dwight, Hıristiyanlığın üstünlüklerini anlatmaya çalışıyor. Dinlerine olan

bu bağılıklarını her bakımdan takdire ederiz. Fakat bu sözlerini eleştirmek gerekir. İlk önce belirtilen konunun içindekilerini göz önüne alarak inceleyelim:

Tartışmacımız bu konunun giriş kısmında *Savunma*'nın Hıristiyanlığa dair verdiği tarihî bilgiler ve yaptığı değerlendirmenin tarihi gerçeklere uygun olmadığı kendi düzeltmeleri ile gerçekleşmiş bulunduğundan dolayı tam bir güven gösteriyorlar ve eski tarihe göre şimdiki Hıristiyanların ayıplanmayı hak etmediklerini de düşünüyorlar.

Bu güveni ve düşünceleri kendisini mutlu etmiş ise tebrik ederiz. Fakat herkesin görmüş olduğu gibi Dwight *Savunma*'mıza yazmış oldukları reddiye ile bizi davamızda bir kat daha doğrulamaktan başka hiçbir şey yapmamışlardır. Çünkü tartışmamızın galibini ister istemez kendileri de itiraf ederek onaylamıştır ki bu onaylamasının bir kısmını doğrudan doğruya, bir kısmını da dolaylı olarak kabul etmek demektir. Fakat biz o onaylamasından da memnun oluruz. Kuvvetle reddettiği inancında olduğu konularda ise tarihi açıkça çarpıtmayınca isteklerine ulaşamayacaklarını kendileri de görmüşlerdir. Zaten kendileri bunları görmeyecek ve halka da göstermeyecek bile olsalar, bugün genel tarih, ilkokullarda bile okutulmakta bulunduğundan bu tarihi çarpıtmaları çocuklar da farkederler.

Gerek *Savunma*'mız'dan ve gerek Dwight'in cevabıyla o cevaba da yazdığımız *Savunma*'dan okurlarımıza göre ortaya çıkmış bir sonuç varsa; o da şimdiki Hıristiyanların ayıplanamayacaklarından ibaret değildir. Hatta ilk Hıristiyanların da ayıplanamayacaklarından bile ibaret değildir. Belki gerçek Nasranıyeti yani hak din Mesihliği gerek kasten olsun gerek bilgisizlikten olsun değiştirip bozmuş olanların ayıplanacaklarından ibarettir.

Şimdiki Hıristiyanlar neden ayıplanmış olsunlar? Gözleri ilmî ve medenî ilerlemeyi göremeyecek kadar cahilliğin karanlığı içinde kalmış olanları kendilerine din diye her neyi tavsiye ederlerse tam bir saflık ve içtenlikle kabul etmekte hoş görülürler. Gözleri irfan nuruyla aydınlanmış olanlardan

ise hiç birisi dininin hak din olduğuna inanmayarak filozof ve hür düşünce- liler adlarıyla Hıristiyanlıktan uzaklaşmaktadırlar. Gerçek Hıristiyanlık mensupları ise Mesih'in gerçek dinine tâbi oldukları için ayıplanmış değil, bilakis övüldükleri gibi sonradan bozulmuş din mensupları tarafından za- limlikle ortadan kaldırıldıkları için de günahsız ve acımaya şayan görülür- ler. Fakat dinin bozulmasına yardım etmiş olanlar yalnız bizim gözümüzde değil tarih gözünde de ayıplanmış olurlar ve olmuşlardır.

Tarih tarafından ispat edilmiş bulunan bazı noktaların dikkate değer ol- duklarını bildirerek Dwight, bazı konuları madde başlıklarıyla dikkatimize bırakıyorlar.

1. Havariler, dini yaymak için Allah tarafından görevlendirilmiş kişiler imiş.

Havariler, din yaymak için Allah tarafından görevlendirilmiş adamlar imişler. Havarilerin kimler olduklarını ve Hazreti Mesih'e iman dereceleri ve bağlılıkları İncillerin rivayetlerine göre nasıl olduğunu defalarca ispat ettik. Artık bu konunun dikkate değer başka yönü kaldı mı? Eğer kalmış olsa o da Allah tarafından görevlendirildikleri meselesi olabilir. Hıristiyanların inanç- larına göre; Hz. İsa Allah'ın oğlu ve Allah'ın kendisi olduğundan bu inanca göre havariler Allah tarafından görevlendirilmiş sayılabilirler. Fakat biz Hz. İsa'nın yalnız peygamberliğine inanırız. Havarileri ise olsa olsa İsa'nın arka- daşları diye anlayabileceğimizden bunların Allah tarafından peygamberlik- lerini düşünebilecek bir Müslüman bulunmaz. Ayrıca şimdiki Hıristiyanla- rın yeni düşünceye sahip olanları da böyle balıkçı kişilerin herkesi aydın- latmaya gücü yeten peygamberlerden olamayacağını düşünmektedirler.

2. Mesilik, Roma Kanunları ve Hükümdarlar tarafından yasak- lanmış ise de acayip bir şekilde yayılarak sonunda hükümdarlar tarafından da kabul edilmiştir.

Bu da ilgili bölümde gereken açıklaması yapılmış bir meseledir. Burada tekrar edilmesine gerek yoktur. Bununla beraber Dwight'in gereğinden fazla

olarak hatırlatmasındaki tekrarı gibi biz de tekrar edelim: Roma kanunları ile hükümdarları Hıristiyanlığı gerçekten ve hakikaten yasaklamamışlardır. Hıristiyanlığın üç yüz sene içerisinde Roma nüfusunun en çok yüzde yirmi veya otuzu oranında artması ise sadece Eflatuncular ve diğer filozofların putperestliği yıkmaları sayesinde olmuştur. Hâlbuki bu yayılma da hiç yok gibidir. Eğer Hıristiyanlıkta iddia edilen kuvvet gerçekte putperestliğe üstün olsa Hint'te ve Çin'de de bu kuvvet kendi etkisini göstermeliydi. Çinliler, Hıristiyanlığı yasaklamadıkları gibi Hint'te, İngilizler destekledikleri halde ilerleme olmayıp misyonerler kendi hastanelerinde ölen putperestleri ölümlünden sonra vaftiz ederek başarmışlardır. Amerika taraflarında ise eski halkın köklerini kazımadıkça onların dinlerine de üstün gelememişlerdir.

3. Hıristiyanlığın baskı ile yayılmadığı ve Kostantin'in öldürücü kılıcına minnettar olmadığı iddiası halen tekrar ediliyor.

Bu konu da ilgili bölümde açıklanmıştı. Şimdi hiç olmazsa işin bu yönünü de Dwight'in insafı bakışlarına sunalım: Kostantin'e gökten: "Sen bununla galip geleceksin!" sesi geldiği hiçbir Hıristiyan tarafından inkâr edilmediği halde o ses bir ibadethaneye değil bir orduya başkanlık eden hükümdara gelmişti. Hıristiyanların İsa'sı, Kostantin gibi kanlı bir hükümdara savaşta iken bir de bayrak vermiş olduğu kabul edilmiştir. Bu bayrak sayesinde Kostantin'in galip geldiği ve bu galibiyet sayesinde Hıristiyanlık kuvvetlenerek putperestlerin birçok ibadethaneleri kapanıp birçok putları da yasaklandığı Dwight'in beğendiği ve doğruluğuna inandığı Gibbons ve Cantu tarihlerinde belirtilmiştir. Böyle iken halen bu noktada inat ve ısrar etmek artık ayıp sayılmaz mı?

Dwight'ın bu üç maddeyi tekrar etmeye neden mecbur olduğunu da söyleyelim mi? Hıristiyanlığın reddinde bu üç madde, diğer maddelerin hepsine kuvvet bakımından üstün geleceği için bunları ne kadar tekrar etse kendisine de kanaat gelmemesi kesin olduğundan bu kadar tekrar ediyor. Son makale olan beşinci konuda bu tekrardan sonra da güya putperestliğe

üstün gelen şey, sadece Mesihliğin öğretileri olduğunu göstermek için diyor ki:

“O sırada gerek Yahudilerden gerek putperestlerden birçok kimseler kendi nefislerinde perişan olmalarına sebep bir takım cinsel istek ve arzuların bulunduğuna inanarak bu cinsel isteklerin engellenmesi konusunda çok endişe ederlerdi.”

Böyle birtakım sözleri işittiği zaman insan içten coşarak gelen kahkahaları nasıl engelleyebilir? Cinsel istekler ve arzular eğer kanunlar ve yüce ahlakın güzel görmeyeceği şekilde olursa insanı manevî bir perişanlığa düşürebilir. Fakat Roma kanunları istedikleri kadar cariye (odalık) almaktan ve Yahudi dini çok kadınlı evlilikten yasaklamadığı halde bunların cinsel istek ve arzuları neden perişan olmaya sebep olsun? Bu konuda çok şikâyetleri varsa sonradan kendilerine zulmetmeyi ibadet zanneden Hıristiyanlar gibi güzel kokulu kâfuru veyahut gül kullanabilirlerdi

Hıristiyanlıkta bir tesir varmış ki o tesir insanın iyi niyetlerini artırmaya, istek ve arzularını azaltmaya yetermiş!

Acayip! Hıristiyanlıktan önce dünyada iyi kalplilik yok mu imiş? Herkes yalnız istek ve arzularına mı yenilmiş imiş? Bu konuda da eski tarihleri değiştirecek miyiz? Hâlbuki dünyaya ait isteklere heves etmemek eğer bir övülen iş ise Eflatuncular gibi birtakım filozoflar ve özellikle Sinik (Kinik) denilen Kelbiyun (/Kinikler) filozoflar²⁰ da bu istek ve arzulardan kendilerini tamamen yasaklamaya çalışırlardı. Biz ise onların nefislerine baskı yapmalarını da iyi görmeyiz. Fakat Hıristiyanlığa gelince: Mevcut İnciller içinde de dünyaya ait istekleri engellemeye dair ciddi bir şey göremiyoruz. “Ona güç yetiremem,” gibi olan bazı hayalperest tavsiyelerden vazgeçmekle Hıristi-

²⁰ Kelbiyûn/Kinikler, Antik Çağ'ın Yunan filozoflarıdır. Toplumsal sözleşmeleri küçümsemeleri, hem düşünsel hem de ahlaki bakımdan bağımsızlık isteklerini açıkça göstermeleriyle dikkat çeken bir grup. Ahlak anlayışları, maddi mallardan yüz çevirmeye, kişinin kendi bedeni, gereksinim ve istekleri üzerindeki egemenliğine dayanıyordu. Bkz. *Büyük Larousse* XIII, 6792.

yanlığın birden çok kadınla evliliği bile yasaklamadığını ve yalnız papaz takımının sadece bir kadın ile yetinmeyi tavsiye ettiğini görüyoruz.

İşte biz, Hıristiyanlığın filozofluğa yenildiğini birtakım hususlarla beraber bir de bu mesele ile karar veriyoruz ya! Kendilerini kadından uzak tutmak bazı filozoflar sınıfına özeldir. Hıristiyanlıkta ise hiç böyle bir şey olmadığı halde sadece daha kuruluşunun başlarında Hıristiyanlık felsefeye yenilmiştir. Yani ilk Hıristiyan papazları da aslında filozof oldukları için ne olduğunu anlamadıkları yeni din ile felsefeyi karıştırarak Hıristiyanlığa ruhbanlığı da sokmuşlardır. Bereket versin ki birkaç asır önce Luther geldi de Protestanlık adıyla bazı küçük reformları başararak bu büyük hatayı da düzeltti.

Dinden asıl maksat gerçekten kişiyi ahlaklı kılmak olduğu halde Bay Dwight'ın bu maksadı düşüncesine göre Hıristiyanların bu konuda da pek eksik kaldıklarını ispatta asla zorluk çekilmeyecektir.

Baksanız a! Konuyu, İslâm eski âlimlerine bağlayarak neler söylüyor: Güya İslâm'da eski âlimlerle yeni âlimlerin bir farkı varmış gibi eski kelimeyle belirttiği âlimlerin büyük cihat saydıkları nefisle mücadele konularını ortaya koyuyor. Nefsi terbiye uğruna insan zevk ve sefayı feda ve günahı terk etmeli imiş. Bu sözde üç maksat var ki Hıristiyanlık açısından tanıtılmak istenilirse üçünün de arasında hiçbir mantıklı ilişki olduğu görülüyor.

Nefsi terbiye etmek! Evet, bu istenilmiştir. Fakat zevk ve sefayı terk etmek neden gereksin? Allah kendi rızkından gönül huzuruyla yeme ve içmeyi tavsiye buyuruyor. Eğer zevkle yiyip içtiğimiz Allah'ın nimetlerine şükür de edersen o nimetleri artıracakını vaat ediyor.

Günahı terk! Bu da istenilmiştir. Fakat dinî sınırları içinde tam bir şükürle yemek ve içmek, zevk ve sefa yasaklanmadığı halde onu terketmek neden gerekli olsun? Sabreden fakirler karşılığında şükreden zenginler vardır. Vücudumuza işkence yapmak İslâm adabına göre yasaktır. Günah ise haramlardan ibarettir. Onlar da Kur'an-ı Kerim'de belirtilmiştir.

Binaenaleyh Mesihilik öğretileri denilen ve *Dürer-i Müniciye-i Mesihîye* (*Mesihîliğin Kurtuluş İncileri*) ve diğer hayal eseri kitaplarda öğütlenen şeylere İslâm terbiyesini bilen bir Müslüman sadece vehim ve hayal olarak bakar. İslam şeriatı zevk ve sefa için de nefisle mücadele için de çok mükemmel kanunlar koymuştur. Müslümanların bu şeriat özgürlüğü ile hem neşelenir hem de ahlakını güzelleştirir. Bu konuda misyonerlerden öğüt beklemeye asla muhtaç ve mecbur değillerdir.

Dwight, ahlak bakımından ilerlemenin Hıristiyan milletler sayesinde gerçekleştiğini kendisi zannettiği gibi halka da zannettirdim inancıyla 1800 seneden beri görülen medenî ilerlemenin de yalnız Hıristiyanlık sayesinde gerçekleştiğini zannediyor. Bu zannı da herkese kabul ettirmeye kalkışıyorlar. Fakat ne kadar olsa tarihî gerçekler herkesin gözlerini kamaştırır bir büyük ışık olarak ortada bulunduğundan daha sözünün başında Dwight'ı utandırarak büyük bir itirafta bulunduruyor. İşte "Hıristiyanlık ortadan kalkmayınca bu ilerleme yok olamaz." diye koskocaman bir söz söyledikten sonra elbette hakikat ışığına karşı biraz utanarak diyor ki:

"Orta Çağ'da Hıristiyanlığa sokulan batıl âdetler ve Hıristiyan adını almış olan kimselerin kötü âdetleri Haçlı ve Engizisyon gibi Hıristiyanlığın özelliğine aykırı bulunan durumlar hem İncil hükümlerine göre hem de bu asırdaki Hıristiyanların çoğunluğunun görüşüne göre kötü görülür ve reddedilirler."

Aferin Bay Dwight! Burada bize yedi satır söz söylediniz ki *Savunma*'mızı ret için yedi cilt kitap yazmış olsanız bu derece etkili olamaz. Şimdiye kadar gerek kendimizi gerek araştırmacıları yormaya ne gerek vardı? Bu sözü konuşmanızın başında söyleyiverseydiniz de iş de bitseydi olmaz mıydı?

Dwight'ın bu sözleri o kadar önemli ve o kadar anlamlıdır ki okurlarımız bu sözün anlamındaki kapsamı takdir edebilmek için buraya fevkalade bir makale almakla güzel bir açıklama yapmayı gerekli gördük:

Makale: Gerçeğin Açıklanması

Dwight, Hıristiyanlığa sokulduğunu itiraf ettikleri batıl âdetlere zaman belirleyerek “Orta Çağ” diyorlar. Evvela bu Orta Çağ nedir?

Genel tarihe göre Orta Çağ diye Eski Çağ ile Yeni Çağ arasında geçen asırlara denilir. Bunun bir ismi de Orta Zaman’lardır. Bu da miladi 476’da Batı Roma’nın yıkıldığı tarih ile miladi 1453’te İstanbul’un Osmanlılar tarafından fethedildiği zamana kadar geçen zamandır.

İyi dikkat edelim ki 476’dan 1453’e kadar Hıristiyanlığa bir takım batıl âdetler sokulduğunu Dwight kendi yazılarıyla itiraf ediyor. Biraz sonra Dwight’in itiraf ettiği batıl âdetlerin 476’dan önce ve 1453’ten sonra da bulunduğunu ispat edeceğiz. Bu durumda varsayalım ki tartışmacımızın itiraf ettiği batıl âdetler sadece genel tarihin orta zamanları içinde görülmüştür.

Hâlbuki Kostantin zamanına gelinceye kadar Hıristiyanlar Romalılar elinde esir, aciz, hapsediğini da Dwight itiraf etmemiş miydiler? Kostantin’in Roma’yı ele geçirmesi miladi 312’de idi. Fakat ele geçirdikten hemen sonra Hıristiyanlık Dwight’in dediği esaretten kurtarılmış olamadı. Çünkü bir yandan putperestlerin tapınaklarını kapatmak, bayramlarını yasaklamak ve Hıristiyanlara zulmedenlerin kafalarını kesmek, boğazlarını sıkıp boğmak gibi başarılar için de bir hayli seneler geçmesi gerekir. Fakat Dwight’in lehine bunları da hesaba katmayalım! Diyelim ki Hıristiyanlık miladi 312’de esaretten kurtulmuş ve 476’da bir takım batıl âdetler girmiş ki bunlar Hıristiyanlığın mahiyetine aykırı ve İncil hükümlerine muhalif olduğundan kötülenir ve reddolunurlarmış.

Miladi 312 ile 476 arasında 164 sene vardır. Hıristiyanlık mahkûm ve mazlum olduğu üç asır içerisinde buna hiç batıl âdetler sokulmayıp da yal-

nız 164 sene içerisinde hem de Hıristiyanlık artık galip ve etkin olduğu zaman, nasıl batıl âdetler girmiş? İşte burası Dwight'ın da dikkatini çekecektir.

Fakat rica ederiz ki Dwight yaptıkları bu itiraftan caymasınlar. Çünkü bu itirafları, bizi bütün iddiamızda onaylamak demek olacağını şimdi görürler. Hele biz açıklamamıza devam edelim:

Genel tarihin bölünmüş olduğu üç zamanı birbirinden ayrılması için bir takım büyük olaylar meydana gelmiştir. Genel tarih der ki: eski çağları orta çağlardan ayıran olaylar: 1.Barbarların saldırısı 2.Roma'nın yıkılması 3. Yeni hükümetlerin kurulmasıdır. Bu devirlerin her biri de kendilerine göre bazı kısımlara bölünerek her birine bir isim vermek genel tarih kuralındandır. Mesela geçmiş zaman üç kısma ayrılarak birincisine "İlk Devirler" derler ki Nuh tufanından evvelki zamanlar demektir. İkincisine "Öncekilerin Mitolojik Devri" derler ki tarihsel durumları hurafeler ve hayallerden ibaret olan devirler demektir. Üçüncüsüne "Tarih Devri" derler ki tarihsel olayların, tarihsel gerçek olaylar şeklini almaya başladığı devirler demektir.

Tarih Devri de altı devre ayrılır. Bu altı devrin ilk dördü Hıristiyanlığın ortaya çıkışından önce oldukları için bize lazım değildir. Fakat beşinci ve altıncısı Hıristiyanlığın ortaya çıkışı ve yayılışı zamanlarına rastladığından bunlara verilen adlar bize göre çok önemli olabilirler.

Şimdi dikkat edelim. İsa'nın doğumundan üçüncü asra kadar olan beşinci devire "Roma'nın Büyük İmparatorluk Devri" adını verirler. Miladın I, II ve III. asırlarında Roma İmparatorluğu dünya hâkimiyetinin gerçekten son noktasına varmıştı. Hâlbuki miladın III. asrından V. asrına yani 476 senesine kadar olan VI. devire "Roma'nın Çöküş Devri" adını veriyor.

Daha fazla dikkat edelim: Roma'nın yükseliş devri olan I, II ve III. miladi asırda Hıristiyanlar Roma'nın idaresi altında idiler. Miladi 312'de Kostantin'in gücü sayesinde Hıristiyanlar esaretten bağımsızlığa geçtikleri zaman Roma, kuvvet ve büyüklüğünün en yüksek noktasındaydı. Ondan sonra

Hıristiyanlar egemen duruma gelir gelmez yalnız yüz altmış dört sene içerisinde yıkılarak barbarların atlarının ayakları altında ezildi.

Bunu da anlayabilmek için meşhur Monteskiyö'nün (Montesquieu) (1689-1755)²¹ *Roma'nın Büyüklüğü İle İnkirazının Esbabı Üzerine Mülâhazat (Roma'nın Büyüklüğü ile Çöküşünün Sebepleri Üzerine Düşünceler)* adlı eserini okumalıdır. Bu eserde Monteskiyö, Roma'nın ahlakının bozulduğu için yıkıldığını ispat ediyor. Eğlence, israf ve içkiye düşerek kahramanlık duygularını kaybetmişler, adalet ve siyasetin yerini haksızlık ve zulüm almış bu yüzden bir avuç barbarlara mağlup ve mahkûm olmuşlardır.

Acaba Hıristiyanların mahkûm ve mağlup oldukları üç asır içinde Romalıların ahlakına zarar gelmeyip de ondan sonra Hıristiyanların hâkim oldukları iki asır içinde ahlakları niçin bozulmuş? Hani ya Dwight Hıristiyanlığın iyi ahlakından ilerlemesinden, erdemlerinden falandan söz ediyordu? Bu erdemler zaten güç ve kuvvet sahibi olan Roma'yı bir kat daha kuvvetlendirmesi mi gerekirdi? Yoksa ahlakını bozmalı mıydı?

Bu açıklamalarımızdan ortaya çıkıyor ki Dwight orta çağda Hıristiyanlığa bir takım batıl ahlak ve âdetler sokulduğunu kabul ve itiraf etmekle Orta Çağ'ın başlangıcı olan 476'dan sonra batıl ahlak ve âdetlerin sokulmaya başladığını itiraf etmiş olur. Bu durumda miladi 312'den sonra yani Hıristiyanların mahkûmiyetten hâkimiyete ve yenilgiden galibiyete dönüştüğü zamandan başlayarak zararlı âdet ve ahlak ortaya çıkmış ve Roma'yı da çöküşe götürünceye kadar bozmuş olur.

Zaten Hıristiyanlığın özelliği gereğindedir ki nerede ve ne zaman mahkûm ve mağlup olursa haince bir tembelliği güya faziletlerden sayar, nerede ve hangi zaman galip ve egemen olursa dünyayı yakacak yıkacak

²¹ Montesquieu, Fransız yazar. Hukuk öğrenimi gördü. Parlamenteoya üye seçildi. Pek çok ülkeyi gezdi ve burlara dair düşüncelerini yazdı. En önemli eserleri: *Romalıların Yükseliş ve Çöküş Nedenleri Üzerine Düşünceler, Kanunların Ruhu*. Bu eser kilise tarafından okunmaması gereken kitaplar listesine alındı. Bkz. *Büyük Larousse XVI*, 8288.

kadar zulümler işler. Endülüs'te, Macaristan'da, Sicilya'da, Bulgaristan'da ve diğerlerinde görülenler, hep bu hâl ve şanın gereğidir.²² Hıristiyanlığın bu kötülüğünü ortadan kaldırmak için, vicdan özgürlüğü diye dinsizliğe kadar gidenlerin galip gelmesine lüzum görülür!

Hıristiyanlığın Orta Çağ'ı, tarihin Orta Çağı'ndan hemen iki asra yakın bir zaman önce geldiği gibi sonu da tarihin orta çağından birçok zaman sonraya kadar devam etmiştir. Çünkü İstanbul Osmanlılar tarafından fethedilmekle Bizans İmparatorluğu denilen Doğu İmparatorluğu'ndan Hıristiyanlığın kötülükleri giderilmiştir. Avrupa'da ise Fransa'nın büyük inkılâbına, yani 1789'a kadar sürmüştür. Cumhuriyetçiler Hıristiyanlık kilisesini tamamen yıkarak yerine Akıl Tanrısı diye bir put koymayınca kendilerini Hıristiyanlığın esaretinden kurtaramamışlardır. Allah korusun, ne felaket ki dinin kötülüklerinden, zulümlerinden küfre sığınlsın.

Dwight'in Orta Çağ dedikleri süre bütün zulümleriyle beraber Miladi 312'den 1789'a kadar devam etmiş olduğu bu şekilde gerçekleşince sonuç nereye varır? Hıristiyanlık mahkûmiyet ve miskinlikte bulunduğu sürece dünyanın düzeni ve huzuru pek yolunda olmuştur. Nihayet Hıristiyanlık tekrar egemen olmayınca o düzen ve huzurun geri gelememiş olmasından ibaret bir sonuç göstermiş olmaz mı? Çünkü miladi 312'ye kadar mahkûm olan Hıristiyanlık ancak miladi 312'den 1789'a yani büyük inkılâba kadar şiddet ve zulümlerini devam ettirmiştir. Büyük inkılâptan sonra vicdan özgürlüğü ortaya çıkınca artık Hıristiyanlık zulümlerine yer kalmamış ve şövalye cemiyetleri, Engizisyon tamamen yok edilmiş ve papaz takımı gözden düşmüştür. Özellikle Cizvitler taraf taraf atılmış ve en son papanın dünyayı yönetmesine son verilerek kavimler ve milletlerin özgürlükleri kendi ellerine verilmiştir.

²² Günümüz 21. yüz yılda da Orta Doğu ve Afrika Müslüman ülkelerinde oluşturduğu terör örgütleri ve İslamî Terörle zulümlerini ortaya koyumaktadırlar.

Görüyor musunuz Dwight bir Orta Çağ kötülüğünü itiraf etmekle nere-
lere kadar itirafı genelleştirmiş oluyorlar? Bu Rabbimizden bir iyilik! Çünkü
tekrar ederiz ki bu itiraf bizim için bir topyekûn itiraftır. Bu durum ise ger-
çeklerin üstü asla örtülemez sırrının maddî olarak ortaya çıkışıdır.

Şimdi biraz da Orta Çağ'da meydana geldiğini Dwight'in itiraf ettiği kö-
tülöklere bir bakarak açıklayalım:

Diyorlar ki: "Hıristiyan adını almış olan kimselerin kötü ahlakı, Haçlı ve
Engizisyon gibi Hıristiyanlığın özelliğine uygun olmayan durumlar! İlh."

Acaba bu sözden, mevcut olan çirkinlikler Hıristiyan adını alanların
yalnız bir sınıfına ait olup da toplumun genelinin bu çirkinliklerden uzak
olduğu mu anlaşılacak? Yazık!

"Hıristiyan adını almış olan kimseler" demekten o devrin bütün Hıris-
tiyanlığı kastediliyordu. Çünkü Haçlı Seferleri Hıristiyanlık dünyasının
tamamı tarafından düzenlenmiş olduğuna hiçbir kimsenin tarih bakımından
şüphesi yoktur. Gerçi Doğu tarafları Engizisyon'dan birazcık uzak kalabil-
miş ise de bu da özellikle Müslümanların gücü sayesinde olmuştur. Yoksa
Engizisyon, Müslümanları koruması altında bulunan yerlerden başka Hıris-
tiyanlık dünyasının her tarafına ve hatta uzak sömürge ülkelerini bile kap-
lamıştı. Bundan dolayı Dwight, "Hıristiyanlar adını alan kimseler," demekle
bundan yalnız birkaç kimseleri demek istemiş olamazlar. Bir kere hüküm-
darlar bu isim içerisindedirler. Onlarla kilise topluluğu genel olarak ve itti-
fakla içindedirler. Onlardan da sonra Kont, Dük, Baron gibi ne kadar ileri
gelenler varsa hepsi haçlılığı kabul ederek bu ittifaka girmişler ve halkını da
sokmuşlardı. Hele Engizisyon zulmünden hükümdarların bile kurtulmaları
kolay değildi. İşte bu sebepten dolayıdır ki Dwight yedi satırlık bir laf ile
Hıristiyanlık dünyasını her tarafta etkisini asırlarca devam ettirdiği için ge-
nel olarak suçlamıştır.

İslâmiyet'in hâkimiyetinde olan yerlerin Dwight tarafından itiraf edilen
kötülüklerden kurtulmuş olması tarih bakımından ne büyük olaylara sebep

olduğunu anlamak isteyenlere *Kâinat* isimli eserimizin Osmanlı Devleti'ne ait olan kısmının incelenmesini öneririz.

Söğüt ilçesine misafir olarak yerleşmiş olan dört yüz çadır halkı Ertuğrul ve Osman Gazi gibi kumandanlarının idaresinde Rum memleketlerinden çok az bir miktar yeri fethedebilmişlerdir. Böyle olduğu halde ondan sonra defalarca haçlı ordularına karşı koyarak ve hepsini etkisiz hale getirerek akıllara hayret verecek fetihlerin asıl sebebi olarak Hıristiyanlığın tamamıyla çığırdan çıkması ve İslâmiyet'in ise insan haklarını gözetmesi gösterilemez mi?

İstanbul İmparatorluğunun Anadolu Tekfurları'nı Osmanlılara karşı direnmeye teşvikleri sadece dine bağlılıklarının sonucu olarak gerçekleşebilmiş ve İslâm'ın güya Hıristiyanlığı yok edeceği korkusuyla bütün Hıristiyanlar son derece direnmeyi göze almışlardı. Hâlbuki fetihler biraz ilerleyip de İslâm'ın, medeniyeti ve eski dinleri yok etmediği, aksine koruduğu anlaşılınca fetihler gerçekten kolay olmuş ve Gazi Mihail Bey ve Evrenos Bey ve Hacı İl Bey gibi Rum kahramanları, Osmanlılık kimliğine girmişlerdir. Kosova Meydan Savaşı'nda Köstendil Prensi Kostantin'in Osmanlıya hizmet etmede devam etmesi de akla hayret verici olmuştur. Bazı tarihçiler bu tür bağlılığı Hıristiyan prenslerinin Osmanlı'nın baskısından kurtulmalarına vermişlerdir. Fakat ne büyük hatadır ki Kosova'da Osmanlı ordusu neredeyse yok olma durumuna gelmiş ve hiçbir korkuya yer kalmamış iken prens Kostantin sadece Osmanlı idaresi ile eski idare arasındaki olumlu farkı görerek bağlılık göstermiştir.

İslâm'ın kılıç kuvvetiyle güçlendiğini haksız olarak iddia eden Hıristiyan tarihçileri, bu zorlamayı İslâm'ın başlangıcına atfederek, Osmanlılara, halkı Müslüman etmek gibi bir amaç yükleyemezler. Hatta Bosna taraflarındaki halkı Müslüman etmek bir aralık hükümetin aklına gelmişken âlimlerin İslâm şeriatını hatırlatmaları üzerine vazgeçmişti. Öyleyse, Bulgaristan'da, Arnavutluk'ta, Bosna'da, Hırvatistan'da bunca milyonlarca halkın İslâm'ı kabulleri neden olmuştur.

Bunların hepsi, Hıristiyanlığın medeniyet ile bağdaşmadığından meydana geldiğine hiçbir akıllının şüphesi kalmaz.

İşte İslâm ülkelerine katılan yerlerde, halktan bir kısmı İslâmiyet'i kabul etmekle yakalarını Hıristiyanlığın zulümlerinden kurtarmış oldukları gibi geri kalanı da her halde Osmanlı yönetiminde bulunmak şerefiyle o zulümlerden kurtulmuşlardır. Fakat Avrupa'da öyle bir koruma olamadığından 1789'da Fransa'da büyük inkılâp meydana gelerek Hıristiyanlık binası yıkıldı gibi Fransa'dan sonra da diğer milletler hep öyle birer inkılâp gerçekleştirerek Hıristiyanlığın etkisini ortadan kaldırmayınca kurtulamamışlardır.

Bu açıklamalar hiçbir tarihçinin inkâr edemeyeceği gerçeklerdir. Bunun için Hıristiyanlığın bütün dünyanın başına bir felaket olarak bela aldığı ve düşünceler yenileşmeyince o felaketlerden kurtulmanın mümkün olmadığı herkes tarafından kabul edilmiştir.

Orta Çağ'da meydana geldiğini Dwight'in itiraf ettikleri kötülükler yalnız Haçlı Savaşları ile Engizisyon belası da değildir. *Savunma*'mızda Hıristiyanlık ahlakının ne dereceye kadar bozulduğuna dair vermiş olduğumuz bilgilerin hepsi itiraf edilmiş demektir. Çünkü Engizisyon gibi bela, öyle kolayca meydana gelmemiştir. Gerek hükümdar ve soyluların ve gerek kilise ve insanların ahlakı yeterince bozulmuş olduğundan meydana gelmiştir. O zamanlar ahlaksız halk derlerdi ki: "Senyörlerimiz kraldan büyüktür." Sözü bu kadarı haksızlık ve saygısızlık olabilir ise de: "Krallarımız da Allah'tan büyüktür." derlerdi ki asıl saygısızlık bu sözdedir. Victor Hugo'nun (1802-1885)²³ *Doksan Üç* adlı romanı ile diğer eserlerinde o devrin siyasî ve dinî eğitimini karşılaştırmaya yarayacak bu tür şeyler pek çoktur.

²³ Hugo (Victor Marie), Fransız yazar ve şair. Roman sahasında da önemli eserler yazmıştır. *Sefiller* bunlardan biridir. *Doksan Üç* adlı eseri ezilenleri savunan bir eserdir. Bkz. *Büyük Larousse*, XI, 5412.

Sonuçta; Dwight, şu yedi satırlık sözü ile Hıristiyanları ret yolundaki sözlerimizin hepsini onaylamış demektir. Hakikat ışığının bu şekilde aydınlatmış olduğundan dolayı Cenabı Allah'ı yüceltir ve överiz.

Dwight, gerçeklerin hepsini o meşhur yedi satırlık sözüyle kabul ettikten sonra asıl görevleri *Savunma*'yı reddetmek olduğundan: "Ret yolunda olsun da nasıl olur olsun." diye yine reddetmeye devam ediyor. Diyor ki:

"Bununla beraber *Savunma*'nın böyle olaylara ait düşünceleri meselenin ancak bir tarafı üzerine bina olduğundan kabul olunamaz. Mesela *Savunma*'da Amerika'ya giden İspanyolların zalimce hareketlerinden söz ederek İspanyollar öyle bir şekilde bildirilmiştir ki hem belirtilen olaylar bütün Hıristiyanlığın birleşmesiyle meydana gelmiş hem de Hıristiyanlığın oraya girmesi bela ve kazadan başka bir şey meydana getirmemiş olduğu anlaşılacaktır."

Anlaşılabilir ya! Bir şeyden ne anlaşılacağını görmek için o şeyi biraz etraflıca incelemek yeter. Dwight bu söz ile yalnız İspanyolların sorumluluğu Hıristiyanları da kapsayacağını ve Amerika'ya Hıristiyanların girmesi pek de bela ve kazadan sayılamayacağını anlatmaya çalışıyor ise de bu konudaki başarısı da fazlasıyla şüpheli ve hatta ihtimalden uzaktır.

Bir kere düşünelim bakalım ki İspanyolların Amerika'da içine düştükleri sorumluluktan Hıristiyanlar hangi yerlerde yakalarını kurtarabilmişlerdir. Amerika'dan önce İspanyol ve Portekizlerin Endülüs Arapları hakkındaki zulümleri çok meşhur olduğu için ondan da bahsetmeyelim. Fakat Sicilya'da da Müslümanlar doluydu. Bunların yok edilmesinden İtalyanlar sorumlu değil midirler? Macaristan'da, Sırbistan'da, Ulah, Buğdan'da, Müslümanlar doluydu. Bir tanesi şimdi var mı? Cezayir'de Fransızlar, Hindistan'da İngilizler Müslümanlara neler ettiler? *Kartaj Müsameresi* ve *Miftah-ı Kur'an* gibi İslâm'a saldıran eserler yazan, Cezayir papazlarından bir Fransız değil mi-

dir? Bunca misyonerleri her tarafa gönderen, Fransa ve İngiltere ile İngiliz soyundan olan Amerika değil midir?

İnsafli olarak yalnız bir Rusya'yı gördük ki İslâm'ın yok edilmesindeki maddî ve manevî sorumluluğa o kadar ortak olamaz. Her nerede İslâm nüfusu çok ise imkân olduğu kadar kendilerini koruyabildiler. Az olan yerlerde ise yok edilmeleri hususunda Amerika eski halkından farkları olmamış ve binaenaleyh İspanyolların Dwight tarafından da kabul edilen sorumlulukları diğer birçok Hıristiyanları kaplamıştır.

Ne hacet! Sözü'nün biraz daha aşağısında Dwight, son derece gurur ve övünerek Hıristiyanlık dünyasının bir yerinde bir kötülük olursa diğer yerindeki Hıristiyanlar yine o kötülüğün engellenmesine koşarak engellediğini söylemiyor mu? Öyle ise İspanyolların yaptıkları kötülükleri, mesela Fransa ve İngiltere gibi komşularının düzeltmemiş olmaları da Dwight'in düşünce ve inanç ve itiraflarına göre büyük bir sorumluluktur.

Amerika yerlileri hakkında reva görülen haksızlıkları, Dwight sadece Peru ve Meksika ülkelerinde meydana geldiğini düşünerek bunu da: "Bütün Hıristiyanlığın kınanmasına sebep olmuştur." diye düşünüyor. Bu insaf göstergesine de teşekkür ederiz. Fakat yukarıda söylediğimiz Sicilya, Cezayir, Hint, Macaristan, Sırbistan ve Romanya'da ve diğer yerlerde meydana gelen aynı durumlar da bütün Hıristiyanlığın kınanmasını gerektirmez mi? Hâlen Bulgaristan'da, Doğu Rumeli'de Yunan'a terk edilen yerlerde, Romanya'ya verilen Dobruca'da Müslümanları göç etmeye mecbur eden durumlar da bütün Hıristiyanlığın kınanmasını gerektirmeyecek mi? Zavallı Amerika yerlilerinin kaçacakları yerleri bulunmadığı için yok olmayı göze almışlardı. Eğer şimdi Hıristiyan hükümetleri yönetimi altında bulunan Müslümanların da kaçacakları yerleri olmasa; her çareyi göze alıp top yekûn yok olmaya mecbur olacaklarına şüphe edilir mi? Ya bugün, Rusya'da, Avusturya'da, Almanya'da, diğer gelişmiş Avrupa ülkelerinde Yahudilere yapılan zulümleri ne yapalım? Bunları da bütün Hıristiyanların kınayacağına inanalım mı? Ya bütün Hıristiyan ülkelerindeki davranışın tümü yine bütün Hıristiyanlar

tarafından kötülenecek ise bu sözden bütün Hıristiyanlığın yine bütün Hıristiyanlar gözünde kötüllemeye layık olduğu ortaya çıkmaz mı?

Görüyor musunuz Dwight dostumuz! Görüyor musunuz ey insaf sahipleri! Gerçek olan bir şeyi öyle birkaç cilt reddiyelerle örtmeye imkân olabilir mi?

Aman ya Rab! Bay Dwight bir mazeret uydurmak için ne kadar zorluklara giriyorlar? Berskon gibi yalancı bir tarihçinin sözüne inanarak Meksikalıların insan kurban ettiklerini bildirmekle bazı zaman Meksika'da bir gün içinde yirmi bin kişi kurban edildiğini ve hele üzerinde bir günde altmış bin adam kurban edilmiş bir taşın hâlâ Meksika Müzesi'nde korunduğunu söylüyor.

Eğer Berskon'un bu söylediklerine Dwight gerçekten inanmışlarsa gerçekten saflık etmiş olurlar. Yalnız bir taş üzerinde yalnız bir günde altmış bin adam kurban edebilmek için o güne kaç saatlik bir süre vereceğiz? Verelim, on iki saatlik bir süre verelim. On iki saatte altmış bin adam öldürmek için her iki saniyede üç adam öldürülebilmek gerekir. Genişçe iki nefes alacak kadar bir zamanda üç adamı kurban edebilmek mümkün olduğuna inancak kadar Bay Dwight saf olursa bize cevap olarak yazdıkları diğer şaşılacak kanıtlardan dolayı hiç sorumlu olmamaları gerekirse bu kadar saf olan bir adam da böyle dikkat isteyen konulara karışması daha fazla garipsenmeye uygun görülür.

Hele şu övünmelere bakınız! Diyorlar ki:

“Hıristiyanlıktan dolayı kötü ahlak ve haller meydana geldiği takdirde bunların giderilmesi ve iyileştirilmesi yine Hıristiyanlık tarafından olmuştur.”

Hıristiyan memleketlerinin bir kısmında Tampiliye veyahut Totunik Cemiyeti haydutluk ettiği takdirde, etrafta bulunan başka Hıristiyan ülkelelerinden ve Hıristiyanlık adına bunları engellemek için yetişilmiştir!

Rüya mı görüyorsunuz ey Bay Dwight? Tampilyeler ve Tötonikler gibi "Din uğrunda savaş" için haç takınmış eşkıyanın yaptıkları kötülöklere karşı onların Hıristiyanlık adına gittiklerini nasıl iddia edebilirsiniz. Sizin Hıristiyanlık anlayışınıza göre bir yanağına tokat vuranlara öteki yanağıınızı da çevireceksiniz. Arkanızdan hırkanızı zorla alanlara gömleğinize varıncaya kadar hepsini vereceksiniz. Sizi birkaç saatlik yere angarya için çağıranlara birkaç günlük yola kadar yardıma gideceksiniz. Öyle Tampilyeleri, Tötonikleri terbiyeye gitmeyi Hıristiyanlık adına yapıldığını söylemekle büyük bir hatada bulunuyorsunuz. Büyük günaha giriyorsunuz!

Pekâlâ! Mademki haydutluğu önlemek Hıristiyanlığın şanından imiş ve mademki İspanyolların Amerika yerlilerine yaptıklarını da bütün Hıristiyanlık adına kınıyorsunuz; öyleyse Amerikan zulümlerinden farkı olmayan Avrupa zulümlerini niçin kınamıyorsunuz?

Canım hiç öyle anlamsız kuru laf ile dünyayı güldürecek övünmelerle bugün aldanacak adam düşünebilir misiniz?

Birtakım papazlar Galileo'yu hapse atarken diğer birtakım papazlar onu överek keşiflerini dünyaya duyururlarmış.

Ne güzel sanatlı söz! Fakat bir değeri olursa biz bedava veririz. Galile'ye işkence eden papazlar da Hıristiyanlığa uymayan bir iş yapmışlardır, onu gerekli görenler de! Çünkü Hıristiyanlığın öyle eğitimle, teknikle falanla hiç işi yoktur. Yalnız nefisleriyle savaşarak kendilerini melekler derecesine ulaştıracaklardır. Binaenaleyh bir Galileo yerin hareketini ispata çalışmakla ona dokunulmalı mı? Veyahut yerin hareketi gibi Hıristiyanlıkla hiç ilgisi olmayan konularla papazlar ilgilenererek vakitlerini boşa harcamalı mı?

Hıristiyan ölkelerinden birisinde, Yahudilere zulmedilirse hemen diğer ölkelerden Hıristiyanlık adına zulüm ve işkencenin engellenmesi için dilekçeler yetişiyormuş!

Maşallah! Maşallah! Doğrusu tebrik olunur! Şu kadar ki o dilekçeler din ve merhamet gözeticisi olan İslâm padişahına verilerek zavallı Yahudileri Osmanlı ülkesi kabul etmiş ve dilekçelerinin gereği yapılmıştır.

Bu övgüleri Paris'te *Bibliothek Anti Klarikal (Kilise Karşıtı Ansiklopedi)* yazan kilise karşıtı Fransızlara sunsanız da alayları onlar yapsalar! Çünkü biz alay etmeyi bilmediğimizden bu hizmeti yerine getirmede aciz kalırız.

Dwight, Hıristiyanlığın övgüsünü yazmak isteğinde değilmiş iseler de! Mesihî dini sayesinde milletlerin nefsine hâkim olma, şeriata boyun eğme ve insaniyet konularında ne derecelere kadar ilerlediklerine bazı örnekler göstermeye mecbur imişler!

Bakınız ne kadar alçak gönüllülük! Şimdiye kadar yazdıkları şeyler Hıristiyanlığın övgüleri değilmiş de bundan sonra da yazmayacaklar imiş ise de...

Yorulmaya ne hacet efendim? Milletlerin nefislerine sahip olmaları hususunda Mesihîlik dininin kuvvetini görmek için ve şeriata boyun eğme derecelerini anlamak için İtalya'da Borciyalar'ın, Medici'lerin ve Fransa'da Borbunlar'ın, İngiltere'de Setuartlar'ın velhasıl bütün Avrupa derebeylerinin tarihlerini okumak yeter. Biz bu durumları gerçekten incelenmeye değer gördüğümüz için üşenmeyerek bütün Avrupadaki hükümetler ve milletlerin ayrı ayrı özel tarihlerini yazarak *Kâinat* adında koca bir tarih ansiklopedisi de meydana getirdik. Okurlarımız arasında isteyenler olursa başvurabilirler.

Birinci paragrafında diyorlar ki: "Hıristiyanlık, Roma ve barbarların ahlakını düzeltmiştir. Filozofların livatalarını (homoseksüelliklerini) ve din adına yapılan fuhuşları çocukların sokağa atılmasını veya idamını engellemiştir."

Eski Gol ve Germen milletlerinin ahlak ve âdetleri halen tarihlerde geçmektedir. Başvurulursa Hıristiyanların ahlakından ne kadar üstün oldukları ortaya çıkar. Filozofların cinsel sapıklıklarına sebep; evlenmemek ve yalnız

yaşamayı yeğlemekte inat etmeleri idi. Hıristiyanlık ise gerek kadınlar ve gerek erkekler için ruhbaniyeti (dünya zevklerinden vazgeçmeyi) yeğlemekle bu kötülüğe daha fazla kötülükler katarak bir kat daha büyümesine sebep oldu.

Bay Dwight, besbelli Hıristiyanlığın ne dereceye kadar ahlakı değiştirmiş olduğuna dair *Savunma'mız*'da yazdıklarımızı görmemiş olmalıdır ki burada bu ahlakı düzeltme işinde Hıristiyanlığın gösterdiği etkiden söz ediyorlar. Öyleyse sözü uzatmaktan korkmayarak o paragrafı tekrar edelim:

Hıristiyanlık fuhşun yayılmasına o kadar ortam hazırlamıştır ki bir din adamları (keşişler) toplantısında -hem de sıradan insanlar değil- papaz takımını aşağıda görüleceği üzere rezilliklerden yasaklamaya karar verilmiştir.

“Kilise mensubu olanlar sarhoşluktan ve zinadan kaçınacaklar! Çünkü haramdır.”

“Papazlar hırsızlık gibi ve eksik tartı ve ölçü ile halkın hukukunu zorla ele geçirmek gibi yollarla para kazanmaya çalışmayacaklar!”

“Küçük papazlar prenslerin köpekçilerine ait olan avcılık ve silah atıcılık gibi hizmetlere heves etmeyecekler. Yalancı şahitlik veyahut yandaş hakemlik ile kimsenin parasını almayacaklar.”

“Adam öldüren papazlar kaç adam öldürmüştü o kadar defa kırk gün kilise kapılarında hizmet ederek günahlarından tövbe etmez ise görevlerinde kalamayacaklar. Eğer kaç adam öldürdüğünü bilmiyorsa ömürleri süresince haftada birer gün oruç tutacaklardır.”

“Rahibe olan genç kızlar ve kadınlar rahiplerin manastırlarına misafirliğe gitmeyecekler? Kendi aralarına da erkek misafir kabul etmeyeceklerdir. Eğer rahibeler erkek kıyafetinde yakalanırlarsa manastırlarından atılacaklardır.”

“Zina ile suçlanan bir kadın, papazlara kaçır ve sığınırsa o kadını öldürmeyeceğine dair papaz efendiler kocasından bir söz alınca kadar kadını korumasına alacaklar ve bu sözü kocası veremez ise kadını teslim etmeyip koruma altına alacaklardır.”

“Korumaları altında olan kadınları odalık gibi yatağına almak ve ters ilişkide bulunmak papazlar için kesin olarak yasaktır.”

İşte bunları Dwight’in değer verdiği Hıristiyan Cantu da yazıyor. Hem yazıyor hem de bu kararı veren büyük papazlar da yine böyle hırsızlığı, ek-sik ölçmeyi, adam öldürmeyi, homoseksüelliği, korumaları altında bulunan kadınların ırzlarına geçmeyi, rahibelerin evlerine girip kızları kucaklarına almayı... Velhasıl her kötülüğü işlediklerinden dolayı işte bu kararnameden hiçbir fayda olamayacağını kendisi de itiraf ediyor.

Sadece günah çıkarmak için papazların kadınlarla yalnız olarak bir yere kapanmalarından meydana gelen kötülükler gerçekten açıklanacak olsa bütün putperestlerin kötülüklerine yalnız bu yönü yeterli olur. Kul ile Allah arasına kimse girememesi ve kimsenin kalbinin sınırlarını kimsenin bilememesi, dinlerin özgürlük taraftarı olmasının gereği iken Hıristiyanlık bundan da yasaklamış ve ilahî merhameti bile kullardan esirgeyerek papaz affetmedikten sonra Allah’ın da affedemeyeceği görüşünü zavallı Hıristiyanların kalplerine yerleştirmiştir.

Yaşanan gerçekler bundan ibaret olduğu halde Dwight pek boşuna yorumlanmış olurlar.

İkinci paragrafında diyor ki: “Kadın topluluğu yalnız Hıristiyanlık sayesinde erkekler ile eşit sayılacak kadar haklara ulaşmışlar, saygı görmüşler ve erkeklerin öğrendikleri ilimleri öğrenmeye başlamışlardır.”

Bunda da Dwight’in çok büyük hataları vardır. Hıristiyanlık sayesinde kadınlar yeni bir hak kazanmadığı gibi Yahudilikteki haklarını da kaybetmişlerdir. Geçinemedikleri adamdan boşanamayıp başka bir kocaya varmadığından fuhşa mecbur olurlar. Çok kadınla evliliğin yasak olması ve bir de

kadın nüfusunun erkekten fazlalığı sebebiyle birçok kadını kocasız kalarak fuhşa mecbur olurlar. Hele bir kere evlenince bir daha ayrılmamak tehlikesi erkeklerin en çoğunu evlilikten alıkoyduğundan fuhuş gittikçe artarak bugün Avrupa'da Kadınlar Meselesi en büyük toplantılarda ve makamlarda konu edilmeye başlamış ve herkes kadınların özgürlüğünü kazanmak için az çok onları kiliseye karşı savunmaya ve korumaya girişmiştir. Gazeteler bu konuyu da ortaya çıkardıklarından kadınlarımızı aldatmaya yarayacak olan bu sözden Dwight hiçbir şey kazanamazlar.

Hıristiyan kadınlarının örtünmeye mecbur olmamaları da kadınları özgür gösterecek bir durum değildir. İslâm'da örtünme konusunun asıl hükmü düşünülür ise Müslüman kadınları da erkeklerden tamamen kaçmaya mecbur olmayacakları gerçekleşir. Bununla beraber Hıristiyan kadınlarının örtünmemesi Hıristiyanlıktan değil, Avrupa eski âdetlerindedir. Hz. Meryem bir Yahudi kadını kadar örtülü idi. Şimdi de Asya ve Afrika'da Hıristiyan kadınları genellikle örtülüdürler. Açık gezenler ise onlar yanında alaf-ranga sayılır.

Üçüncü paragrafında Bay Dwight, Almanya ve Fransa halkını ilkelikten medeniyete sokan şey Hıristiyanlık olduğu iddiasını tekrar ederek Orta Çağ'ın en karanlık zamanlarında bile her hafta halka okutturulan Tevratlar, İnciller halkı ilerlemeye sevk ettirdiğini söylüyor.

Ne büyük aksilik ki okunan şeylerin hepsi Latince olduğundan halk bunlardan hiçbir şey anlayamazdı. Besbelli halkının bu cehalet ve bilgisizlik karanlığına gösterge olarak Orta Çağ'ın en karanlık zamanları hatırlatılmıştır. Tarihlerin ispat ettikleri bir şey varsa o da Rönesans'a kadar Avrupa halkı Hıristiyan olmakla beraber sanki ilkel durumda olmasıdır. Rönesans yenilenme devri demektir. 15. asrın son yarısından sonra başlamıştır. İstanbul'un Osmanlılar tarafından ele geçirilmesi üzerine bir takım teknik bilgi ile uğraşan Rumların Avrupa'ya göç ederek Avrupa'ya ilmin ışığını yaymaya başlamalarıyla beraber Endülüs tarafından da İslâm ilimlerinin Avrupa'ya girmesi sayesinde ilmî ilerleme ortaya çıkmaya başlamıştır. Bütün Avrupa ta-

rihçilerinin kabul ettikleri ve hatta Bay Dwight'in bile biraz daha aşağıda itirafına mecbur olduğu bu gerçeği, üç numaralı paragrafta inkâr ederek Avrupa'nın ilerlemesini Hıristiyanlığa bağlaması büyük cesaret sayılır.

Dört numaralı paragrafta yaralı olan düşmanı öldürmemek, elinde silah olmayanı öldürmemek ve esirleri satmamak gibi erdemliliklerden söz ediliyor. Bu erdemliliği reddedemeyiz. Çünkü burada Dwight, Hıristiyanlıktan değil sadece İslâm erdemliliğinden söz ediyorlar. Gerçi İslâmiyet'in ortaya çıkışına kadar savaşlar pek vahşi bir şekilde iken savaşın ilk insanî ve medenî şartlarını yüce İslâm dinî koymuştur. Hıristiyanlıkta ise buna ait ne İncillerde ne Resullerin İşlerinde, ne kilise azizlerinin görüşlerinde hiçbir kayıt ve işaret bulunmadığından bu erdemliliği Hıristiyanlığa bağlamak büyük bir hatadır. Hıristiyanlarda savaş kuralları olarak görülen bir şey varsa o da Aziz Bartelemi genel kıyımında görülmüştür.

Beşinci paragrafta Hıristiyanların yardımlaşma ve dayanışma cemiyetlerinden söz ediliyor. Bunu gerçekten biz de güzel görürüz. Şu kadar ki bu yardımlaşma ve dayanışmayı ne Hıristiyanların icadettiklerini ve ne de onlardan sonra başka bir milletin bu yola önem verdiklerini iddiaya hakkı ve yetkisi yoktur. Yardımlaşma ve dayanışma Yahudilerde de vardı. Hz. Yusuf'un kıssası buna şahittir. Müslümanlar da bu işe fazlasıyla önem vermişlerdir. Buna dair olan yüzlerce ayet, zekât ve sadaka konuları ispat eder. Fakat misyonerlerin ilim yaymak için dünyaya dağıldıkları meselesine gelince; işte buna da bir gülümseme ile karşılık veririz. Hatta Bay Dwight "Bazı misyonerlerin girişimleri bütün Hıristiyanlık aleyhine sayılacak bir iddiaya hak vermez" olduğunu ispat için kendinin bağlı olduğu Amerika Misyoner Cemiyeti'nin yalnız teknik kitaplarla uğraşmaktan başka bir şey yapmadığını iddia ediyor.

Demek oluyor ki bazı misyoner cemiyetlerinin faaliyetleri bir çeşit saldırı olduğu için savunmaya layık olduğunu da Dwight itiraf ediyorlar. Yalnız Amerika Misyoner Cemiyeti'nin faaliyetleri tekniği yaymaktan ibaret imiş! Gerçi Amerika misyonerleri dinî propaganda konusunda hiç acele etmeyip

faydalı ilmî kitapları yayınlıyorlar. Fakat ilmî yayınlara ne kadar zaman ve para harcarlar ise dinî yayınlar hizmetlerine o kadar zarar vermiş olacaklarını da düşünmelidirler. Onlar zannediyorlar ki Müslümanlar, ilim ve teknik sahibi olurlarsa bağlılıkları gevşeyerek Hıristiyanlığa daha fazla yaklaşırlar. Bunun tam tersidir. Müslüman iken dinsiz olanların en fazla kaçacakları şey Hıristiyanlıktır. Hâlbuki o dinsizlik de Müslümanlar için çok zordur. Neredeyse imkânsızdır. Çünkü Müslümanlar ilim ve teknik sahibi oldukça kendi dinindeki mükemmel özgürlüğü görerek sevgisi ve bağlılığı azalmayıp artar. İlim ve teknikten Hıristiyanlar korksunlar. Çünkü bilgi nuru ile gözleri açılanlar için Hıristiyan kalmak mümkün değildir. Onlarda üniversite öğrencileri daima dinsizlik ve ihtilalcilikle suçlanırlar. Bizde ise İslâm uğrunda canını seve seve feda edecek Müslümanlar hep yüksekokuldan yetişirler.

Altı numaralı paragrafta Dwight'in ağzından bir itiraf daha çıkmıştır. Diyor ki: "Hıristiyan milletler vaktiyle Yunanlı ve Romalı bilginlerden ve bir aralık Arap öğretmenlerinden hayli yararlanmışlardır." Vaktiyle" denilen şey işte yukarıda bildirdiğimiz Rönesans'tır. On beşinci asrın son yarısında yani 1450'den sonra başlar. Ya bu zamana kadar Hıristiyanlık bin dört yüz elli sene içerisinde bakalım ilmî gelişmeye ne hizmet etmiştir?

Bir itiraf daha ederek diyor ki: "Hıristiyan milletlerinde İncil hükümlerine aykırı olarak bazı papazlar ilmin ilerlemesini engellemeye çalışmışlardır. Fakat başarılı olamamışlar." İlim ve tekniğin engellenmesine çalışanlar gerçi İncilin hükümlerine aykırı harekette bulunmuşlardır. Çünkü İncillerde ilim ve tekniğe değinilmeyip bunları engelleyen de bunları destekleyen de hep İncil'e aykırı harekette bulunmuş olur. İncillerin bilim ve teknikle olan münasebeti inşallah yeri geldiği zaman açıklanacaktır. O zaman görülür ki İncilleri sayesinde ne bilim ilerleyebilir ne sanayi! Yine İnciller sayesinde bunların yasaklanması da mümkün olamaz. İncil denilen hikâye medenî hükümlerden cidden uzak olduğu için Dwight bu haksız yakıştırmalarda Hıristiyan olarak sanki günaha girmiş olur.

Hele Arap ilimlerini alıp tamamlayan ve yayanların papaz takımından olduklarını düşünmesi Dwight için son derece hayrettir. Bu tuhaflığı hakıyla ortaya koymak için Rönesans zamanından beri Avrupa'da yetişmiş olan en meşhur bilginlere bir bakalım: Bu konuda meşhur Lui Fikiye'nin *Meşahir-i Ulemanın Terceme-i Halleri (Meşhur Bilginlerin Biyografileri)* bizim için yeter.

Lui Fikiye bu eserinde bilginlerin isimlerini, biyografilerini bildiriyor:

1. Paraslis: Doktor ve kimyagerdir 2. Ramus: Filozoftur. 3. Kardan: Filozof ve doktordur. 4. Palis: Kimya ilmini çömlekçilik ve tabakçılık sanatına uygulamada mucittir. 5. Ağrikola: Mimar ve mühendistir. 6. Jesne: Tabiat tarihi filozofudur. 7. Rundele: Tabiatçı filozoflardandır. 8. Vizal: Doktordur. Ameliyat ilminin bulucusu kadar uzmandır. 9. Pare: Operatördür. 10. Kopernik: Matematikçidir. 11. Berahe: Müneccimdir. 12. Gamma: Denizcidir. 13. Macellan: Yine denizcidir. 14. Kepler: Matematikçilerdendir. Aynı zamanda müneccimdir. 15. Galileo: Matematikçidir. 16. Descartes: Filozoftur. 17. Bacon: Filozoftur 18. Hervi: Doktordur. 19. Turnefur: Tabiat tarihçilerine mensuptur. 20. Hevijen: Matematikçi ve müneccimdir. 21. Papan: Tabiat felsefesine mensup ve doktordur. 22. Van Helmun: Doktordur. 23. Bevayıl: Tabiatçılardandır. 24. Lemerı: Kimyagerdir. 25. Paskal: Yazar ve kimyagerdir. 26. Ferma: Mühendistir. 27. Dezargas: Asker ve mühendis ve mimardır. 28. Kasini: Müneccimdir 29. Nevton: Matematikçi ve müneccimdir. 30. Laibniç: Filozoftur. 31. Dalambert: Filozoftur. 32. Oller: Matematikçi ve mühendistir. 33. ve 34. ve 35. Üçkardeşler Bertunelli: Üçü de matematikçi ve tabiatçılardır. 36. Fontenel: Tabiatçı edebiyatçılardandır. 37. Liene: Tabiatçılardandır 38. Bujhev: Doktordur. 39. Haller: Edebiyatçı ve doktor ve tabiatçıdır. 40. Sipellu Tezani: Tabiatçılardandır. 41, 42, 43 ve 44. Jüspev kardeşlerdir: Dördü de tabiatçı ve doktordur. 45. Reomur: Tabiat felsefecilerine mensuptur. 46. Bofun: Tabiat tarihçilerine mensuptur. 47. Kondursa: Filozoftur. 48. Rael: Eczacı ve kimyagerdir. 49. Lavaziyo: Kimyagerdir.

İşte Lui Fikiye, Rönesans devrinde ilmî ilerlemeye yeni buluşlarla hizmet edenleri kırk dokuz kişiden ibaret görerek yazmıştır. Bu kişilerin içinde

öyle Voltaire ve Jan jak Russo gibi bilgin olmayan yalnız yazar olanların isimleri yazılmadığına da dikkat edilmelidir.

Hâlbuki bu kırk dokuz kişi içinde papazlardan kimse yoktur. Yalnız Turnefur önce papaz okuluna gönderilmiş olduğu halde oradan kaçmış. Bir de Boerhat önce papazlığa girdiği halde sonra vazgeçmiştir.

Gerçi bunlar arasında bir iki tanesi kardinal gibi bazı büyük papazların sevgisini kazanmış idiyse de bu sevgi o papazların ilim gücünü bilen adamlar olmasından fazla, zavallı filozofların bir papaz belasına uğramamak için buldukları bir çareydi. Çünkü birçok âlim ve filozofların papazlara yaltaklanmamalarından dolayı başları belaya uğramıştır. Bu konuda Ramus, Aziz Bartelemi Katliamı'nda öldürülmüştür. Palis hapse atılmış, Kopernik eserleri yasaklanıp el konularak ölümden beter bir hale getirilmiş, Galileo hapsedilmiş ve diğerleri de az çok papazlardan nefret etmişlerdir.

Hükümdarlar eğitimcilere her zaman papazlardan fazla ilgi göstermişler, papazların bağınazlıklarına karşı eğitimcileri daima korumuşlardır. Politika düşmanlığıyla padişahlarına ihanet eden birkaç yazar zor duruma düşmüş iseler de bunlar hak ettikleri ihanetlerinin cezasını bulmuşlardır. Yoksa bağınazlık uğrunda bir yetenekli kişinin hükümdar tarafından cezaya çarptırıldığı hemen hiç görülmemiştir.

Tarihi gerçekler, papazların eğitime hizmet etmediklerini ispat ettiği halde Bay Dwright, ilimlerin yenileşmesi devrinde de hizmet edenler ruhani görevliler olduklarını hangi cesaretle düşünebiliyorlar? Yoksa eğer ilme heves etmiş birkaç papazı bize bilginlerden diye yutturmak istiyorlarsa bu amaçlarına ulaşamazlar. Avrupa'nın ilmî ilerlemesi sayesinde Lui Fikiye gibi yazarlar bize asıl bilginler kimler olduklarını tanıttırmaya yeterlidirler.

Papazlar, eğitim ve tekniğe ne zaman mecbur olmuşlar biliyor musunuz? Ne zaman ki ilmî ve teknik yarışmada yeni düşünce sahiplerine tamamıyla yenilerek artık yalnız bağınazlıkları sebebiyle asıl fazilet sahiplerini yok edip cezalandıracak kadar etkileri ve kuvvetleri de kalmadığı zaman.

Yani 1789 büyük inkılâbından sonra, Hıristiyanlık etkinliğini tamamıyla kaybettiği zaman; sadece nur gibi parlayan ilim ve irfan âleminde yüzleri kararmaktan kendilerini kurtarmaya mecbur olduktan sonra ilim öğrenmeye başlamışlardır. Gerçi sonraları papazlar arasında da çok büyük âlimler çıkmışsa da işte bu şekilde ümitsizlik anındaki imana benzer bir değerle ortaya çıkmışlardır. Bu âlimlerde ise kendi dinlerine inanıp inanmadıkları pek fazla şüphe götürecek bir durumda olduğundan o da dikkat edilmeye değer bir durumdur.

Fakat bugün öğrenme ve teknik bilgi için Hıristiyan ülkelerine yapılan başvurular Mesihîlik öğretileri sayesinde elde edilen ilim ve teknik için olmadığını Avrupa Hıristiyanları da itiraf ederler. Gerçi bir vakit Kurtuba, Mısır, Şam, Bağdat eğitim ve teknik okullarına başvuran Hıristiyanlar Hz. Muhammed'in öğretileri sayesinde meydana gelen teknik ilerleme için başvururlardı. Çünkü Kur'an'da ilim ve tekniği destekleyen yüzlerce ayet vardır. Bu gerçek de yeri geldiği zaman açıklanacaktır.

Yedi numaralı paragrafta Dwight'in, genel hukuk ve milletler hukuku gibi alanların da Hıristiyanlık sayesinde meydana geldiğini ispata çalışmasına ne diyelim?

Herkesi bu kadar cahil bu kadar ahmak görmeye ne hakkı vardır? Bugün hukuk okullarında Hıristiyanlık hukuku diye bir ilim okutuluyor mu? Gerçi bazı Katolik taraftarları Kilise Hukuku diye ortaya bir şey koymak istemişlerse de bunun özelliği bütün insanların papalara esir olunmasından ibaret bulunduğu için ilgi gösteren olmamıştır. Bugün Avrupa'da hukuk ilminin asıl temeli Roma Hukuku'dur. Eski putperestler din konusunda Hıristiyanlardan üstün oldukları gibi hukuk ilmi konusunda da üstün idiler. Roma Hukuku'ndan sonra ise hukuk ilmini tamamlayan İslâm Hukuku olmuştur. Roma Hukuku ile İslâm Hukuku'nun koyduğu temeller üzerine Avrupa'nın hukuk âlimleri her gün bir başka ictihat ile kanunları tamamlamaktadırlar. Hukuk alanında ilerlemenin Hıristiyanlıkla ne ilgisi var ki burada konuya katarsınız? Hatta Hıristiyanlığın Avrupa tarafında gerilemesine

en fazla etkili olan şeylerden birisi de hukuk olmuştur. Milletler, kendi insanlık ve medenî hukukunu tanıdıktan sonra, kiliselere esir olmamak çağrısına katılmışlardır. Dünyada bağlı olmaya ve boyun eğmeye gerçekten layık bir şey varsa o da medenî kanun ile o kanunların temsilcisi olan hükümdarlar olduğunu herkes anlayarak sadece padişahlara bağlı vatandaş olmuşlar. Papaların hükümdarlar aleyhine giriştikleri bozgunculuklara da artık kulak vermez olmuşlardır. O zamana gelinceye kadar hükümdarlar da papazların elinde esir iken anayasalar yapıldıktan sonra hükümdarlar, milletlerin padişahı ve milletler, hükümdarların halkı olmuştur. Ortada kilise ve papazlar yalnız bir ruhanî görevliler topluluğundan ibaret kalmıştır. Artık evvelki gibi entrikalara da meydan bulamamıştır.

Bu duruma göre bir Hıristiyan, hukuk ilmine düşman olmalıdır. Hukuk ilmini Hıristiyanlığın ortaya koyduğunu söylemek ise gerçekleri görenleri güldürmekten başka hiçbir işe yaramaz.

Sözünün sonunda bakınız Dwight ne diyor:

“Bazı Avrupalı dinsizler hiçbir şeyde Allah’ın kudretinin izlerini görmeyerek ve insan ile hayvanlar ve diğer varlıkların tabiatında kendiliğinden meydana geldiklerini iddia ederek insandaki ilerlemenin de tesadüfen meydana geldiğini söylerler. Bu dinsizlere göre yukarıda belirttiğimiz iyileştirme Hz. İsa’nın dini yaymasından meydana gelmemiştir.”

“Bu iyileştirmenin tesiri tesadüfen Hz. İsa zamanından başlamakla insanlar içinde genişlemiştir. Fakat Yüce Mutlak Yaratıcı’ya ibadet etmek ve Hz. İsa’nın Allah’ın takdiri ile dünyayı şereflendirmiş olduğu konularında birleşen Müslüman ve Hıristiyanlar, İsevîlik öğretilerinin sonuçlarına dair olan söylediklerimizi elbette dikkat etmeye değer görecektir.”

Evet. Fakat sizin beklediğiniz neticeyi hiçbir Müslüman vermeyeceği gibi gözlerinde zayıflık olmayan Hıristiyanlar da bir sonuç elde edemeyecektir.

Avrupalı dinsizlerin hiçbir şeyde kudreti olmadığına inandıkları Allah, bir anadan doğmuş, büyümüş, yaşamış, göğe çekilmiş olan Allah'tır. Bu, gerçekte insandan başka hiçbir şey olmayacağı gibi böyle bir erkek çocuğuna baba olan çoluk çocuk sahibi bir Allah için zannedilen şeyler de hakiki ilah şanına eksiklik vereceği için böyle Allah'tan hiçbir şey beklemezler. Kili-se'nin icra memurlarıymış gibi papazlar tarafından ödüllendirilmesi emredilenleri ödüllendirmek, cezası emredilenleri cezalandırmak, Kilise'nin emri olmadıktan sonra hiçbir kimseye ne yardım ne de kötülük edememek acizliği derecesinde olan bir Allah'tan ne beklenebilir ki Avrupalı dinsizler de bir beklentide bulunabilsinler.

Hâlbuki *Küfür ve İman* başlığıyla sonradan yayımladığımız bir makalede; insanlar için en büyük gerçek mabudu inkâr etmek mümkün olmadığını ve en eski zamanlardan beri bütün milletlerin Yüce Allah'ı az çok tanıdıklarını ve Avrupalı dinsizlerin en başta geleni olan Voltaire'in bile ezeli ve ebedî olan O, güçlü koruyucuyu Allah'ı tanıdığını söylemiştik. Onların tanıdığı tabiat öyle rasgele şekilde kararlar veren bir şey değildir. Hiçbir emrinde farklılık ve ayrıcalık olmayan mükemmel bir kanundur ki koyucusu ancak kâinatın Yüce Yaratanı olan Hak Teala'dır. Yani Yüce Yaratıcı'nın yaratma gücüne, insanların hayretle, düşünerek anlayabilecekleri yaratma ve planlamanın sırlarına Tabiat Kanunu demişlerdir.

İşte Hıristiyanlarca en dinsiz zannedilen bazı Avrupalıların inançlarının temeli budur. Gerçi kiliseler bunları herkese dinsiz diye göstermeye çalışırlarsa da bir zaman astronomi, kozmografya ve coğrafya ile uğraşanları da herkese dinsiz ve sihirbaz diye gösterdikleri halde başarılı olamamışlardır. Şimdiki hâlde bu ilimleri sözde Hıristiyanlığın üstünlüklerinden diye övünmeye sebep sayıyorlarsa da şimdi tabiatçılar hakkındaki söyledikleri de artık fayda vermemeye başlamış ve ilim, irfan sahipleri: "Siz bizi Hıristiyan saymıyor musunuz? Öyleyse biz de sizi hiçbir şey saymayız! Cenabı Hakk'ı tanımak ve O'na tapmak için mutlaka sizin aracı olmanıza ve rehberliğinize muhtaç değildir ya!" diye kiliseden yüz çevirmeye başlamışlardır. Bundan

dolayı kilise sahiplerinin yakın zamanda tamamıyla ümitsiz ve cemaatsiz kalmamak için tabiatçıların felsefelerini de kabullenerek bunları da Hıristiyanlığın faydalarından saymaya mecbur olacakları azıcık ileriye görenler için şüphe götürmez.

Evet! Avrupalı dinsizlere göre siyasî reform ve milli ilerleme asla Hz. İsa'nın dini yaymasından meydana gelmemiştir. Çünkü Hz. İsa'dan önce dünyada az çok medeniyet ve ilimler olduğu gibi Hz. İsa'dan sonra da onları bir kat daha ileriye götürecek kuvvetler görülmüştür. Hz. İsa'nın öğretilerinde yani şimdiki İncillerin içeriğinde insanı silleye, tokada, angaryaya, zulme mahkûm ve esir etmekten başka açık bir hüküm yoktur ki ilmî ve medenî ilerlemeye kaynak olabilsin. Hem de kaynak olmamıştır. Aksi etkiler göstermiştir. Önce de ispat ettiğimiz gibi Hıristiyanlık başlangıçtan miladi 312'ye kadar acizlik içinde kalmıştır. Sonra 476 senesine kadar güçlü bir Roma Devleti'ni tamamen yıkılmaya sürüklediği gibi 1453'e kadar da Doğu Roma'yı yıkmış ve sonunda 1789'a kadar Avrupa'yı bir zulüm yurdu haline getirmiştir. 1789'da Avrupalı milletler dinlerini de devletlerini de yerle bir etmeye kalkışmayınca medeniyet nimetinden zevk alamamışlardır. O zamandan beri asıl ilmî ve teknik ilerlemeler görülmeye başlamıştır. Bu durumda reformlar ve ilerlemenin Hz. İsa tarafından dinin yayılması sebebiyle meydana gelmediğini yalnız Avrupalı dinsizler değil, dinli-dinsiz bütün insanlık iddia eder ve iddiasında haklı çıkarlar.

Hatta tesadüfen Hz. İsa'nın dini yaydığı zamandan başlayarak ilmî ilerlemenin başladığına da inanmazlar. İlimin ilerlemesine hizmet eden Yunanlılar Hz. İsa'dan asırlarca önce yaşamışlardır. Böyle bir tesadüf olsun kabul edilse papaz efendiler çok mutlu olur amma o da kendileri için nasip olmamıştır.

Şu kadar ki Avrupalı dinsizlerden başka medenî reformlar ve ilmî ilerlemeler öyle kendi kendisine gelişigüzel meydana geldiğini de hiçbir dinli veyahut dinsiz iddia etmiyor. İlimler ve teknik, meraklı, çalışkan insanların sayesinde meydana gelmiştir diyor. "İlmi Çin'de bile olsa öğreniniz." ve

“Beşikten mezara kadar ilim öğreniniz.” gibi emirler, herkes tarafından bilindikten sonra sonra artık ilmî ilerlemedeki zorluğu anlayamayacak adam mı kalmıştır ki Avrupalı dinsiz denilenler anlamasınlar da gelişigüzel olduğuna inansınlar?

* *

*

Dwight konuya burada son veriyor. Konunun budan sonrasını Protestan mezhebinden Kostantiyan Avedis Efendi’ye bırakmak için de diyor ki:

“Hıristiyanlığın temeli yerinde olan İncil’de de *Savunma*’nın saldırıları gibi saldırıya sebep olacak bir durum olup olmadığını anlamak için Avedis Efendi’nin yazmış olduğu son paragrafı değerli okurların dikkatlice inceleyecekleri umulur.”

Onu da dikkatlice inceleyeceğimize söz veririz. Fakat bu durumda Dwight’in bu sözünde de dikkate değer bir cümle bulduğumuzdan ilk önce değerli okurların dikkatli bakışlarını o cümleye de çekmek isteriz.

Dwight’in ifadelerine göre İncil, Hıristiyanlığın temeli yerinde imiş. Yani Hıristiyanlığın asıl temeli İncil değil, fakat İncil böyle bir temel yerine konulmuş.

Bu konuda Dwight’in yanıldığını mı zannedersiniz? Hayır! Asla yanılmamıştır. Gerçek İncili, şimdiki İncillerdir diye inanmaya hiç imkân yoktur. Bununla beraber şimdiki İnciller de yine şimdiki Hıristiyanlığın temel esasları olamamıştır. Şimdiki Hıristiyanlık yine şimdiki İncillere göre de bir yönüyle farklıdır. İncillerden sonra birçok kilise papazlarının içtihatları Hıristiyanlık için esas alınarak İncillerde belirtilen esaslardan birisi yerine geçmişlerdir.

İşte bu gerçeği de inkâr edemeyeceğini Dwight göz önüne almıştır da onun için İncil'e Hıristiyanlığın temeli yerinde demiştir. Yoksa şimdiki Hıristiyanlığı yine şimdiki İncillerle de ret ve geçersiz kılmak mümkündür. Nasıl ki biz de *Savunma*'mızda en çok bu metoda uyduğumuz gibi bundan sonra da uyacağız.

6. Hıristiyanlığın Mahiyeti: İncil Aleyhinde Ortaya Konan İddianın Mahiyeti

Bu başlık altında tartışmacımız diyor ki:

Savunma'nın altıncı konusunda İncil hakkında şu sözler görüldü: "İncillerin yalnız dört İncil olarak yazıldıklarına dair kesin bilgi elde edilmemiştir. Her mezhep mensubunun kendisine ait bir İncil yazmasıyla ortaya başlıca elli dört tane İncil çıkmıştır. Bu gerçek, gün gibi ortada iken Hıristiyanların halen kendi kitapları bozulduğuna dair Müslüman bilginler tarafından yapılan iddiayı reddetmeye çalışmaları hayrete değer. Ancak zannederiz ki Müslüman bilginler Hıristiyan kitabının bozulduğunu iddia etmekte yine kibarlık etmişlerdir. Eğer Hıristiyanların hiçbir kitabı olmadığını, hepsi sonradan uydurma şeyler olduğunu ve hepsi birbirini çeliştiren ve binaenaleyh hepsi yanlış olduğunu iddia etmiş olsalar acaba Hıristiyanlar ne cevap bulacaklar? Hoş, bu iddiayı edeceğiz ya!"

Biraz aşağıda ve yine o sayfada şu paragraf vardı: "Mesih'in göğe yükselmesinden sonra onun şeriatını ayakta tutacak ne maddî ne manevî hiçbir kuvvet kalmadığından yani kendisi gibi kitabı ve şeriatı de tabiatıyla geldiği Yüce Kudret'in yanına yükseldiğinden İsa şeriatı kendisiyle kurulamamıştı."

Savunma'nın İncil hakkında belirtilen sözleri, İncili tanıyan herkese göre çirkin ve binaenaleyh onları tekrar etmek üzüntüye sebep olmuştur. Fakat *Savunma*'nın bir çeşit itiraza hakkı olmaması için yukarıdaki cümleler aynen yazılmıştır. *Savunma*'nın İncil aleyhinde olan bu saldırısına cevap vermeden

önce böyle bir hususa değerli okuyucuların dikkatini çekmek isteriz. Yani *Tercüman-ı Hakikat*'in *Savunma* başlığıyla yayımlanmış olduğu kısımları incelemiş olan her insaf sahibi, belirtilen kısımlardan asıl amacın Hıristiyanlar tarafından İslâm dini aleyhine yapılan saldırıya karşı İslâm dinini savunmak olmayıp sadece Mesihî dini aleyhinde ve bir çeşit saldırı olduğunu anlamış olacaktırlar. Mesela; Hıristiyanların, İslâm dininin herkes tarafından kabul edildiğine dair olan itirazların temelsiz olduklarını göstermesi gerekirken İncil aleyhinde bir iddiaya kalkışmıştır. Bizler bir Müslüman'ın İncil aleyhinde böyle bir iddiada bulunmaya yetkisi olduğunu inkâr etmeyiz. Fakat savunma görüntüsüyle ortaya çıkan bir yazar, Hıristiyanların İslâm dinine dair olan itirazlarını susarak geçip de İncil ve Mesihî dini aleyhinde saldırıya geçmesini tartışmaya aykırı bir hareket sayarız. *Savunma*'nın bu hatası gün gibi belli olduğu için ondan aklanmaya iki yol vardır. Yani ya *Savunma* ismi kaldırılıp onun yerine saldırıyı ifade eden bir isim konulması veya Hıristiyanların İslâm dininin istedikleri konusundaki itirazlarına cevap veremediği için sustuğunu söylemesi gerekir. Çünkü *Savunma*, İncil'in yanlış olduğunu ispat etse bile bu yol ile kendi inandığı tarihin gerçek olduğu hususunda Hıristiyanları cevap veremez duruma düşürdüğü anlamına gelmez.

İncil aleyhinde ortaya koyduğu iddiaya gelince, yukarıda yazılan paragraflardan anlaşıldığına göre bu iddianın üç çeşit olduğu açıktır. Şöyle ki: 1. İncil bozulmuştur. 2. İncil sonradan uydurmadır, Hıristiyanların hiç kitabı yoktur. 3. Mesih'in kitabı ve şeriatı kendisiyle beraber Yüce Allah'a kaldırılmıştır.

Savunma'ya cevap vermeden önce şu hususu hatırlatmaya mecburuz: Bizler *Savunma*'nın İncil ve havariler hakkında kullandığı bir takım uygun olmayan özelliklere cevap vermek için bu paragrafı yazmadık. Ancak İncil aleyhinde ortaya atılan iddianın mahiyetini göstermek istiyoruz. İncil aleyhinde: "En büyük alçaklıkları görülmüştür." şeklinde kullandığı dilin düşünülmesini de insaf sahiplerine bırakırız. Çünkü *Savunma*'nın beğenmediği İncil, düşmanlarınızı seviniz ve kötülüğe karşı kötülük yapmayınız diye bize

emretmiş olduğundan; *Savunma*'nın bu hakaretine karşılık hakaret etmeyeceğimiz açıktır. İncil aleyhinde *Savunma*'nın yaptığı bu üç iddiaya gelince, ikinci ve üçüncü iddia ispat olunduğu halde birinci iddiaya hiç gerek görülmemiştir. Bundan dolayı tartışma usulüne uyararak sonraki iddiadan başlayarak söze girişmemiz gerekir.

Üçüncü iddia: "Mesih'in kitabı ve şeriatı kendisiyle beraber Yüce Allah'ın katına kaldırıldı ve haliyle Hıristiyanların elinde bir kitap kalmadı." diye ortaya atılan iddianın mahiyetini bildirmesidir.

Bundan on dokuz asır önce Kudüs taraflarında Mesih'in kitabı ve şeriatı Mesih ile beraber Yüce Allah'ın katına çıktığını günümüzde iddia eden bir yazar, kendi iddiasının ispatı için aklî ve naklî kanıtlar göstermedikçe iddiasında yetersiz olacağı bellidir.

Şimdi *Savunma*, kendi iddiasını ispat için ne kanıtlar ortaya koymuştur? Altıncı konuyu yukarıdan aşağı inceledik. Aklî ve naklî küçük bir kanıt ve belge göremedik. İnsanın doğru yola eriştirilmesi için Yüce Allah'ın emrettiği öğretiler ve kitabın bu dünyada insanın yanında olması gerekirken öyle bir öğretiler veya kitabın Yüce Allah'ın katına kaldırılmasına ne gerek var imiş. Eğer bir bakıma gerek varsa ne sebepten *Savunma* onları bildirmemiştir. Böyle büyük bir şey olmuş ise miladi ilk asırlarda Yunan, Latin ve Süryani dillerinde bunca kitaplar vardır. Ne sebepten böyle bir olayın olduğuna dair onlardan asla şahit gösterilememiştir. *Savunma* bu iddiasını ispat için bir tür kanıt ortaya koymadığından iddiasının yalnız bir hayal olduğu ortaya çıkar.

İkinci iddia olan: "İncil'in sonradan uydurma olup Hıristiyanların hiç kitabı olmadığı," iddiasının mahiyetini bildirme hakkındadır:

Bu iddianın ispatı için de *Savunma* bir tür kanıt ortaya konulmasına yanaşmıyor. Ancak Hıristiyanlar arasında elli dört mezhep olduğundan bu mezheplerin her birinin bir İncil oluşturup uydurduklarını belirtiyor. Fakat bu elli dört İncil'in nerede ve ne zaman yazıldığını ve onların gerek birbirin-

den ve gerek şimdiki İnciller' den hangi bakımdan farklı olduğunu ispat edecek yerde bu önemli noktayı susarak geçiyor. Hıristiyanlar arasında guruplar veya farklı mezhepler olduğunun ispatına çalışıyor. Farz edelim ki Hıristiyanlar arasında elli dört gurup bulunmasından elli dört İncil olduğu anlaşılırsa Müslümanlar arasında da en az dört gurup bulunmasından bir Kur'an yerine dört Kur'an olduğu anlaşılabilir. Fakat Müslümanlar arasında bulunan dört gruba bakarak dört Kur'an'ın varlığını çıkarmak hata olduğu gibi Hıristiyanlar arasında elli dört grup bulunmasından elli dört İncil'in varlığını çıkarmak da aynı hatadır.

Her sırda olduğu gibi şimdi de Hıristiyanlar arasında Katolik, Protestan, Ermeni ve Rum gruplar vardır. Bu gruplar her bakımdan birbirine muhalif bulunsalar bile hepsinin de kabul ettiği İncil aynıdır. Hıristiyanlar arasında gruplar bulunması her birinin birer İncil'i olduğundan değil ancak farklı şekilde yorumlamalarından ortaya çıkmıştır. Hıristiyanlar İncil'i yorumlamada özgürdürler. İncil de ruhanî ve yüce işlerden söz ettikçe günahla akli kararmış olan insanın, böyle yüce işleri gereği kadar anlamadığından mezhepler oluşacağı doğaldır.

Savunma'nın, Hıristiyanlar arasında mezhepler bulunmasına birçok İncil'in mevcut olduğunu ispata çalışması boşuna olduğu gibi İncil'e, düzmedir ve Hıristiyanların hiç kitabı yoktur demesi de tamamen bir hatadır. Biz *Savunma*'nın yaptığı gibi bu hatadır deyip başka bir meseleye geçivermeyiz. Evet, hatadır dedik ve hata olduğunu da göstereceğiz. İncil'e düzme, uydurma demek hatadır. Çünkü ilk önce böyle bir iddia birinci iddiada bildirilip uzun zamanlardan beri Müslümanlar tarafından belirtilen bozulma meselesine aykırıdır. İncil'in bozulduğunu iddia eden *Savunma* nasıl olur da hemen o sayfada Hıristiyanların hiç kitabı olmadığını iddia edebildiğini araştırmacıların düşüncesine bırakırız. Eğer Hıristiyanların kitabı yoksa eğer onların ellerinde bulunan İncil, İncil olmayıp da sonradan düzme uydurma ise o şekilde bozulma meselesinin gereği kalmaz. Çünkü varlığı olmayan bir kitabın bozulması mümkün değildir. Bir kitabın bozulmasını iddia eden

araştırmacı, o kitabın varlığını kabul etmiş demektir. Binaenaleyh *Savunma*, kendinin birinci iddiasıyla ikinci iddiasını geçersiz kılarak hata etmiştir.

İkinci olarak İncil'e: "Düzme, uydurmadır ve Hıristiyanların hiç kitabı yoktur." diye ortaya atılan iddia, asırlardan beri Müslümanların Hıristiyanları Ehl-i kitap olarak kabul edip onlara Ehl-i kitaba yapılacak muamelede bulunmalarına aykırıdır. Dolayısıyla bu iddia da hatadır. Eğer Hıristiyanların kitabı yoksa ne sebepten *Savunma*'nın kabul ettiği Kur'an, onları Ehl-i kitap olarak tanıyor. Niçin bütün Müslümanlar Hıristiyanların kestiklerini yiyorlar. Niçin gerek Araplar saltanatları zamanında ve gerek bugün Müslüman hükümdarlar, Hıristiyanların dinî tören ve ayinlerini açıkça yapabilmelerine izin vermişlerdir. *Savunma*'nın İncil aleyhinde belirtilen hakareti, hem Kur'an'ın hükümlerine hem de Hıristiyanları Ehl-i kitap olduklarını kabul ederek Ehl-i kitaba izin veren Müslüman hükümdarların hükümdarlıklarına aykırı bir hareket olmasıyla hata olduğu apaçıktır.

Üçüncü olarak İncil'e "düzme, uydurma" demek bizzat İncil'in üstünlüklerine aykırı olduğundan hatadır. Nice nice milletlerin yükselmelerine sebep olmuş ve sayısız kimseleri hayata bağlamıştır. Dertlilere teselli, karanlıkta olanlara ışık ve ruhsal yönden aç olanlara hayat kaynağı olmuştur. Bunları gerçekleştiren böyle bir kitaba düzme, uydurma demek bize göre büyük bir hatadır. Zannederiz ki Ağustin, Bernart, Lort, Bacon, Nevton ve Mileton gibi zatların hakkında üstün bir saygıyla söyledikleri İncil'e düzme, uydurma demenin hata olduğunu İncil'in kutsal öğretilerini tanıyan her bir adam da kabul edecektir.

Birinci iddianın yani İncil'in bozulmasına dair olan iddianın mahiyeti hakkındadır:

Savunma, bu iddiasının ispatı için de bir çeşit kanıt ortaya koymadığından buna da önem vermemek gerekir. Fakat bu bozma meselesi Müslüman bilginler tarafından defalarca ortaya konulmuş olduğundan bu hususta Hıristiyanların düşüncelerini özet olarak bildirmeyi görev sayarız.

İncil'in hiçbir zamanda bozulmadığı hakkındadır:

1. Günümüzde davranış ilkeleri olarak kabul edilen İncil'in basım tekniğinin ortaya çıkmasından itibaren bozulmamış olduğunu herkes kabul eder. Çünkü şimdiki İncil miladi 1455'te basılmış olup şu an mevcut olan kopyalarla karşılaştırdığımızda ikisinin içine aldığı konularda bir fark görülmez. Binaenaleyh son dört yüz sene içerisinde İncil'in bozulmadığı açıktır.

2. Milâdî 1455'te basılan kopyaları beşinci asır ile on beşinci asır arasında yazılmış olup şu an mevcut olan altı yüz adet Yunanca el yazma metinlerle karşılaştırdığımızda bir çeşit bozulma işareti görülmediğinden günümüzde davranış ilkeleri olarak kabul edilen İncil'in miladi beşinci asırda davranış ilkeleri olarak kabul edilen İncil'in aynısı olduğuna şüphe edilemez. Gerçi el yazma metinler birbirine veyahut şimdi elimizde bulunan İncil'le karşılaştırdığımızda kelime bakımından ve bazen cümle bakımından küçük farklar bulunur. Fakat buna asla bozulma denilemez. Çünkü bu farklar İncil'in öğretilerini değiştirmek için kasıtlı olarak yapılan bozma değil, ancak çoğaltılmış bir metinde çoğaltıldığı sırada olması tabii olan hatalardır. Birçok metin birbiriyle karşılaştırıldığında metnin aslı belli olur. Zannederiz ki Kur'an'ı çoğaltanların da bu gibi hata ettiklerini *Savunma* kabul eder. On dokuzuncu asırda büyük dikkatle basılan kitaplarda bile defalarca bunun gibi hatalar meydana gelir ve hiçbir insaf sahibi bu şekilde olan hataları bozulma diye iddia etmez.

Adı geçen altı yüz adet el yazma metinlerin çoğu eskilerin yaptıkları deri parşömenler üzerine yazılmıştır. Şu an Avrupa kütüphanelerinde saklanmaktadır. Onlardan birkaçını burada isimleriyle belirteceğiz. Bu el yazması metinlerin birincisi *Alexandriyan* adlı nüshadır. Bu nüsha Londra'nın British Museum adı verilen müzede saklanmaktadır. Ben bunu kendi gözlerimle gördüm. Araştırmacılar bu metnin miladi beşinci asırda yazıldığını ispat etmişlerdir.

İkincisi Almanyalı Tişanduruf adlı bilgin tarafından Tur-u Sina'da Aya Katerina manastırında bulunan ve *Sinalı* adı verilen metindir. Araştırmacılar onu milâdî dördüncü asrın sonu veya beşinci asrın başlarına ait olduğunu söylerler. Bu metin çok kıymetli olduğundan vefat eden Rusya İmparatoru İkinci Alexandr'ın kendi parasıyla onun fotokopisi yapılarak Avrupa'nın kütüphanelerine birer suret hediye edilmiş ve asıl metin ise Petersburg'ta korunmuştur.

Üçüncüsü Roma'da Vatikan Kütüphanesi'nde korunan *Vatikan* adlı suretidir ki dördüncü asırda yazıldığı tahmin edilmiştir.

Dördüncüsü Paris'te Hükümet Kütüphanesi'nde korunan *Şahane* adlı surettir ki altıncı asırda yazıldığı ispat edilmiştir.

Beşincisi İngiltere'de Cambrich Fen Fakültesi Kütüphanesi'nde korunan *Behana* adlı suretidir. Araştırmacılar onu da altıncı asra ait sayarlar.

Bunların hepsini burada yazmak uygun olmadığından diğerlerini yazmaktan vazgeçmeye mecburuz.

Şimdi Hıristiyanların elinde bulunan İncil'in on beşinci asırda basılıp şu an mevcut olan İncil'e ve onun da beşinci asırla on beşinci asır arasındaki zamanlarda yazılmış olan metinlerle aynı olduğundan İncil'in miladi beşinci asırdan on dokuzuncu asra kadar olan sürede bozulmadığı kesin bir şekilde ispat olunmuş olur.

Bu sebepten bozulma meselesi, birinci asır ile beşinci asır arasında aranılması gerekir. Fakat miladın birinci asrında Hz. İsa'yı görmüş ve onun kutsal yaşantısını tanımış binlerce kimseler daha hayatta iken hiçbir hainin İncil'i bozmaya gücü olmadığını her insaf sahibi kabul eder. Çünkü miladi birinci asırda havariler ve Mesihilik dini uğruna ölmeye bile razı olan binlerce müminler hayatta iken onların elinde bulunan İncil'i kimsenin bozamayacağı açıktır. Hatta havarilerle çağdaş olan meşhur kişiler yani Barnabas, miladın yüzüncü senesinde şehit olan Romalı Kalemanes, miladın yüz on altın-

cı senesinde şehit olan Antakya piskoposu İkanadiesus, havarilerden Yuhanna'nın öğrencisi ve İzmir piskoposu olan Poligarp kendi yazdıklarında dört İncil'i isimleriyle belirtmişler ve onlardan birçok ayetler alıntı yapmışlardır. Bu ayetler şimdi Hıristiyanların elinde bulunan İncil'in ayetlerine tamamen uygundur.

Bu şekilde bozulma meselesini, miladın ikinci asrıyla beşinci asrı arasında kalan sürede aramamız gerekir. Şimdi İncil'in belirtilen sürede de bozulmadığına dair aşağıda ortaya konulacak kanıtları ön yargısız değerlendirmelerini rica ederiz.

Bu meseleyi gereği kadar anlayabilmek için miladi ikinci asrıyla beşinci asır arasında kalan sürede İncil'in sahip olduğu değeri hatırlamamız gerekeceğinden aşağıda belirtilen üç önemli hususa değerli okuyucuların dikkat etmelerini rica ederiz.

1. Miladi birinci asır ile beşinci asır arasında Mesihî dini Suriye, Anadolu, Mısır, İtalya, Yunanistan ve diğer pek çok bölgelere yayılmış olduğundan haliyle Mesihî dininin yayılmış olduğu bu bölgelerde Yunanca birçok kopyaları vardı.

2. Zamanla Mesihlik dini Yunanca konuşmayan çeşitli milletler tarafından kabul edilmesiyle onların ihtiyaçları için İncil çok erken çeşitli dillere tercüme edildi. Araştırmacıların görüşüne göre İncil miladi birinci asır sonlarında veya ikinci asır başlarında Suriye'nin kuzey taraflarında yaşayan Hıristiyanlar için Süryaniceye tercüme edilmiştir. Bu tercüme çok anlaşılır şekilde olmasından dolayı ona *Peşitu* yani *Besita* adı verildi. Yine İncil ikinci asırda eski İtalyancaya ve üçüncü asırda Kıpticeye ve dördüncü asırda Volgata denilen Latinceye ve beşinci asrın öncelerinde Ermeniceye tercüme edildi. Şu an belirtilen tercümelerin çoğu ait oldukları kiliselerde okunmaktadır. Bu şekilde ikinci asrın önceleriyle beşinci asrın ilk yarısında kalan sürede İncil'in Süryanice ve eski İtalyanca ve Kıptice, Latince ve Ermenice dil-

lerinde birçok suretleri (kopyaları) bulunduğu ve bu kopyaların da birbirinden uzak memleketlerde ve çeşitli milletler elinde bulunduğu bellidir.

3. Miladi birinci asırla beşinci asır arasında yaşamış yüz seksen beş Hıristiyan yazarın şimdiye kadar tamamı veya bir kısmı günümüze kadar gelmiş mektupları, nutukları, savunmaları ve tefsirlerinde İncil ayetlerinin hepsi alıntılanmış ve belirtilen alıntıların şimdi Hıristiyanların elinde bulunan İncilin ayetlerine uygun olduğu ispat edilmiştir. Burada bu hususta genişçe ayrıntılara girişemeyiz. Fakat buna dair fazla bilgi elde etmek isteyenler Doktor Binteli adlı araştırmacının kitabına başvurabilirler. Adı geçen Doktor, beşinci asırdan önce İncil'in bütün kopyaları dünyadan kaldırılmış olsa belirtilen yüz seksen beş yazarın yazdıklarında bulunan alıntılarının bütün Yeni Ahit'in yani hem İncil'in hem de Mektupların tekrar düzenlenebileceğini iddia ve ispat etmiştir.

Şimdi belirtilen üç husustan dolayı yani:

1. Mesihî dininin pek çok ülkelere yayılması sebebiyle Yunanca İncil'den birçok kopyaları olduğundan;

2. Adı geçtiği üzere beş dilde olan tercümelemler vasıtasıyla da beş farklı dillerde ve birbirinden uzak memleketlerde birçok kopyaları bulunduğundan;

3. İncil ayetlerinin tümü yüz seksen beş yazarın eserlerinde alıntıldığından İncil'in bozulmasını iddia eden bir adam, belirtilen dillerde bulunan İncil kopyalarının hepsinin bozulmasını hem de belirtilen yüz seksen beş yazarın yazdıklarında bulunan bütün İncil ayetlerinin bozulmasını iddia etmiş olur. Çünkü belirtilen kopyalar ile alıntılar birbiriyle örtüştüğünden ya İncil bozulmamış veya bozulmuş ise belirtilen kopyalar ile alıntılarının hepsi bozulmuş dememiz gerekir.

Şimdi İncil'in ilk beş asır içerisinde sahip olduğu değerden dolayı onun bozulması imkânsız olduğu kesin şekilde anlaşılmış oldu. Aşağıda belirtilecek kanıtlar da bu düşüncemizi doğrular.

1. Miladın ilk asrında nakil vasıtaları çok az ve yolculuk çok zor olduğundan Hıristiyanlığın yayıldığı yerleri dolaşıp İncil'in bütün kopyalarını bozmaya hiçbir adam güç yetiremezdi.

2. İncil'i bozmak için bir şirket oluşturulup her tarafa adam çıkarılacak olsa böyle bir girişim her halde ortaya çıkacaktı. Hâlbuki tarihlerde bu gibi girişimlerin hatırlatılması bile yoktur.

3. Hıristiyanlar arasında miladın ilk asırlarından beri gruplar bulunurdu ki bunlar birçok konularda birbiriyle anlaşmazlık içinde iken hepsi de İncil'in hiçbir vakit bozulmadığını iddia etmektedirler.

4. İlk asırdan beri Hıristiyan kilisesinden atılan sapıklar bile kendi iddialarını İncil ayetleri ile ispat etmeye çalıştıklarından onların da İncil'in bozulmasını kabul etmedikleri apaçıktır.

5. Miladi birinci asırla dördüncü asır arasında yaşamış ve Hıristiyanlık aleyhinde kitap yazmış ileri gelen Yahudi ve putperest yazarlar bile İncil'in bozulduğunu iddia etmezler. Bu yazarlar Hıristiyanlar aleyhinde buldukları, her bir hatayı belirttikleri halde bozulma meselesi gibi önemli bir meseleyi belirtmiyorlar.

6. Adı geçtiği üzere İncil'in kutsal öğretileri onun bozulmamasına gerçek bir işarettir. İncil, Cenabı Hakk'ın yüce sıfatları, Hz. İsa'nın kutsal yaşantısı, insanın yoldan çıkması, kurtuluş yolu, kalbin temizlenmesi, ölümlerin dirilmesi ve ebedî hayat gibi önemli işlerden söz eder. Hain adamlar eliyle bozulmuş olan bir kitabın belirtilen bu önemli ve yüce konulardan söz ettiği sırada hak yoldan sapacağı doğaldır.

Hâlbuki İncil'in ifade tarzı ve yüce öğretilerinde bu gibi bir kusur ve yanlış asla görülmediğinden onun bozulmamış olduğu anlaşılmış olur. Bu

düşüncelerimizin doğru olup olmadığını anlamak isteyenlere Hakteâlâ'nın hidayetini dileyerek İncil'i iyice incelemelerini tavsiye ederiz. Çünkü İncil'in nasıl bir kitap olduğuna karar vermenin en güvenilir yolu doğrudan doğruya İncil'i incelemektir.

7. İncil'i insanoğluna ihsan etmiş olan Cenabı Hakk'ın onu bozulma tehlikesinden de güvenceye almaya kudreti olduğundan dolayı İncil'in doğruluğuna inanmışız. Bir adam diğer bir adamın işini bozabilir, bir yönetim diğer bir yönetimi harap edebilir. Fakat bütün evrenin yaratıklarını besleyen Yüce Yaratan'ın koymuş olduğu kanunları ve vermiş olduğu şeriatı hiçbir adam ve hiçbir yönetim bozup değiştiremez. İnsan ve dünya yok olur, fakat Yüce Allah'ın yüce iradesi bütün zamanlar kalıcıdır. Binaenaleyh Cenabı Hakk'ı mutlak güç tanıyan adam, Allah tarafından ihsan olunmuş olan kanunlar ve şeriatın insan eliyle bozulup değiştirilmesini kabul edemez.

Özel Hatırlatma

Bizler bu makaleleri bir çeşit mücadele amacıyla yazmadık. Ancak *Savunma* tarafından Hıristiyanlık ve İncil aleyhinde ortaya atılan iddaların içeriğini birazcık göstermek için yazmış ve bu hususlarda daha fazla bilgi elde etmek isteyenler de içlerinde o gibi bilgileri bulabilecekleri kitapları belirtmiş olmamızla zannederiz ki kendi görevimizi bir dereceye kadar yerine getirmiş olduk. Bundan dolayı şimdilik başka konulara girmeyi gerek görmeyiz.

Altıncı Cevaba Savunma

Tartışmacımızın inanç ve ifadesine göre *Savunma*'mız İncil hakkında bir saldırıda bulunmuş da kendileri de bu saldırıya cevap vermeden önce okurların dikkatini başka bir hususa çekmek istiyorlarmış. Bu husus ise biz eserimize *Savunma* adını vermiş isek de gerçekte bu savunmanın bir savunma değil aksine bir saldırıdan ibaret imiş.

Ben ne söylerim tamburam ne çalar!

Biz savunma mı yapmışız yoksa saldırıda mı bulunmuşuz. Bunu göstermek için evvela soralım. Gerek Protestan ve gerek Katolik misyonerleri memleketimize niçin geliyorlar? İncil'i yaymak için mi? Memleketimizde Hıristiyan olan vatandaşlarımızın şimdiye kadar ellerinde İncilleri yok muydu? Elinde İncil'i bulunan ve ihtiyacı olanlara da cemaatleri ve patrikhaneleri tarafından verildiği bilinen Hıristiyanlara tekrar İncil vermek saçmalaktır.

Misyonerlerin ülkemize girmeleri henüz çok yeni olan bir şeydir. On sekiz asır içinde misyonerlerin cömertliği olarak İncil hediyelerine erişemedikleri hâlde yine dinlerini korumuş olan Hıristiyan vatandaşlarımıza bile İncil hediye etme bahanesiyle Hıristiyan azınlıkların arasına girerek kendi mezheplerine adam çekmeye çalışmalarının bir saldırı olduğuna Avedis Efendi inanmıyorlarsa inandırmak için biz kendi şahsını örnek gösteririz. Kendisi Ermeni olduğu için baba ve dedelerinin mezhebini kendisine terk ettirenler o mezhebe saldırmış mı sayılırlar? Yoksa mezhebi müdafa mı etmiş sayılırlar?

Misyonerlerin, Osmanlı Hıristiyan azınlığı arasındaki olan yayınları bile bunların mezheplerine bir saldırı demek olduğu halde Müslümanlara Osmanlıca İncil dağıtmaları ondan daha büyük saldırı sayılmaz mı? Yurdu-muzda ana dili aslında Türkçe olan hiçbir Hıristiyan azınlığı yoktur ki Osmanlıca yayınlar onlar içindir denilebilsin. Müslüman olan bir halka kendi kitabına aykırı ve bozulmuş kitapları parasız dağıtmak o halkı kendi dinlerine çağırarak demektir. İşte bu çağırma kadar açık bir saldırı olamaz.

Farzedelim ki İncilleri yayımlamak "Ortada şöyle de bir çeşit kitap vardır. Bu kitapta sizin dininiz aleyhine hiçbir düşmanlık eseri yoktur. Ne olduklarını bir kere görmek ister misiniz?" tarzında masumane (!) bir incelemeye dayalı olabileceği için o kadar büyük bir saldırı sayılmak istenilmesin. Ya onlardan başka *Gıdai'l- Mülâhazat (Düşüncelerin Gıdası), Dürer-i Münciye-i*

Mesihiyeye ve İstidlâlât (Mesihliğin kurtuluş İncisi ve Delillendirilmesi) ve Mizanü'l-Hak (Hakkın Terazisi) gibi türlü türlü isimlerle yayımlanan ve her biri halka Hıristiyanlığın üstünlüklerini ve İslâmiyet'in hatalarını göstermek için nice süslenmiş yalanlarla dolu bulunan kitaplara ne diyelim? Bunlar da saldırı değil midir?

İncilleri savunan Avedis Efendi demek istiyor ki *Savunma* yazarı eğer Hıristiyanlar bu yayınlarla İslâm dini aleyhine yaptıkları saldırıdan kendilerini korumak istiyorlarsa onlara cevap versin de Hıristiyanlık dinine saldırmasın.

Bu ustalıkla boş sözleri hangi öğretmenden öğrenmişler ise gitsinler teşekkür olarak bir daha o öğretmenin ellerini öpsünler.

İslâm dini aleyhinde yazdıkları kitaplara cevap vermeyi kendi kuruntularına göre olmayacak şeyler sayıyorlar. Bu iftiralar İslâm gerçeklerini bilenlerin yanında sivrisinek vızıltısı kadar da gelmez. Zaten en çok ustası oldukları bozma (tahrif) sanatını bu konularda da göstererek kalamcılar arasında bazı fanatik düşünce sahiplerinin kuruntularını sözde dinî sırlar olarak ortaya koymakla umdukları kadar fayda göremezler. Çünkü bu konular değerli kalamcılarının hepsine göre vaktiyle de çözülmüş bitmiş şeylerdir.

Bununla beraber madem onları da reddetmeye bizi çağırıyorlar, Allah'ın yardımıyla bu yönde olan bilgi ve irfanlarının kapasitesini de yakında ortaya koyarız.

Tartışmacımızın bu boşuna övünmesinden, bizim için memnun olacak bir de itiraf çıkıyor. Çünkü: "Amacı İslâm dinini savunmak ise Hıristiyanlığa saldırmasın da İslâm dini aleyhinde yazılan kitaplara cevap versin." demek, İslâm dini aleyhine daha önce saldırılmış olduğunu itiraf demek olduğu apaçık bir gerçektir. Farz edelim ki bizim savunmamız bir saldırı sayılsın. Ya, saldırıyı önce kendileri yapmış oldukları halde bizi ondan yasaklamak için ne hakları vardır? Saldırı o kadar kötüyse o kötülüğü daha önce kendileri niçin işlemişlerdir?

Gerçekte ise bizim savunmamız hakikaten bir saldırı değildir. Gerçekten ve hakikaten bir savunmadır. Çünkü saldırı olsaydı: “Ey Hıristiyanlar! Din önderleriniz sizi aldatıyorlar! Yalnız kendi din ve saltanat hırslarını korumak için sizi kendilerine esir etmişler. Anadan doğduğunuzda kiliseye para vererek bir tören yaptırılmaya mecbursunuz. Evlenseniz, vefat etseniz hep dünyalar kadar para vererek gerekli törenleri yaptırmayınca imanınızı kurtaramaz olmuşsunuz. Hâlbuki Hz. Mesih kimden kaç para alarak dinin bereketini sattı? Acaba eline para aldı mı? Sizi türlü türlü telkinlerle beyin yıkayarak diğer vatandaşlarınız aleyhine sevk ediyorlar. Bu ise Mesih’in de aşılacak istediği insanlığın genel kardeşliğine aykırı bir durumdur! Geliniz Hıristiyanlığın gerçeklerini de içeren Kur’an-ı Kerim’i kabul ediniz. Kur’an-ı Kerim hiçbir zaman ilerlemeyi, medenileşmeyi yasaklamaz. Hıristiyanlığın ve Yahudiliğin orijinali de Kur’an hükümleri altında korunmuştur!” diye bir çağrıda bulunurduk. Bu çağrıyı da hemşerilerimiz olan Hıristiyan azınlığın diliyle yazarak yayınlardık.

İşte saldırı diye asıl böyle şeye derler. Yukarıda isimlerini saydığımız tehdit mektuplarıyla misyonerler bize böyle bir saldırı yapmak istemişler ise de temelsiz şeyler üzerine gerçeğin iddiasını kurmak mümkün olmadığından yaptıkları saldırıları çok komik bir şekilde yapmışlardır. Bundan da fayda yerine zarar elde edeceklerine şüphe yoktur.

Biz ise böyle bir harekette kesinlikle bulunmadık. Bizim *Savunma*’mız yalnız Müslümanlara mahsus bir uyarı mektubudur. Bir takım akılsız ve cahilleri aldatmak için dağıtılan broşürlerin içeriği herkes tarafından bilindiğinden onları teker teker çürütmeye ihtiyaç görmedik. Hâlbuki bunlarda sözde Hıristiyanlığın bereket ve faziletlerinden olarak övünerek ilan edilen işlerin yani Hıristiyanlığın gerçeklerini din kardeşlerimize sunmayı daha önce görülecek bir iş saydık.

Gerek Dwight ve gerek ona yardım eden ve destekleyenler *Savunma*’mızdan niçin o kadar üzülmüşlerdir? Müslümanlar *Savunma*’yı okurlarsa

kendilerinin yaymakla görevli oldukları Hıristiyanlığı kabul etmezler diye korkmuşlardır?

Böyleyse ne büyük zulüm ki karşımızdakilerin yalnız bu kadar zulmü uygun görmeleri kendi özelliklerini ortaya koyarak o özelliklere karşı da halkın nefretini kazanmaya yeterli olur.

Ya acaba, Hıristiyanlar bunları okur da dinlerinin mahiyetini öğrenerek Hıristiyanlığı terk ederler, diye mi endişelenmişler? Bu da uzaktır. Çünkü biz *Savunma*'mızı yüz misli daha büyütmiş olsak Hıristiyanların kendi aleyhinde yazdıkları kitaplar kadar Hıristiyanlığın temelsizliğini açıklamış ve anlatmış olamayız

“Hıristiyanların kendi aleyhinde yazdıkları kitaplar,” demekten amacımız bugün Paris'te süreli olarak basılmakta bulunan *Bibliyotek Anti Klarikal (Kilise Karşıtı Ansiklopedi)* gibi kepezelikler değildir. Böyle şeylere yine Hıristiyanların ilgileri olmalıdır ki basılıyor. Çünkü isteyeni olmayan bir mal pazara getirilmez. Biz Hıristiyanların kelamcıları olan Strauss²⁴ gibi birçok araştırmacıyı hatırlatıyoruz ki bunların Hıristiyanlığın yayılış tarihi hakkında yapmış oldukları araştırmalar bir gün Hıristiyanlığı bütün Hıristiyanların gözünden de düşüreceğine aklen hiç şüphe etmiyorlar.

Şimdi *Savunma*'mız işte bu incelemelerin yanında hiç yokmuş gibi iken buna bir saldırı anlamı vererek endişeye kapılmak, *Savunma*'mızın içerdiği bazı gerçeklere karşı şaşırıp kalmaktan başka neden kaynaklanır? Zaten bu şaşırmanın derecesi Dwigth'in *Savunma*'yı reddedeyim derken, hemen bütün sözlerini açık bir şekilde kabul edivermiş olmalarıyla da belli olmuştur. Bundan önceki sözlerinde durumun bu yönü de gösterilmiş ve açıklanmıştı.

²⁴ Strauss (David Friedrich), Alman tarihçi (1808-1874) , önemli eseri, *Das Leben Jesu/İsa'nın yaşamı*'dir. Bu eserden dolayı kiliselerin ve üniversitelerin kapıları kendisine kapandı. Strauss'a göre İncil'de yazılanlar yaşam öyküleri değil ama her şeyden önce bir inancı yaymaya yönelik belgelerdi; Bu düşünce Hıristiyan yorumculuğuna yol açtı Bkz. *Büyük Larousse*, XXII, 10818.

İşte söze başlamadan evvel Avedis Efendi'nin dikkat çekmek istedikleri savunma ve saldırı meselesi de bu kadar şaşılacak bir meseledir. Dwight'in böyle bir meseleye girişmemiş olmalarından dolayı kendilerini tebrik ederiz. Çünkü *Savunma*'mıza yazdıkları cevapta böyle bir meseleye girişmiş olsaydı iş, asıl ciddiyetinden çıkarak sanki okuyanları eğlendirecek bir komedi olurdu.

Bundan sonra Dwight'in yardımcısı Avadis Efendi İncillerin bozulması hakkındaki düşüncelerimizi redde girişiyorlar. Bu mesele gerçekten ciddi bir meseledir. Temel konu tarihe ve bir de İncilin incelenmesine ait iken konuyu bu temelden de çıkararak sırf mantığa uygulamaya çalışmak suretiyle de bozmuş bulunuyor. Biz de ciddi olanla saçma olanı birbirine katmamak için önce kendilerinin kesin cevaplarını aşağıdaki şekilde özel ve bağımsız bir makalede incelemek istiyoruz.

Özel Makale: İncillerin Mantıklı Savunulması

Avadis Efendi, konuya girmeden önce bir hatırlatmada bulunuyor. Güya biz havariler ile İnciller hakkında uygun olmayan sözlerde bulunmuşuz. Bundan dolayı da hakarete hakaretle karşılık vermeyi İncil yasakladığından o şekilde karşılık vermeyeceklermiş.

Misyonerlerin bu şekildeki şikâyetleri de sanatlarında bir ustalık eseridir. Dwight da böyle bir ustalık göstermişti. Hatta Rahmetullah Hindî Efendi'nin incelediğimiz eserlerinde görüyoruz ki Hint'te bulunan misyonerler de böyle şikâyetlerde bulunurlarmış. Biz Dwight'e cevap verdiğimiz esnada bu konuyu tamamlamış olduğumuzdan burada tekrarına gerek görmeyiz.

Şimdi tartışmacımız İncil hakkındaki rivayetimizi üç kısma ayırarak İncillere: "1. Bozulmuş, 2. Uydurma, 3. Varlıkları kaybolmuş." demiş olduğumuzu hatırlattıktan sonra bu iddialardan da üçüncü iddia ispat edildikten sonra birinciye hiç gerek kalmayacağını bildirerek üçüncü iddiadan söz etmeye girişeceklerini söylüyorlar.

Üçüncü iddiamız Mesih'in kitabı kendisiyle beraber kaldırıldığı hakkındaki bir sözümüz imiş de bu sözümüzü ispat edecek kanıt getirmemiş olduğumuzdan kendi kendisine çürümüş ve hayal imiş.

Gerçi biz böyle bir söz söylemiş idik. Fakat o söz suçlayıcı bir söz olmadığından o kadar açıklanmasına girişmemiştik... Avedis Efendi bunu savunmamızın en zayıf yeri olarak yakaladıklarına inanıyorlarsa kendilerine adeta acırız.

Acaba bir kimse böyle bir iddiada gerçekten bulunmuş olsa onu ispat etmekten aciz mi kalırız? Hz. İsa'nın Hıristiyan inancına göre "öldürüldüğü" ve İslâm'ın doğru inancına göre "Allah'ın katına yükseltildiği" zaman, insanları davet etmekte olduğu ve pek az kimsenin iman ettiği, çoğu kimsenin de henüz iman etmemiş olduğu bir zaman idi. Bunu Hıristiyanlar da inkâr edemezler. "Ben bugün dininizi tamamladım ve bütünledim." şeklinde Hz. İsa'nın ağzından bir ayet çıkmamıştır.

Bu mesele belli olduktan sonra bir de şunu düşünmelidir ki: Semavi kitap denilen şey gökten ciltlenmiş ve süslenmiş bir cilt olarak yere inmez. Cenabı Hak onu değerli peygambere vahiy ederek o peygamber de diliyle bildirir. Bu durumda, "Kitap satırlarda değil göğüslerde bulunur." Ya o göğüs sema katına kaldırılır da ashabının göğüslerinde semavi kitap ezberlenmiş ve korunmuş olmazsa kitap da sahibiyile beraber kaldırılmış sayılmaz mı? İncillerin hangi tarihlerde bir araya getirildiklerine dikkat edilsin. Yalnız birisi İsa'nın zamanında veyahut göğe yükselişinden sonra veya biraz daha sonra toplumun hepsi tarafından bir araya getirilmiş ise diyeceğimiz kalmaz. Ya böyle değil ise; tartışmacılarımızın diyecekleri kalır mı?

İncil'in sonradan uydurma şeyler olduklarına dair olan ikinci iddiamızı da reddetmek için yine bu iddianın ispatı konusunda bir kanıt ortaya koymamış olduğumuzu bildirmekle beraber: "Eğer Hıristiyanların elli dört mezhebe bölünmesi aralarında elli dört çeşit İncil bulunduğunu ispata kanıt getirilirse şaşırtıcıdır. Çünkü Müslümanlar da en az dört mezhebe ayrılmış-

larsa da dört çeşit Kur'an'ları yoktur. Bir tane Kur'an'ları vardır." diyerek bir de karşılaştırmaya girişirler.

Zavallı... Efendi! Bu konuları İslâm konularıyla karşılaştırmak acaba bir çeşit özenmek midir?

İnciller hakkında bundan sekiz sene önce²⁵ "Kırkanbar"²⁶ adlı dergimize yazmış olduğumuz bilgileri buraya aktaralım. Bu bilgiler aslında papaz iken Müslüman olmuş bulunan bir zatın "Tuhfetül Erib Fi Reddi Ala Ehli Salip (Hıristiyanlara Reddiyede)"²⁷ adlı eserini arkadaşlarımızdan Said ve Zihni Efendiler'in²⁸ Arapçadan Osmanlıcaya tercümeleri üzerine tarafımızdan *İlaveyi-Malumat (Ek bilgiler)* şeklinde yazılmıştır. Burada İncil hakkındaki konuşmasından başka Hıristiyanlığın daha ne kadar acayip ve gariplikleri de o arada belirtilmiş olduğundan *Kırkanbar* dergisinden incelemesini Avedis Efendi'ye tavsiye ederiz.

D. KIRKANBAR DERGİSİNDE İNCİLLER HAKKINDA VERİLEN BİLGİLER: İNCİLLER MESELESİ

İnciller meselesi, daha önce iki özel makalemizde konu ettiğimiz Mesih'in ilahlığı ve Papa'nın onun vekili olması meselesinden daha çok önem-

²⁵ Müdafaa 1884 yılında yazıldığına göre sekiz sene öncesi 1876 yılında yazılmıştır.

²⁶ Ahmet Mithat Efendi'nin 1873-1876 yılları arasında çıkardığı popüler kültür dergisidir. Bu dergiyi Rodos'ta sürgünde iken İstanbul'da bulunan yeğeni Mehmet Cevdet'in adıyla yayımlamıştır. M. Orhan Okay, "Kırkanbar" *TDVİA*, Ankara 2002, XXV, 475.

²⁷ Bu eser aslen Anselmo Turmedo adında bir İspanyol papazı iken, sonradan İslamiyeti kabul eden Abdullah Tercüman'ın Miladi 1420 yılında Arapça olarak yazdığı Hıristiyanlığı tenkit eden bir eserdir. İngilizce ve Fransızcaya çevirisi yapılmıştır. Arapçadan Osmanlı Türkçesine Hacı Mehmet Zihni Efendi ile Said Efendi tarafından tercüme edilmiştir. Daha sonra bu eserin sadeleştirilmesi Yüksek İslam Enstitüsü talebeleri ile diğer yetkili kişilerden oluşan bir heyet tarafından yapılarak Bedir Yayınevi tarafından *Hıristiyanlığa Reddiye* adıyla yayımlanmıştır. Bkz. *Hıristiyanlığa Reddiye*, Bedir Yayınevi İstanbul 1970.

²⁸ Mehmet Zihni Efendi (1846-1913), son devir Osmanlı âlimi, müderrisdir. Arap dili ve öğrenimi, İslami ilimler, biyografi konularında eserler yazmıştır. *Nimet-i İslam* adlı ilmihal eseriyle şöhret bulmuştur. Bkz. Hulusi Kılıç, "Mehmet Zihni Efendi", *TDVİA*, Ankara 2003, XXVIII, 542.

lidir. Çünkü Hıristiyanlar gerek Mesih ve gerek Papa hakkındaki inançlarını da İncil'in hükümlerine dayandırmak gayretindedirler. Çünkü onlarda aklın kabul edebileceği hikmetli kanıtlar yoktur. Bütün belgeleri bu İncillerdir. Bunlarda geceye gündüz denilmiş olsa onlar bunun gerçek olduğuna inanırlar.

Biz Mesih'in tanrılığı ve Papa'nın onun vekili olduğu meselesine dair verdiğimiz bilgilerde bu meselelerin İncil ile ne kadar ilgisi olabileceğini gösterdik. Binaenaleyh konuyu yine o meselelere katmayarak sadece İnciller hakkındaki bilgilerle uğraşacağız. Bunun için de ilk önce bu özelliğiyle elde dolaşan İnciller hakkındaki Hıristiyanların inancını görelim:

1. Bu Özellikte Elde Dolaşan İnciller Hakkındaki Hıristiyan İnancı

Bugün ortada başlıca dört İncil ellerde dolaşiyor. Matta, Markos, Luka ve Yuhanna adında dört yazar bunları kendileri yazmışlardır.

Bunlardan Matta, Hz. Mesih'in havarilerindendir. Peygamber Hz. İsa'ya ilâhi vahiy ile indirilen asıl İncil ayetlerinden çeşitli yerlerde insanlara okumuş olduğu ayetleri işittiği. Binaenaleyh miladi 41'de Matta, Mesih'in ağzından işittiği İncil ayetlerinden bazılarıyla Hz. İsa'nın davranış ve yaşayışını İbrani dili üzere yazmıştı.

Bu kitap sonradan Yunancaya tercüme edilmişti. Hıristiyanlar tercümesinin, aslından da üstün bir şekilde olduğuna inanırlardı. Aklen buna itiraz edebildiler. "Kitap eğer ilahi kitap ise tercümesi de olsa onun aynı olabilir. Değilse ilahî kitaba üstün olamaması gerekir." dediler. Fakat Hıristiyanlar bu tercümeyle, aslından daha çok saygı göstermeye kendilerini mecbur hissediler. Çünkü Allah'ın Bir ve Tek olduğuna ve Hz. İsa'nın peygamberliğine iman ederek Mesih'e ilahlık ve tanrılık gibi bir şeyi iftira etmekten kaçınan Ebionit Mezhebi, Matta İncili'ni Hıristiyanlığın doğru inancına aykırı görerek çok hatalı bulunan yerlerini düzeltmişlerdir. Hâlbuki sonradan aslı

tamamen kaybolarak aslının yerine geçecek ortada yalnız bilinen tercüme kalmıştır.

Bu inanç Hıristiyanların kendi inançlarıdır. Bu konudaki düşüncemiz bizden sorulursa; ellerinde kesin kanıt değerinde bulunan bir belgenin tercümesi aslından daha iyi olması ve aslının kaybolmuş olması değerini düşürmüştür diye inanmalarına şaşığımızı söyleriz. Ancak bu konuda şaşığımız taraf yalnız bundan ibaret değildir. Belirtilen kitabın ilk defa İbranice mi yoksa Süryani ve Keldanice mi yazılmış ve Yahudi memleketinde mi yoksa Kudüs'te mi düzenlenmiş olduğu konusunda Hıristiyan âlimleri arasında anlaşmazlık olmasıdır. Çünkü bu kitabın ilk defa hangi dil üzere ve nerede yazılmış olması kesin olarak belli olmadığı gibi onun gerçekte Matta'nın kitabı olmasının da ispatı zor olacağı bellidir. Çünkü bilinmeyen üzerine görüş bildirmek mantığa uygun olmaz. Matta'nın kitabı olduğu bu kadar belirsiz olursa bunun ilahi kitap olması ne kadar belirsiz olur?

Mevcut olan rivayete göre; Yuhanna da Hz. Mesih'e yetişmiş, konuşmasını işitmiş ve mucizelerini görmüştür. Yine mevcut rivayete göre Yuhanna da İncil'i miladi 94'den sonra Efes şehrinde yazmış ise de hangi dille yazılmış olduğu kesin olarak bilinmiyor. Yunan diliyle yazılmış olduğu "zan olunur?" ve bu "zan olunur" deyimini de yine Hıristiyan yazarları söylerler.

Markos İncil'i Yuhanna'nın İncilinden önce yazılmış ise de Markos Hz. Mesih'i görmemiştir. Yalnız Aziz Petrus'u görmüştür. Hatta İncil'i de sanki Matta İncilinin özeti demektir. Şaşılacak şey değil midir ki Hıristiyanlar Markos İncilinin Matta İncilinden özet yapıldığını itiraf ederler? Ayrıca Matta İncili Yahudilere ait olduğu için içerisinde yine Yahudilere ait olan bazı hususlar Romalılara uygun gelmediğinden Markos belirtilen hususları çıkarmış ve yine Romalılara uygun gelecek şeyleri eklemiş olduğunu da itiraf ederler. Böyle olduğu halde Müslümanlar: "Sizin kitaplarınız bozulmuştur." dedikleri zaman: "Hayır bozulmamıştır." diye çaresizlik içinde kalırlar.

Bir şaşılacak şey de şudur: Markos'un İncili de Yunanca mı Latince mi yazılmış olduğu Hıristiyanlara göre ihtilaflıdır.

Hıristiyanlar Matta'nın İncilinde de eksik veya fazla şeyler olduğuna inanarak derler ki: "Bu iki İncil yazarı, Mesih'in öz geçmişi olarak birçok hata ve kusurdan ibaret birer öz geçmiş uydurmuş olduklarından Luka, özellikle bunların hatasını düzeltmek için kendi İncili'ni yazmıştır." Ancak diğerlerinden daha doğru olacağı bu inançtan anlaşılan bu İncilin de miladi 51'de mi yoksa 53'te mi yazılmış olduğu ihtilaflıdır. Yalnız Yunanca yazılmış olduğu bilirse de Yunanistan'ın Korint şehrinde mi yoksa başka bir yerde mi yazılmış olduğu belli değildir. Özellikle Luka'nın da Hz. Mesih'ten sonra Hıristiyanlığa girmiş olduğu bilinir.

Hıristiyan âlimlerinden bazıları derler ki Luka İncili de hata ve kusurdan kurtulmuş değildir. Gerek Luka ve gerek ondan önce yazanlar bir takım eksik, fazla şeyler yazdıklarından dolayı Yuhanna hepsinin geçerli olanlarını içine aldıktan başka birtakım kendi işittiklerini ve gördüklerini de ekleyerek en sonra kendi İncili'ni yazmıştır. İşte dünyada ve ahirette kurtulmalarına sebep olması gereken İnciller hakkında Hıristiyanların kendi inançları bundan ibarettir. Bu inanca karşı yine kendi içlerinden çıkan itirazcıların mevcut itirazlarını bildirmeden önce, İncillerin çoğaltılmasına dair gereken bilgileri verelim. Buraya kadar vermiş olduğumuz bilgileri biz *Conversetion* adlı eserin *Evanjil* başlıklı özel makalesinden alarak Deviyen (Duyen) adlı yazarın *Kilise Kütüphanesi* adlı eseriyle diğer birkaç kilise kitaplarından açıklayıp genişletmiş olduğumuzdan doğruluğuna güvence vermeye cesaret edebiliriz. Hatta gelecekteki bölümün de kaynakları yine bunlar olduğundan onun da doğruluğunu şimdiden güvence altına alırız.

2. İncillerin Çoğaltılması

Bir şeyin temeli çürük olduktan sonra o temel üzerine kurulacak olan binanın da çürük olacağı bellidir.

Binaenaleyh bazı eli kalem tutanlar herhangi bir adamın bir kitap yazıp ismini İncil koymuş olmasından ve bu şekilde Hıristiyanlar arasında meşhur olmasından hevese kapılarak kendileri de İncil yaza yaza miktarını dört beş yüze çıkarmışlardır.

Gerçi Katolikler, hem de mezheplerinde olan ayıpları hilekârlıkla örtmek isteyen Katolikler, çoğalan İncillerin bu kadar çok olduğunu inkâr ederek miktarını altmış altıya kadar indirirler. Ancak şaşmak için bu kadarı da yeterli değil midir?

İncillerin miktarını azaltmak için bunların buldukları yol da biraz hayret vericidir. Zaten hepsi birbirinin aynı demek olan İncillerden hangileri birbirine daha fazla benzemekte ise onların hepsini bir sayarak sayısını azalttılar. Mesela "İbraniler İncili", "Nazaranlar İncili", "On İki Havariler İncili", "Aziz Petrus İncili" adıyla oluşturulan İnciller az çok değiştirme ve bozmayla Mat-ta İncilinden alınmış şeyler olduğunu ve binaenaleyh bunların hepsinin aynı olduğunun kabul edilmesi gerektiğini iddia ederler.

Bunların dışındaki İncilleri de indire indire otuz beşe kadar indirip isimlerini şu şekilde sayarlar:

1. Mısırlılar İncili. 2. Milad-ı Meryem İncili. 3. Sen Jak İncili. 4. Çocukluk İncili. 5. Sen Tomas İncili. 6. Nikodem İncili. 7. İncil-i Baki. 8. Sen Andre İncili. 9. Sen Barteyis İncili. 10. Apil İncili. 11. Bazilid İncili. 12. Serinet İncili. 13. Ebionitler İncili. 14. Tatiyen İncili. 15. Ehev İncili. 16. Bonistikler İncili. 17. Marsiyun İncili. 18. Sen Pavlus İncili (s. 430). 19. İstintak-ı Meryem İncili. 20. Milad-ı İsa İncili. 21. Vefat-ı Meryem İncili. 22. Sen Matyas İncili. 23. İncil-i Kemal. 24. Simoniyenler İncili. 25. Suriyeliler İncili. 26. Tatiyen İncili. 27. Valentin İncili. 28. Sen Yuda İncili. 29. Allahu Hay İncili. 30. Sen Filip İncili. 31. Sen Barnaba İncili. 32. Büyük Sen Jak İncili. 33. Sen Jak Eskariyut İncili. 34. İncil-i Hakikat. 35. Lusiyyus İncili.

Müslümanlar, Yahudiler ve Hz. İsa'nın tanrılığını inkâr ederek peygamberliğine iman eden Hıristiyanlar: "Cenabı Hakk'ın İsa'ya indirdiği kitabı

başkası kendi tarafından rivayet ve anlatma şekliyle yazmaya nasıl gücü yeter. Ve bir de Tek Allah'ın değerli peygambere indirdiği tek kitap nasıl olur da yüzlerce çeşide kadar çeşitlenir?" deseler, Katolikler ve Protestanlar aciz kalır. Fakat onlar aciz kalmamak için hatanın daha büyüğüne başvurarak hâşâ İsa'ya tanrılık isnadıyla onun tarafından bildirilen yazarları da peygamber yerine koyarlar.

Sonradan böyle bir sürü kitabın hepsine İncil adı verilmesini Ortodokslar ve daha sonra Katolikler de çok görerek mümkün olduğu kadar birbirine benzeyen dört tanesini doğru olarak kabul etmişler ve gerisini yalan ve düzme olarak reddetmişlerdir. İnsaf edilsin ki altmış tane kitap içinden elli altısı yalan olduğuna karar verildiği halde dördünün gerçek İncil olmasına nasıl karar verilebilmiştir?

Bununla beraber bugün dahi İnciller yalnız dörtle sınırlı değildir. Bazı Hıristiyanlığa davetçilerin çeşitli yerlere yazdıkları mektuplar da-ki yirmi dört aded mektupdan ibarettir-gerçekten İncil olarak kabul edilip kitabın son tarafına eklenmiştir. "Dörtten başka İncil yoktur." iddiasında bulunanların sonra yirmi dört mektubu incilden saymaları dikkate değer.

Hâlâ zannedilmemelidir ki Hıristiyanların bu konudaki inançlarını eleştiriyoruz. Hayır. Yalnız inanç şekillerini tanıtır yazıyoruz. Şu kadar var ki inançları pek şaşılacak olduğu için hayretimizi gizleyemeyerek o şekilde yazıyoruz. Eleştiri mi? Hıristiyanların kendileri varken eleştirme hakkı bize mi düşer? Bakınız onlar İncillerini ne şekilde eleştiriyorlar. Temel olarak Voltaire'i ele alalım da diğer hususları onun üzerine oturtalım.

3. Voltaire'nin İnciller Hakkındaki Düşünceleri

Bundan önce de söylemiş olduğumuz gibi Katolikler Voltaire'i dinsizlikle suçlamışlar hatta öldüğü zaman defnetmek bile istememişlerdir. Bundan dolayı Voltaire'in sözünü belge yerine belirtmemizi kabul etmemiş olsalar

haklıdırlar. Fakat burada biz sözü yalnız Voltaire'e bırakmayacağız. Zaten söz yalnız onun sözü değildir. Voltaire de Hıristiyanlığa göre her biri birer kutsal büyük adamların sözlerini belge olarak göstererek ortaya bir gerçek koymaktır. Biz ise Voltaire'in bildirdiği adamları ve onların sözlerini diğer eserlerle karşılaştırmakla Voltaire'in yalancı veya kasıtlı olup olmadığını kontrol edeceğiz.

Voltaire diyor ki:

“İlk İncil'in hangisi olduğunu bilmek büyük bir meseledir. Âbâdî'nin sözünü dikkate almadan belirlenmiş bir gerçek olarak bilinmektedir ki İrene'ye gelinceye kadar Kilise'nin birinci papalarından hiçbirisi bizim bugün tapmakta olduğumuz dört İncil'den hiçbirisinin bir ayetini bile belirtmemişlerdir. Bilakis Teodüsyenler, Yuhanna'nın İncilini kesin olarak reddetmişler ve onu daima hakaretle anmışlardır.

Nasıl ki Epigan *Homali* adlı eserinin otuzuncu konusunda belirtir. Bizim mukaddes dinimizin düşmanları iddia ederler ki yalnız Kilise'nin birinci babaları bizim dört İncillimizden bir şey belirtmemekle kalmayıp asıl İncil'de bulunması gereken birçok konuların dört İncil'de bulunmadığını da iddia ederler. Mesela Aziz Kalaman anlatır ki Hz. Mesih'e kendi dininin hükmü ne zaman sona ereceğini sormuşlar: “Ne zaman iki ancak Bir'e eşit olur, görünen görünmeyene benzer ve ortada ne erkek ve ne kadın kalmazsa...” cevabını vermiş. Şimdi itiraf etmelidir ki bu konu İncillerimizden hiç birisinde yoktur. Yüz örnek vardır ki bu gerçeği ispat eder. Paris Edebiyat Akademisi'nin unutulmaz sekreteri Bay Ferere'nin *Tecrübe-i Muâhezât (Eleştiri Denemeleri)* adlı eserinde istenilene ulaşılabilir.”

Evvela Voltaire'in bu paragrafını inceleyelim.

Voltaire dört İncil'den bazı şeylerin ancak İrene'nin eserlerinde belirtilmiş olduğunu söylüyorsa da bu görüşünün doğruluğunu test etmek için ilk önce İrene'nin kim olduğunu ve eserlerinin neler olduğunu bilmek gerekir.

Kilise tarihleri bu zatı, Hıristiyanlığın gerçeklerini ortaya koyarak, büyük karmaşaların giderilmesine hizmet en büyüklerden birisi sayarlar. Fakat öldürüldüğünü bildirmezler. Kimisi Anadolu'da kimisi Yunanistan'da ve bazısı miladi 120'de bazısı 140'ta doğduğunu bildirir. Eserlerini Yunanca yazmış olacağı doğal olarak bilinmektedir. Hıristiyanlık için kanıt olacak doğru belgelerden olduğu rivayet edilen bu eserlerden de ancak bazı parçalar ve sayfalar kalmıştır. Güya yine sahibi kadar eski bir zamanda bu eserlerin Latinceye tercüme edilmiş olduğu rivayet edilir. Fakat bu tercümelerin çok kötü şeyler olduğunu da yine Hıristiyanlar itiraf ederler. Yalnız papazlar bu konuda aşırı giderler.

İşte Voltaire'in de zorunlu olarak kabul ettiği İrene budur. Bu kadar zayıf bir belgenin ise İncillerin gerçekliği gibi bir meselede ne kadar önemli olacağı düşünölmeye değer.

Hıristiyanlar, herkese İncillerin asıl İnciller olduklarını İrene'nin eserleriyle ispat edeceklerine şu asıl İncilleri gösterecekler daha iyi olmaz mı? Fakat gösteremiyorlar. İncil'in bozulduğuna dair Müslümanlardaki inancı çürütmek için Protestanlar *Mizanü'l Hak (Gerçeğin Terazisi)* adında kitaplarının birinci bölümünün üçüncü kısmında kanıt olarak en eski İncillerini gösterdikleri sırada nihayet miladi 320 veya 370'te çoğaltılmış *Kudkes ve Atikanus* isminde bir İncil kopyasının Roma Kütüphanesinde bulunduğunu söyleyebiliyorlar. Hz. İsa'dan bu tarihe gelinceye kadar üç yüz elli, dört yüz senelik zamandan kalma bir kitapları niçin yoktur? Bizde sahabeler zamanından kalma bir kutsal hediye olarak Kur'an bulunduğu gibi onlarda da bulunsaydı her itiraza kanıt olarak gösterebilirlerdi.

Fakat denilecek ki Hıristiyanlar Roma'da çok kötü baskı altında kaldılar da İncil'i koruyamadılar. Bunu diyemezler. Çünkü ellerinde bulunan İncillerin bu baskılardan arta kalmış eski şeyler olduklarını iddia ediyorlar. Bu iddiaları ispat için eseri de ortaya koymalıydılar.

Voltaire'in, Yuhanna İncili'ni tamamen reddettiklerini bildirdiği Teodüsyenler, Hz. İsa'nın peygamberliğini kabul eden bir gruptur. Bunlar Matta İncilinde görülen birtakım yanlışları düzelterek kabul eden Ebiyonit mezhebiyle aynı görüştedirler. Yuhanna İncili ise Matta'nın yazdıklarını genişleterek yazılmış olduğu ve içinde gereksiz şeyler bulunduğu için reddederler. İşin bu yönü Katolıklere varıncaya kadar bütün Hıristiyanlarca kabul edildiğinden Teodüsyenlerin de haklı olacakları açıktır. Aziz Epigan dördüncü miladi asır adamlarındandır. Hıristiyan törenlerinin en bağnaz koruyucularından idiye de gayet haksever bir adam olduğundan söyledikleri Hıristiyan mezheplerinin hepsi yanında değerlidir. Binaenaleyh Voltaire, iddiayı ispat için bu zatın ismini anmakla en kuvvetli bir kanıt göstermiş olur.

Aziz Klemes²⁹ de miladi ikinci asır sonlarıyla üçüncü asır başlarında yaşamıştır. İskenderiye'de başpapaz idi. Aslında Eflatuncu ekolden olduğuna göre ne kadar araştırmacı bir adam olduğu bellidir. Bu zat mevcut eserlerinden de açıkça anlaşılacağı gibi kendi zamanında İncil adıyla bazı uydurma şeylerin elden ele dolaşmasından şikâyet ederdi. Şimdi Katolikler Aziz Klemes'in şikâyet ettiği İncillerin dört İncil'den başkası olduğunu iddia ederler. Hâlbuki Aziz Klemens'in şikâyet ettiği İnciller içinde şimdiki dört İncilin de dâhil olduğu, Voltaire'in dediği gibi Aziz Klemes'in İncilinden bir ayet olarak belirttiği şeyin bu dört İncil'de bulunmasıyla kesinleşir.

Bay Ferere son asırda yaşamıştır. Çeşitli ilimlerde ve özellikle tarih alanında o kadar araştırmacı bir adamdır. Çin tarihini gereği gibi incelemek için özel olarak Çin dilini öğrenmiştir. İşte bu zat birçok tarihlerden ve eski eserlerden ortaya koyduğu delillerle dört İncil'in ve kilise tarihlerinin Hz. İsa'ya

²⁹ Klemes İskenderiyeli, Yunan Orodoks Kilisesi babası ve Hıristiyan filozof (MS. 150-211). İskenderiye'de bir okul açtı burada ders verdi. Eserlerinde Hıristiyan düşüncesini tek gerçek felsefe olarak gösterdi. Bkz. *Büyük Larousse*, XIII, 6834).

uydurdukları birçok yalanları ortaya çıkarmış ve birçok yanlışları da düzeltmiştir. Demek oluyor ki Voltaire'in bu belgesi de çok kuvvetlidir.

Ne gerek. Hıristiyan bağnazları, Voltaire'i ulu orta bir dinsizlikle suçlamaktan başka bir cevap bulamamışlardır. Hâlbuki bu gibi konularda uluorta dinsizlikle suçlamanın bir değeri yoktur. İlk önce Voltaire'in yanlışını ortaya koymalılar ondan sonra kâfirlikle suçlamalıdır. Yanlışını ortaya koymadıkları takdirde söylediklerinin doğruluğu bizim gibi tarafsızlara göre kesinleşmiş olur.

Voltaire'in ikinci paragrafına geçelim.

Diyor ki:

“Zamanın koruduğu eski İncilleri âlim Fabrisius toplamadı. Jak'ınki birinci gibi görünür. Doğrudur ki Doğu'nun bazı kiliselerinde hâlen bunun pek çok emri uygulanmaktadır. Hatta ona birinci İncil derler. Bundan sonra *Öldükten Sonra Dirilme* kalır ki Nikodem tarafından yazılmış olduğu iddia olunur. Nikodem'in bu İncil'i Saint Jüsten ve Tertüliyen tarafından belirtilmiştir. Kurtuluşumuzun sebebi olan Mesih'i suçlayanlar yani Enas, Kayıfas, Sumas, Datan, Gamaliyel, Yudas, Levi, Nektaliyen'in isimleri onun içinde geçmektedir. Bu isimlerin geçmesi bu esere bir doğruluk ve gerçeklik rengi verir. Bizim din düşmanımız olan kâfirler bu kadar yalan ve düzme İnciller uydurularak bunlar vaktiyle gerçek kabul edilmiş olduktan sonra bugün esas inandığımız İncillerin de onlar gibi düzme şeyler olabileceği sonucuna vardılar. Bu düşmanlar şimdi bizim kâfir olmakla ve dinden çıkmakla suçladığımız birinci Hıristiyanların imanını meselesinde ayak direrler. Çünkü bunlar Hıristiyan ve İncilperest olmak iddiasında bulundular. Hatta bizim şimdi yalandır, yanlıştır, düzmedir diye reddettiğimiz İncillerin savunulması uğrunda ölümü göze alarak kurban oldular. Binaenaleyh düşmanlarımız derler ki: “O hâlde yani dinin yayılışının başlarında aldatıcı ve aldanmış adamlar olduğu iddia edildiği şekilde o zaman hilekârlar ve adam aldatıcılar ve aldanmış adamlar bulunduğu itiraf edilmiş oluyor. Bu adamlar bir yanlış ve

hata uğruna canlarını feda etmiş sayılırlar. Siz dininizin hak olduğunu ispat için birinci Hıristiyanların canlarını feda edip de yine dinlerinden dönmediklerini ileri sürüyorsunuz. Öyle ise sizin bu belgeniz de çürükmüş. Çünkü görülüyor ki yalnız hak din için can feda edilmeyip bir yanlışı bir batılı korumak için de can feda ediliyormuş.” Düşmanlarımız bu itiraza şunu da ilave ederler ki: “Bu hak din uğruna canlarını feda etmiş olan şehitlere sormadılar ki siz Yuhanna İncil’ine mi inanırsınız yoksa Sen Jak’ın İncil’ine mi?” Düşmanların bu itirazları çok kuvvetlidir. Çünkü Hıristiyanları öldüren Romalıların İncil’den falan haberleri olmadığından Hıristiyanlara ona dair bir şey sormazlardı. Onlar sadece Hıristiyanların genel düzeni bozdukları için yayılmalarının engellenmesi maksadıyla kendilerini sıkıştırdı ki bunda da hakları olduğu kabul edilir. Hatta Romalıların Diyokles zamanına kadar Dört İncil’in varlığından da haberleri olmamıştır. Diyokles’in ömrünün son zamanlarında da belirtilen İnciller hakkında çok zayıf ve önemsiz bazı sözler dolaşırdı. Bunun sebebi ise Hıristiyanlardan birisinin Romalılardan bir kişiye İncil’i göstermesi şiddetle ve kesinlikle yasak olmasıdır. Bu sözüm o kadar doğrudur ki Roma’nın dinsiz yazarlarından hiç birisinin eserinde İncil’in ismi de anılmamıştır.”

Voltaire’in bu sözlerini de açıklayalım:

Fabrisius son asrın en tanınmış âlimlerindendir. Her alanda bilgi sahibiydi. Bu zat İncillerin gerçekliği konusunu çok merak etti. Yüzlerce kütüphaneyi dolaşıp çeşitli dillerden binlerce kitap tarayarak sonunda *Kütüphane-i Âsâr-ı Dinîye (Dinî Eserler Ansiklopedisi)* adlı eserinde göstermiş olduğu şekilde; Saint Jack’ın İncil’ini hepsinden eski ve bir dereceye kadar değere layık buldu. Ancak bu Jack’ın kim olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Bildirildiğine göre Hz. Mesih zamanında Jack adında üç kişi vardı. Sonradan bunların ikisi hep aynı adam olduğundan Jack’ların iki olduğu ve bir rivayete göre üçünün aynı şahıs olduğuna karar verilmiştir. Böylece Jack, hangi Jack olursa olsun kitabını ne zaman ve nerede ve ne münasebetle yazmış olduğu da bilinmez. Şu kadar var ki Jack’ın *Risale-i Âmmе (Halk Risalesi)*

adıyla Dört İncil ekinde yazılı bulunan kitabı, gerçekte diğer İnciller ve risaleler gibi Tek Tanrı'ya inananların ve dindarların kabul edemeyeceği kâfirliklerden mümkün olduğu kadar uzak ve bir dindar için kurtuluşa sebep olabilecek öğütleri içinde bulundurur.

Nikodom, Hz. Mesih'in en sadık dostlarından. Kilise tarihinde de doğruya düşkünlüğü ile tanıtılmıştır. Fakat onun kitabında Hıristiyanlığın insanoğluna ilahlık makamı verilmesini çürütüp yalanlayacak birçok deliller mevcuttur. Bundan dolayı sonradan kilise sahipleri bunu da düzme İnciller arasına sokmuşlardır. Hz. Mesih'in felaketine hizmet edenlerin durumlarına dair en doğru bilgilerin ve Mesih'in kanını akıtanların isimlerinin de onun kitabında yazılı bulunması adı geçen kanını akıtanlar arasında ismi geçen Gamaliyen'in Nikodom ile kardeş olmasından dolayıdır. Sözün kısası kilise sahipleri doğruya yakın her eseri yok ettiği gibi bu eseri de Hıristiyan kişilerin gözünden düşürmüş olduğuna Hıristiyan akıllıları genel olarak üzülürler.

Ortada bu kadar düzme İncil ve bu kadar sahtekâr adamlar olduğuna göre şimdiki İncillerin de düzme ve onları yazanların da sahtekâr olabilecekleri hakkında Voltaire'in: "Dinimizin düşmanları!" diye andığı adamlar tarafından itiraz olunabileceği şüphesizdir. Gerçeği arayan bir kimse olarak bu konudaki itirazları bildiriyoruz ki eğer bunlara bir cevap veren bulunur da bizi inandırırsa gerçekten memnun oluruz.

1. Siz İncil'e semavi kitap ve Cenabı Hak tarafından en büyük müjde dediğiniz halde Allah bu kitabı İsa'ya mı gönderdi yoksa havarilere mi?

2. İsa'yı Allah tanımak gibi bir iftiradan uzak tutarak peygamber olarak kabul eden Hıristiyanlara sorarız ki Allah'ın peygambere indirmiş olması gereken İncil ne oldu? Niçin şimdi elinizde değildir?

3. İsa'yı Allah tanıyan Katolikler ve Protestanlara ve diğerlerine sorarız ki İsa İncil'i havarilere öğrettiyse onun semavilik özelliğini niçin koruyamadı? Hâlbuki kilisesi üzerine daima koruyucu ve gözetici olacağını İsa'nın söz

verdiğine inanıyorsunuz. Hiç olmazsa kutsal kitap için bir düzgün ifade ve güçlü anlatım ortaya koysaydı da Kur'an-ı Kerim'in bin üç yüz seneden beri bir ayetine benzeri yazılmadığı gibi o kitabı taklit mümkün olmamalıydı. Hâlbuki siz de İncillerin çok kaba bir dille yazılmış olduğunu itiraf ediyorsunuz. O kadar kaba ki herhangi bir balıkçı takımı onu taklit edebilmiştir.

4. Yüzlerce İncil arasında dört İncil'den başkasını hangi gerekçeyle uydurmadır diyerek reddettiniz? Hâlbuki bunları yazanlara ve ne şekilde yazıldığına dair elinizde bilgiler yoktur. Bilinen Dört İncili de hangi belgeyle kabul ettiniz? Hâlbuki onların aslına dair de bilgileriniz yoktur. Hıristiyanlık sizin anladığınız bir şey midir? Yoksa size bildirilen bir şey midir? Sizin anladığınız bir şey ise akılla bulunur bir hüküm olduğuna göre: "Akıl akıldan üstündür." kuralına göre herkes aklının erdiğini din şekline koyarak ortaya çıkaracak mı? Yoksa Hıristiyanlık rivayetten ibaret ise, size gelen doğru bilgiler hangi sözüne güvenilir haberci tarafından geliyor? Yüzlerce çelişki dolu bir haberin doğruluğuna aklen karar verebilecek misiniz?

İşte bir Müslüman bu itirazları söyleyebilir. Eğer bu gibi itirazlara Protestanların *Mizanü'l-Hak*³⁰ kitabında söylendiği gibi yalnız: "İncil'de böyle yazılıdır." diye cevap vereceklerse o cevaba da bol bol gülerler.

Voltaire diyor ki Diyokletiyen'in son zamanına gelinceye kadar Romalılar İncillerin ismini bile işitmemişlerdi.

Diyokletiyen Roma İmparatoru'dur. Miladi 305'te bu görevden çekilmiştir. İsa'nın doğumundan yani üç yüz beş seneden beri Romalılar kendi içlerinde bulunan bir halkın elinde İncil adıyla kitapları olduğunu ve ona inandıklarını hatta Roma hükümetini Hıristiyanları tamamen öldürmeye sevk edecek olan kötülüklerin sadece bu kitaba tapmaktan meydana geldiğini nasıl olur da haber alamazlar? Voltaire'in -alaylı bir şekilde- demiş olduğu gibi

³⁰ *Mizanü'l-Hak*, Alman misyoner Karl Gottlieb Pfander'in İslam karşıtı eseri Bkz. Aydın Topaloğlu, "Pfander", *TDVİA*, İstanbul 2007, XXXIV, 268.

eğer Hıristiyanlar İncil'i canları pahasına saklamalarından ileri geldiyse o durumda bu kadar önemle saklanan İncillerden bir taneciğinin bir sayfası olsun kalması gerekirdi. Hâlbuki yukarıda da söylemiş olduğumuz gibi Roma'da Vatikan Kütüphanesi'nde bulunan İncil, İsa'dan üç yüz elli, dört yüz sene sonra yazılmıştır.

Düşün!

Geçelim Voltaire'in üçüncü paragrafına:

“Şimdi Hıristiyanlar içinde en fazla mistik ve dindarlık iddiasında bulunan Sosiniyen mezhebi, bizim dört İncilimizin dördüne de İsa'dan bir asır kadar sonra el altından gizlice yapılmış, uydurma şeyler gözüyle bakarlar. Bir asır daha Romalılardan saklanıp sonra ortaya çıkarılmış olduğunu, kaba saba adamlar tarafından yine kaba saba olarak yazılmış olduğunu ve bunlar pek çok vakitlere kadar yine kendileri gibi kaba saba adamlara sunulduğunu ispat ederler. Bunlar Dört İncil hakkında daha o kadar küfürler ederler ki! Burada söyleyemeyiz. Vaktiyle bu mezhep pek büyük ve mensupları çok olduğundan etkili idi. Şimdi ise bir zamanlar Hıristiyanlar ne kadar gizli idiyse bunlar da o kadar gizlidirler. Bunlar ancak kendi akıllarının erdiklerine iman ettiklerinden dolayı onları bizim mezhebimize döndürmek çok zor ve belki de imkânı yoktur. Bunların elindeki araç akıl ve hikmettir. Diğer Hıristiyanlar ise onlara İnciller ile cevap vermeye çıktıklarından bu iki taraf birbirlerine sürekli düşman kalarak anlaşmaya yanaşmayacakları bellidir.”

“Biz ise daima kendi Dört İncil'imize ve her söyledikleri asla yanlış doğru ve gerçek olan Papa Efendilerimiz'e tam bir bağlılıkla bağlı kalalım. Kilisenin reddetmiş olduğu elli adet İncil'in ellisini de reddedelim de Hz. Mesih Efendimiz'in kendi ömrünün öz geçmişi demek olan elli tane uydurma İncil'in yazılmasına niçin izin verilmiş olduğunu asla düşünmeyelim. Biz koyun olalım. Bizim çobanlarımız olarak ortaya çıkan papazlara iman edelim ve inanalım. Rûhulkudüs nuru aracılığıyla yalnız onları aydınlatarak dünyada başka hiçbir kişiyi aydınlatmaz diyelim!”

“Pilat tarafından Tiber’e yazılmış olan o acayip ifadeli mektubu doğru olarak kabul ettikten sonra ve Hz. İsa’yı ilahlık derecesine çıkarmak gerektiğine dair Tiber’in senatoya yaptığı teklifi, doğru olduğuna inandığından dolayı Âbâdî çok büyük bir yanlışla düşmüş ise kilise mensupları da ondan daha az mı bilgilidir? O da hata yapmaz ya? Binaenaleyh kilise mensuplarına inanalım boyun eğelim, Hz. Mesih’in ilahlığına iman edelim!”

Voltaire’in sözü bitti.

Sosiniyenlerin ne kadar Allah’ın “Bir” ve “Tek”liğine inanan adamlar olduklarını bundan önce Mesih’in ilahlığı meselesinde belirtmiştik. Onların dört İncil’i reddetmelerinin sebebi; bunları Allah’a ortak koşanların kitabı olarak görmeleridir. Kendi ellerinde bulunan İncillerin nasıl şeyler olduklarına dair ise bilgileri yoktur. Şu kadar var ki onların İncili; Protestan, Katolik ve diğer Hıristiyanların ellerinde bulunan İncillere uymayacağı, inanç esaslarının da tamamıyla karşıt olmasından anlaşılır.

Âbâdî’nin yazmış olduğu gibi Pilat’ın Tiber’e gönderdiği mektup meselesi Hıristiyanlığın ayıplarından biri olduğundan bu meseleyi pek çok Hıristiyan yazarları dile getirmezler ve kitaplarında buna ait bir kelime bile söylemezler. Bakınız bu mesele neden ibarettir:

Pilat, Hz. Mesih’in çarmıha gerildiği sırada Kudüsüşerif’te Roma İmparatorluğu tarafından görevlendirilen çok zalim bir validir. Tiber de yine zulüm ve şiddette Pilat’tan geri kalmayan Roma İmparatoru olan bir zorbadır. Şimdi, Hz. Mesih’i: “Delidir! Krallık amacı güdüyor! Saçmadır! Babalıktan, oğulluktan söz ediyor! Halkı bozuyor!” diye çeşitli alaya almalarla - Hıristiyanların inandığına göre- çarmıha gerdiren bu zalim olduğu halde, Katolikler rivayet ederler ki güya bu işten sonra Pilat pişman olmuş ve imparator Tiber’e bir mektup yazmış. Bu mektupta Hz.İsa’nın mucizelerinden söz ederek adı geçen ilahlık derecesinde tanınmasını tavsiye etmiş de Tiber de bu durumu millet meclisine sunmuş imiş! Hatta miladi 245’de vefat eden Tertülien, bu mektubu aynen kitabına yazmışsa da kendi eline nereden

geçmiş olduğunu söylemez. Bereket versin ki Hıristiyan âlimlerinin pek çoğu böyle açıkça ortaya atılarak herkesi doğru olduğuna inandırmaya çalıştıkları yalanı kabul etmemişler ve: "Tertüllien gibi bir zatın böyle yalancılığı kabul etmemesi gerekir. Binaenaleyh bunu o zata iftira etmişlerdir. Hatta gerçekte Tertüllien bu yalanı söylemiş ise bile içeriği yalan olduktan sonra kim söylerse söylesin yalan olduğuna karar verilir." diye birazcık hak tarafı olmuşlardır.

Tarihçi Josef'in³¹ bu yazdıkları nasılsa Voltaire'in gözüne ilişmemiş olduğundan durumun bu yönünü de bari biz tamamlayalım:

Josef, miladın ilk asrında yaşamış Yahudi bir tarihçidir. *Asar-ı Atika-i Yahudiyye (Yahudi Eski Eserleri)* adıyla yirmi bölüm olarak düzenlenmiş eserinin 18. bölümünün 3. konusunda şöyle yazmış imiş:

"O zaman Yesu (İsa) adında gayet akıllı ve bilge bir adam ortaya çıkmıştı. Fakat buna adam denilebilir mi? Birçok mucizeler gösterdi. Gerçeği öğrenmek için istekli ve gayretli olanları öğretti. Bu şekilde bir takım Yahudiler kendisine bağlandı. Bizim büyüklerimizin de isteği üzerine Pilat onu idam etti. Fakat kendisini sevenler ona yine bağlılığını devam ettirdiler. Çünkü Yesu (İsa) çarmıha gerilişinin üçüncü günü onlara yine canlı ve hayatta olarak görüldü. Aynı şekilde bunu Allah'ın diğer peygamberleri (havariler) de böylece anlatmışlar ve diğer mucizelerini de haber vermişlerdir. Onun adına bağlılıkla "Hıristiyan" adı verilenler halen devam etmektedir."

Katolikler bu yazıyı büyük bir belge olarak gösterirler. Fakat Hıristiyan araştırmacılar bu ayıbı da kabul etmeyip: "Bu sözü söyleyen adam Yahudi ise, İsa için övgüde ileri gitmiş ve Hıristiyan ise, övgüde eksik bırakmış!" diye bu yazının tarihçi Jozef'in eserine sonradan eklenmiş olduğunu düşünürler. Kesin olarak şurası bilinmektedir ki o tarihe kadar böyle bir bilgiyi Ezop adlı papazdan başkası vermemiştir. Hatta Gotfervi adlı yazar bu mese-

³¹ Filavius Josephus. Bkz. Yaşar Kutluay, *age*, 155.

leye dair yazdığı kitapta, Jozef'in İsa hakkında böyle bir şahitliği olması şöyle dursun tamamen susmasını nimet bilmek gerektiğini düşünmüştür.

Yukarıda, tarihçi Jozef'in bu yazısı Voltaire'in gözüne ilişmemiştir dedik. Fakat yalnız şu uydurma parçanın gözüne ilişmemiş olduğunu kastettik. Yoksa Jozef'in tarihi Voltaire tarafından incelenmiştir. Hatta Voltaire de Gotfervi gibi bu tarihte İsa hakkında hiçbir kelime bile söylenmemiş olduğuna dikkat etmiştir. Daha sonra da: "Mevcut haberlere göre doğduğu gece hükümet ne kadar çocuk doğmuş ise öldürmüş, doğu tarafından Mecusiler gelip gelişini tebrik edecek kadar dünyanın dört tarafında yankı uyandıran bir peygambere dair Jozef'in kitabında bir tek harf söylenmemiş olması hayrete değerlidir. Sakın kilise tarihçileri tarihler hususunda yanlışlık yapmış olmasınlar? Yani İsa efendimiz Jozef'ten sonra gelmiş olmasın? Çünkü Hz. İsa gelmemiş denilemez. Gelmiş de ta üç asır sonra kendisini ilahlık derecesine çıkarıncaya kadar kimse haber almayacak şekilde gizli bulunmuş, demek de Hıristiyan dinine yararlı olmaz." diyerek bir itiraz da burada yapmıştır.

Neticede biraz akli başında olan bir kişiye, dört İncil'in gerçek İncil olduklarını ispat için Hıristiyanların elinde geçerli hiçbir belge yoktur. Binaenaleyh kendi dinlerini İsa peygambere bağlamalarını iftiradan ibaret olduğuna araştırmacılar şüphe etmiyorlar. Hatta Hıristiyanlardan bazılarıyla yaptığımız karşılıklı konuşmada işin bu yönünü onlar da itiraf ettiler. Ayrıca Cenabı Hakk'ın tek olduğuna ve Hz. Mesih'in ve diğer büyük peygamberlerin peygamberliğine imandan ibaret bir hak dinin tamamıyla lüzumunu kabul ettiler. Bu yüce din mademki Hak tarafından verildiği gibi şimdiye kadar devam etmiş ve temelinden bir harf eksilmeyip yine bir harf de eklenmemiştir. Bunun bir ilahi söz vermenin gereği kıyamet gününe kadar da devam edeceği imkânını da kabul ettiler.

Kırkanbar adlı dergimizden aktardığımız bilgiler burada sona erdi. Bu bilgiler, tartışmacımızın İncillerin reddine dair bizde bulunduğu üç iddiadan ikincisi, yani "İncillerin aslında düzme ve uydurma oldukları" iddiası için

açıklama ve kanıt getirmemiş olduğumuz hakkındaki cevabına savunma olarak yazılmıştı. Savunmamızın bu yönü de yeterli bir savunma görüleceğine şüphemiz kalmamıştır. Şimdi tartışmacımızın cevabının üçüncüsü olan “İncillerin bozulması” konusuna geçelim.

Dinî duyarlılığı olan Hıristiyanları bu konunun üzdüğü kadar hiçbir konu üzemez. “Siz İncillerinizi bozmuşsunuz.” denildiği zaman, Hıristiyanlar bu itiraza nasıl cevap vereceklerini bilemezler ve şaşırır kalırlar. Bu konudan bu kadar etkilenip telaş etmelerinin sebebi ise bu konunun gerçekten asla reddedemeyecekleri kadar açık gerçeklerden olmasından dolayıdır.

Dwight’e vekâlet eden tartışmacımız Avedis Efendi bu konuda da güya tarafımızdan yeterli kanıt ortaya konulmamış olduğunu söylüyor. Fakat gösterdiği cüret, evvelki cüretlere benzememekle beraber, güya iddiayı reddedeyim derken açıkça kabul ve İncillerin gerçekten bozulduklarını itiraf da ediyor. Bakınız sözlerini bir daha gözden geçirelim de siz de itirafını ve kabulünü görünüz.

Miladi 1455’te basılan İncil nüshasının bu günkü nüshalarla hiç farkı olmadığını hatırlatıyor. Müslümanların iddia ettikleri bozulmayı güya o tarihten 1455 senesine kadar meydana gelmemiş olduğuna karar veriyor. Sonra miladi on beşinci asır ile beşinci asır arasında Yunanca yazılan “altı yüz” kadar İncillerden söz ettiği zaman Avedis Efendi diyor ki:

“Gerçi adı geçen el yazma metinler, birbirine veyahut şimdi elimizde bulunan İncil ile karşılaştırıldığında, kelime olarak ve bazen cümle olarak küçük farklar bulunur. Fakat buna asla bozulma denilemez. Çünkü bu farklar İncil’in öğretilerini değiştirmek için kasten yapılan bozma değil, ancak el yazma bir metinden el yazısıyla çoğaltıldığı sırada meydana gelmesi tabii olan bir hatadır ki birçok metinler birbirine karşılaştırıldığında metnin aslı belli olur.”

İnsan, Avedis Efendi’nin bu yazısını okuduğu zaman, ya çok safça bir adam olduğuna veyahut herkesi ahmak zannettiğine inanacağı gelir. Eğer

kendi söyledikleri boş sözlere kendileri de inanıyorlarsa saflığına şüphe yoktur. Yok, herkesi ahmak zannediyorlarsa bu fikirden vazgeçmelerini rica ederiz.

Evet! Elle yazarak çoğaltma (kopyalama) yapanlar hata yapabilirler. Fakat o hatalar "cümle" bakımından olamaz. Onların hata olduklarını anlamak için "birçok metni" birbiriyle karşılaştırmaya gerek yoktur. Sadece hatanın bulunduğu nüsha, hatta o sayfa, o satır, o kelime göz önüne alındığı anda hata insanın gözlerine çarpar. Nasıl ki biz de günlük yazılarımızda her gün bin türlü hatalar yapmakta isek de okurlarımız onları görür görmez hata olduklarını anladıktan sonra, doğrusu ne olması gerekeceğini hemen bulurlar.

Hâlbuki Avedis Efendi'nin söz ettiği altı yüz kadar İncil'in içinde kelime bakımından değil hüküm ve anlam bakımından da birbirine o kadar farklılıkları vardır ki İncillerin bozulduklarını ispat için bunlar yeter de artar bile. Bunların bazılarını söyleyeceğiz.

Avedis Efendi, en eski İncil nüshalarını listelediği sırada Londra'da British Müzesinde mahfuz olan *Aleksandrian* adlı İncil'in miladi beşinci asırda yazıldığını tahmin ediyor. *Sinalı* adlı diğer İncil'in dördüncü asrın sonlarıyla beşinci asrın başlarında, Vatikan Kütüphanesi'ndekinin dördüncü asırda yazıldığını "tahmin" ediyor da diğer bazı nüshaların da altıncı asırda veya hut daha sonra yazıldıkları ispat edildiğini bildiriyor.

Gerçi en eski nüshaların dördüncü asrın sonlarında yani İsa'nın doğumundan beş yüz sene sonra yazıldığı Hıristiyan âlimlerin çoğunluğu tarafından tahmin edilmektedir. Çünkü bunları tahminden başka şekilde ispata imkân yoktur.

Avedis Efendi böyle beşinci asırdan kalma İnciller bulunduğunu desteklemekle; eğer, İnciller bozulmuşlarsa mutlaka İsa'nın doğumundan beşinci asra kadar bozulmuş olması gerekeceğini ve beşinci asırdan bu zamana kadar ise elde bulunan İncillerin şahitliği ile bozulma meselesinin aslı olmadığını

ğını bize kabul ettirmek istiyor. Gerçi bu çabasında evvelce kendisinin de itiraf etmiş olduğu kelime ve cümle bakımından bozulmaları tekrar temize çıkarmak istiyor. Fakat buna asla razı olamayacağımız açıktır.

Miladi beşinci asra kadar İncillerin bozulmadıklarını ispata çalışan Avedis Efendi beşinci ve on beşinci asırlar arasında yazılan altı yüz kadar İncil nüshasının elle yazılarak çoğaltılmaları sırasında kelime olarak ve hatta cümle olarak yanlışlar olduğunu söylüyor. Hatta bu yanlışlar, öyle ilk bakışta anlaşılabilir şeyler olmayıp, birçok metinleri bir araya getirdikten sonra yanlış oldukları anlaşılacak kadar ustalıklı bulunduğunu itiraf ediyor. Daha sonra Miladi ilk asırdan beşinci asra kadar da İncillerin bozulmaktan korunduklarını ispata sözü getiriyor. Fakat bu sorgulamada hiçbir tarihî belge göstermiyor. Yalnız hayalî belgeler göstermekle yetiniyor. Tarihî kanıtların bulunamayacağı bir zamanda Avedis Efendi'yi tarihten kanıt ortaya koymadığı için ayıplamayız. Aklî kanıtlarının ne bize göre, ne diğer akıl sahiplerine göre kabul olunamayacağını düşünmemizden dolayı da kendileri bizi ayıplamasınlar. Miladın ilk beş asrı içinde İncillerin bozulabilmesinin aklen imkânsız olduğunu ispata çalışan Avedis Efendi'nin sonradan yalan olduklarını koca bir keşişler genel meclisinin karar verdikleri bunca uydurma İncillerin de yine o süre içerisinde yazılmış olduklarını neden hatırdan çıkarıyor? Bu süre içerisinde yüzlerce uydurma İncil yazılmış olduğu hâlde, mevcut olanların bozulması bile mümkün olamamasına ne ile karar verebilir.

İncil, Yunanca, Süryanice ve diğer birçok dillere tercüme edildiğinden Avedis Efendi'nin inancına göre bu tercümelemler de bozulmayı engellemiş. Ne kadar saflık? Biz kuvvetle inanıyoruz ki bozulmayı asıl kolaylaştıran bir şey varsa o da işte bu tercüme meselesidir. Biraz ilerde ispat edilecektir.

Biz meseleyi şüphelerden, zanlardan kurtaralım da sadece akla uygulayarak bir sonuç çıkaralım.

Hız. İsa aslında hangi milletten idi? Yahudi! Öyle değil mi? Hangi dille konuştu? Yahudi dili ile! Değil mi? Havariler hangi milletten idiler? Yahudi!

Öyle değil mi? Aslında balıkçı takımından olan bu adamlar, Yunanca veya hut Latince bilirlen mi idi? Buna karar verecek hiçbir tarihî belge olmadığı gibi akıl da onların Latin veyahut Yunan diline vakıf olduklarını zan için hiçbir sebep bulamaz.

Öyleyse Yahudi olan bir peygamberin Yahudi olan arkadaşlarıyla yine Yahudice olarak aldığı bir semavi kitabın neden hiç bir izi kalmamış da yalnız tercümeleri kalmış?

İşte yalnız bu düşünce, İsa'ya ait gerçek İncil olması gereken kitabın bugün bulunmadığını her akıllıya kabul ettirerek, sözde onun tercümeleri olarak bulunan İncillerin ise gerçekte düzme ve uydurma şeyler olduklarını kabul etmede kimseyi karasızlıkta bırakmaz.

Bununla beraber gerek Ahd-i Atik'in (Tevrat) ve gerek Ahd-i Cedid'in (İncil) hepsinde bozulma olduğunu inkâr edenler, yalnız Dwight ile yardımcısı Avedis Efendi gibi diğer mezheplerde olanları Protestanlık'a çekmek için görevli olanlardır. Yoksa Hıristiyan araştırmacılar işte bu bozulmayı inkâr etmezler. Ayrıca başka birçok incelemelerle bunları ortaya çıkararak gerekenin yapılmasını tavsiye ederler de Hıristiyan halk onların bu tavsiyelerine de kulak vermeyecek kadar kendi aymazlıklarına kapılırlar. Bu konuda Rahmetullah Hindî Efendi'nin³² reddiyesinden yapılacak alıntılar hiçbir kimsede şüphe bırakmayacağından bu konuyu güzel bir sonuca ulaştırmak için Rahmetullah'ın *İzharu'l-Hak (Gerçeğin ortaya çıkması)*³³ adlı eserinden aşağıdaki alıntılarımızı sunarız:

³² Rahmetullah el-Hindî (ö. 1308/1891), Hıristiyanlığa yönelik *İzhârü'l-Hak* adlı reddiyesiyle tanınan Hintli âlim. Abdülhamit Birışık, *TDVİA* İstanbul 2007, XXXIV, 419. İslam aleyhinde *Mizânü'l-Hak* adıyla bir eser yazan misyoner Karl Gottlieb Pfander ile 1854'te bir ilmî tartışma yaparak ün kazanmıştır. Bkz. Mehmet Aydın, *TDVİA* İstanbul 2001, XXIII, 507.

³³ *İzharü'l-Hak*, Rahmetullah Hindî'nin Hıristiyanlığa reddiye olarak yazdığı eseridir. II. Abdülhamit'in isteği üzerine Nüzhet Efendi ve Ömer Fehmi tarafından *İbrâzü'l-Hak* adıyla Türkçeye çevrilmiş (İstanbul 1293), bu çeviri daha sonra *İzhar'ül-Hak Tercümesi* adıyla sadeleştirilerek

4. İncillerin Bozulmasının Hıristiyanlar Tarafından İtiraf Şekli

Rahmetullah Efendi, gerek Tevrat'ın ve gerek İnciller'in hem anlam olarak hem söz olarak aslının değiştirildiğini söylüyor. Söz olarak değiştirilmenin ise hem semavî kitapların cümlelerini değiştirme hem onlara ekleme ve çıkartma şeklinde meydana geldiğini bildiriyor. Bunu ispat için Jerum, Huren, Kirisbah, Şuzumardiyus, Kirakus, Mistircudil, Varit gibi eski yeni kırk elli kadar ileri gelen Hıristiyan araştırmacıların eserlerinden şahitler getirerek hepsinin itiraflarını ortaya koyuyor.

Bu itiraflardan anlaşıldığına göre Yahudilerin, Ahd-i Cedit'in (İncil) tamamen değiştirilmiş olduğuna hiç şüpheleri yoktur. Bundan başka, Hıristiyanlar kendi kitaplarına zaten değiştirilmiş olan Yahudi kitaplarından aktardıkları sözleri de bir kat daha değiştirerek aktarmışlar. Sonra yapılan tercüme sırasında bir takım daha bozmalar ekleyerek gerçeği tamamıyla çığırından çıkarmışlardır.

Bu konuda Rahmetullah Efendi'nin açıklamaları dikkate değer. Diyor ki:

“Hurem adlı yorumcunun miladi 1822'de basılan yorumunda (4. cilt, 463. sayfa) şöyle denilmiştir:

“Milâdi beşinci asırdan on beşinci asra kadar bu tercümede yani Latince tercümede pek çok dağişiklikler ve katmalar meydana gelmiştir.

Yine Hurem, yorumunun 467. sayfasında da şöyle diyor:

“Şu düşünceyi hatırdâ güzelce tutmak gerekir ki tercüme içinde Latince tercüme gibi değiştirilmişisi yoktur. Bunu nakledenler abartılar yapılarak Ahd-i Cedit'te (İncil'de) bazı kitabın bölümlerini diğerk bazılarına sok-

neşredilmiştir (İstanbul 1972). Eser ayrıca çeşitli Batı dillerine de tercüme edilmiştir. Bkz. Mehmet Aydın, “İzharü'l-Hak”, *TDVİA* İstanbul 2001, XXIII, 507.

tukları gibi açıklamaların cümlelerini de metne katma ve ekleme yapmışlardır.”

Dikkat edilmelidir ki bu değiştirmeler, bu katmalar Avedis Efendi'nin olmadığını iddia ettiği beşinci ve on beşinci asırlar arasında meydana gelen şeylerdir. Ondan öncekiler için de bakınız Rahmetullah Efendi yine Hıristiyan araştırmacılarının ileri gelenlerinden neler nakledip rivayet ediyor. Birkaç tanesini örnek olarak sunalım da ibret alınız.

Rahmetullah Efendi diyor ki:

“şimdi Hıristiyan araştırmacılarından Sayın Cudil ve Varid'in itiraf etmiş olduğu üzere İncil yazarlarından Markos'un yanlışlarının belirtilmesine başlamayı uygun görürüz. Markos İncili 2/25-26'da: “İsa onlara: “Davut'la yanındakiler aç ve muhtaç kalınca Davut'un ne yaptığını hiç okumadınız mı?” diye sordu. Baş kâhin Aviyatar'ın zamanında Davut Tanrı'nın evine girdi, kâhinlerden başkasının yemesi yasak olan adak ekmeklerini yedi ve yanındakilerine de verdi.” anlamındadır. Burada geçen “Aviyatar” kelimesi adı geçenlerin itirafları veçhile bozuk olduğu gibi “Davut Tanrı'nın evine girdi adak ekmeklerini yedi”, “Yanındakilerine de verdi” cümleleri de hatalıdır. Çünkü Ahd-i Atik'in Birinci Semuel'i (2:5) inceleyenlere göre o anda Davut (a.s.) yalnızdır. Beraberlerinde hiçbir kimse yoktu. Markos İncilin'de bu iki cümlenin bozuk olduğu ortaya çıkınca onlara benzeyen Matta ve Luka İncilinde de bozuk olduğu belli olur. Çünkü Matta İncili 12/3, 4'de: “İsa onlara, “Davutla yanındakiler acıkınca Davut'un ne yaptığını okumadınız mı?” diye sordu. Tanrı'nın evine girdi, kendisinin ve yanındakilerin yemesi yasak olan, ancak kâhinlerin yiyebileceği adak ekmeklerini yedi.” Luka İncili 6/3-5'te İsa onlara şöyle karşılık verdi: “Davut'la yanındakiler acıkınca ne yaptığını okumadınız mı? Tanrı'nın evine girdi, kâhinlerden başkasının yemesi yasak olan adak yemeklerini alıp yedi ve yanındakilere de verdi.” anlamındadır. Hz. İsa'nın bu sözünü nakletme hususunda üç İncil'de yedi yanlış meydana gelmiştir. Bu şekilde yedi yerde değişiklik meydana gelmesini kabul etmekle beraber bunların yedisini de yazanın hatasıdır, diyorlar. Bu du-

rumun görünüşe aykırı olduğu iddia edilse de bizim iddiamızı ortadan kaldıramaz.

Âcizane biz de deriz ki eğer Mesih, (haşa)Allah osaydı da havariler de peygamber olsalardı; yalnız bir bölümde bu kadar yanlışlık, bu kadar hata olmamalıydı?

Yine Rahmetullah diyor ki:

“Matta İncili 27/35’te: “Askerler O’nu çarmıha gerdikten sonra kura çekerek giysilerini aralarında paylaştılar.” anlamındaki otuz beşinci cümlede olan “Kura çekerek giysilerini aralarında paylaştılar” cümlesi Hıristiyan âlimlerine göre kaldırılması gerekli olduğundan Krispah bu cümleyi çıkartmıştır. Huren de yorumunun 2. cilt, 331.sayfasında bu cümledeki eklenmiş olduğunu kesin belgelerle ispat etmiştir. Daha sonra: “İşte bu cümledeki kesin olarak yalan olduğu ona göre sabit olduktan sonra onu bırakmak hususunda Kirispah çok isabet etti.” cümlesini yazmıştır. Edim Klark da yorumundan 5. ciltte adı geçen cümledeki ekinde: “Bu cümle, metinden bir parça olmadığından terki gereklidir ve bunu gerçek bir kaldırma ile tercümeler terk ederek farklı olarak bazıları yazmıştır ve eski âlimlerden de pek çoğu terk etmiş. Bunun katılması açıkça görülmekte olup Yuhanna İncili’nin 19. bölümünün 24. cümlesinden alınmıştır.” yazısını yazmış ve hatırlatmıştır.

Yine âcizane hatırlatalım ki yanlışların, hataların bu çeşidi o kadar korkulacak şey değildir. Asıl korkulacak yanlışları şu bölümde göreceksiniz. Rahmetullah Efendi diyorlar ki:

“Yuhanna’nın ilk mektuplarından 5. bölümün 7. Cümlesinde: “Çünkü gökte şahadet edenler üçtür ve bunlar: Baba, Kelime ve Rûhulkudüs’tür ve bunların üçü birdir.” ve 8. Cümlesinde: “Çünkü yerde şahadet eden şahitler üçtür ve onlar: ruh, su ve kandır ve bunların üçü bir zatta birleşirler.” cümleleri Hıristiyan araştırmacılarının görüşüne göre yalnız: “Çünkü tanıklık edenler üçtür ve bunlar: ruh, su ve kandır ve bunların üçü de bir zatta birleşmişlerdir.” anlamından ibarettir. Ondandır sonra Teslis’e inanan Hıristiyan-

lar: “Gökte olan tanıklar üçtür ve bunlar: “Baba ve Kelime ve Rûhulkudüs’tür ve bunların üçü de birdir.” cümlesiyle “bir de tanıklık edenler” cümlesini asıl cümleye eklediler. Bu ekleme de gerçektir. Çünkü Kirispah ve Şulez, belirtilen cümlelerin eklenmesi konusunda birleştikleri gibi Huren de eklendiğini ve çıkartılması gerekli olduğunu söylemiş. Henri ve İskat yorumunu bir araya getirenlere göre; Huren’in bu kondaki düşüncesi beğenildiği gibi Edım Klark da belirtilen cümlelerin eklenmiş olduğunu kabul etmiştir. Miladi dördüncü asrın en iyi âlimlerinden olup bugün üçlemeye inananların güvendiği Eksitayen adlı kişi, belirtilen Yuhanna risalesinin açıklamasına dair on adet risale yazmış ise de bu risalelerin hiç birinde yazılmış cümleyi nakledip bildirmemiştir. Hâlbuki adı geçen gereği gibi üçlemeye inandığı ve üçlemeyi inkâr eden Ariyen gurubuyla çağdaş ve onlarla tartıştığı halde, karşısındakini susturmak ve iddiasını ispat için belirtilen cümleyi nakletmeye girişmemiş olmasıyla da adı geçen cümlelerin bulunmadığı belli olur. Çünkü bu cümle eğer Eksitayen’in zamanında mevcut olsaydı, derhal onunla bir sonuca varmada gecikmez ve 8. cümlelerin açıklamasında sudan maksat Baba, kandan maksat Oğul ve Ruhtan maksat Rûhulkudüs demez ve bu iddiayı ispat için bu yetersiz öneriyi seçmezdi. Zannıma göre bu yönelme gayet uzak olduğundan üçleme inancında olanlar üçlemeyi güzelce ifade eden bu cümleyi bulup koymakla belirtilen mektuba kattılar. Hem de *Mizan-ü'l-Hak* kitabının yazarı Pfander³⁴ ile yaptığımız tartışmada adı geçen yazar şahitler karşısında, yazılmış cümlelerin değiştirilmiş olduğunu kabul etmiştir. Ayrıca adı geçeninin ortağı bulunan zat tarafından da itiraf edildi.”

Hatırlatalım ki Müslümanların asıl Hak Din olarak karar verdikleri Yüce Mesih dini, aslında Yüce Yaraticının teklifi üzerine kurulmuştur. Böyle iken; Üçleme gibi geçersizliği bütün akıl sahipleri tarafından kabul edilen bir acayip din, sonradan bu gibi değişikliklerle meydana gelmiştir.

³⁴ Pfander, Karl Gotlieb (1825–1865), İslam karşıtı eser ve faaliyetleriyle tanınan Alman misyoner. Rahmetullah Hindî ile aralarında ciddi tartışmalar olmuştur.

Sonraki Hıristiyanlıkta değiştirme yoluna gidilmeden hiçbir kimseyi kandırmak mümkün olmadığından dindar Hıristiyanlar değiştirmeye o kadar alışmışlardır ki değiştirmeksizin hiçbir Şey yapamazlar. Rahmetullah Efendi bunların bir ikinci karakteri hline gelmiş olan bu detlerini çok güzel açıklamıştır. Biz de kendi sözlerimizi bize değiştirdikten sonra kabul ettirmeye çalışmış olmalarından pek çok Őikyet etmiştik. Rahmetullah Efendi, Yeni ağ'da çok önemli ve çok parlak bir değiştirme anlatıyor ki bunu da okurlarımızın görüşlerine sunmaktan bir türlü kendimizi alamadık. Diyor ki:

“Bilinsin ki Protestanlığın en büyük lideri ve Hıristiyan reformcularının lideri olan Luther, reforma başladığında, önce kendisine bağlı olanların yararlanması için kutsal kitapları Almancaya tercüme etmiştir. Fakat bu tercümede belirtilen: “nk gökte tanıklık edenler üçtür ve bunlar: Baba, Kelime ve Rûhulkudüs'tür ve bunların  birdir.” Cümlesiyle: “nk yerde tanıklık eden üçtür ve onlar: ruh, su ve kandır ve bunların üçü bir zatta birleşmişlerdir.” cümlesi tercümede bulunmadığı gibi adı geçenin hayatında defalarca basılan ve yayımlanan tercüme edilmiş Şekline de alınmamıştır. Luther, yaşlandığında hatıra olarak miladi 1546'daki tercümesinin bir kere daha basılıp yayımlanmasını istemiştir. Yahudiler ve özellikle Hıristiyanların değiştirmeye girişeceklerini bildiğinden, tercümesinin değiştirilmesine girişilmemesi dileklerini içeren başlangıç kısmında vasiyet etmiştir. Fakat bu vasiyet Hıristiyanların detlerine aykırı görülmüş. Bunun için tercüme edenin ölümünden otuz sene bile geçmeden 1574'de Frankfurt'ta, 1596 ve 1590'da Vertenbrug'ta, 1596'da Hamburg'ta bu tercüme basıldığında, belirtilen sahte cümle tercümeye alınmış ve sonradan Frankfurt ile Hambrug'da ya halkın kfretmesinden veya gerçekten korkulduğundan dolaylı belirtilen cümle çıkartılmış. Fakat en sonra tercüme eden adı geçen hakkında tam bir inancı olan üçleme taraftarları buna razı olmayarak ve en büyük liderlerinin vasiyeti dışında uygunsuz davranış olduğuna aldırmayarak tamamen belirtilen cümleyi tercümeye kattılar. Artık bu durum ortaya çıktıktan sonra

matbaanın icadından önce mevcut olan az sayıda nüshada değişikliğin meydana gelmediğine kim inanabilir. (yazık yazık). Meşhur Filozof İshak Newton'nun elli sayfalık kitapçığın içeriğine göre belirtilen cümle ile Timotavus halkına gönderilmiş olan birinci mektubun: "Büyük birleşmeyle, O Allah takvasının sırlarından olup cesette görünmüş ve ruhta kuvvet bulmuş ve meleklerle görünmüş." anlamında olan on altıncı cümlesi Üçlemeye inananlara faydalı görüldüğünden bozuk inançlarını ispat için eklendiği anlaşılmıştır.

- SONUÇ -

Savunma adıyla önceden yayınladığımız üzerine Dwight kendi cevaplarını göndermemiş ve bizi o *Cevaba Savunma* mecburiyetinde bırakmamış olsaydı *Savunmaya Cevap ve Cevaba Savunma* adıyla bu kitabı da yazmaya mecbur olmazdık. Böyle olmasa bile Hıristiyanlığın inanç esasları ve bazı kurallarına dair yine kilise tarihlerinden ve inançla ilgili kitaplarından alarak okurlarımıza birçok bilgiler verecektik. İnşaallah bu hizmeti yine başarırız.

Bu durumda okurlarımızın dikkatlerine sunacağımız şey şudur: *Savunma*'mıza Bay Dwight'ın ve sonra ona vekâlet eden Avedis Efendi'nin verdikleri cevabın ne kadar zayıf olduğu ve hatta birçok yerleri sanki itiraftan ve kabullenmeden ibaret olduğu anlaşıldı. Biz ise böyle cevaptan etkilenme ve üzülmeye şöyle dursun, aksine gayet memnun olduk. Çünkü okurlarımız belirtilen cevabı iyice inceleyerek Hıristiyan dinine dair vermiş olduğumuz bilgilerin doğruluğu tartışmacılarımız tarafından da kabul edilmiş olduğunu görünce verdiğimiz bilgiler kendilerini aldatmak için değil, gerçekten ihtiyaçları varsa-aydınlatmak için olduğuna şüpheleri kalmaz.

Allah'a hamdolsun ki Müslüman ve Osmanlıyız. Biz Avrupa'da gördüğümüz ilerlemeyi tam bir hayretle takdir ederek gücümüz yettiği derecede bu ilerlemeyi memleketimize getirmeye de çalışırız. Fakat bu ilerleme Hıristiyanlığın maddî veya manevî ürünüdür diye bizi kandırmak için söylenen sözlere asla aldanmayız. Çünkü mevcut Hıristiyanlık dinine dair yaptığımız incelemeler o dinde ilerlemeyi teşvik edici hiçbir şey bulunmadığına bizi inandırdığı gibi tarih sayfalarında yaptığımız araştırmalar da Avrupa'da Hıristiyanlığa ilgisiz kalmadıkça felsefenin ilerlemediğini de bize gösterdi.

Fakat gençlerimiz, Avrupa'da dine ilgisizlik ve dinsizlik yayılmadıkça ilerleme mümkün olamadığı hakkındaki tarihi gerçeği bize de uygulamak mümkün olabilir gibi bir geçersiz düşünce ile kendilerini hataya düşürmemelidirler. Bilakis Yüce İslâm dini gerçek ilerlemeye engel değil, tamamen teşvik edicidir. İslâm filozofları felsefede ne kadar ileriye gitmişlerse İslâmî inançlarını da o kadar kuvvetlendirmişlerdir. Zihinsel gelişmede de filozoflarımızın yolundan giderek Avrupa sapkınlarının: "Din ile felsefe bir arada bulunmaz" sözünü ret ile: "Din olmayınca felsefe de olmaz." iddiasında devam edelim. Ta ki onların sözleri kendi Hıristiyan dinlerine göre doğru ise bizim sözümüz de kendi İslâm dinimize göre doğru olsun.

